LECTURA

ANUL XXXI
(1 383)
46
Sîmbătă
12 noiembrie
1988
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Timp al țării

Sînt zile de toamnă tîrzie cînd aerul stă parcă între două anotimpuri, cînd totul se pregătește pentru un an nou cu împlinirea datoriilor acestuia care trece. În calendarul cel mare al țării, prezentul se înregistrează printr-o muncă susținută, pe toate fronturile — în agricultură, în construcții, în industrie, pentru realizarea exemplară a planului pe 1988 și pentru crearea condițiilor optime de intrare în anul viitor. Termenii la ordinea zilei sînt recoltă, producție marfă pentru export și pentru piața internă, punere în funcțiune și, în toate, mai presus de orice, calitate și eficiență.

Fiecare cetățean al țării, la locul său de muncă, se măsoară astfel cu sine însuși în acest spațiu al dăruirii și competenței, acum la o oră a bilanțului.

O atmosferă de angajare cu ființa și cu gîndul, din care scriitorul contemporan face parte, cu proiectele sale, cu temele sale majore, cu toate cuvintele ce le pune în mișcare în orizontul limbii române. Participînd adică, „la tot ce devine în Patrie", la fiecare izbîndă a muncii și a frumuseții din care se conturează România de mîine. „Nimic din ce aparține țării nu-mi este străin". s-ar putea spune parafrazînd cunoscutul dicton. Pentru că orice încercare de evadare din realitate, orice înstrăinare de gîndurile, de speranțele, de faptele oamenilor printre care trăiești nu poate duce decît la o sărăcire extremă a lucrării tale, făcînd-o să nu comunice, golind-o de adevărul vieții.

Muncile și zilele țării sînt aceleași cu muncile și zilele omului care scrie. Întîlnirile scriitorilor cu cititorii lor — în mari întreprinderi, în sate, în școli — probează din plin această afirmație. Un dialog deplin profitabil pentru ambele părți, o confruntare „pe viu" a cărților noastre cu lumea care le inspiră și spre care trebuie să se deschidă cu dragoste și înțelegere.

„Decada cărții", o manifestare devenită tradițională, oferă din acest punct de vedere adevărate revelații pentru oricare autor. A te întîlni cu cititori avizați, cu gust sigur, format prin lecturi sistematice, pe marile platforme industriale ale Capitalei, la „23 August", la Grivița Roșie, pe șantierul Metroului, ori în țară, la Botoșani și Alba Iulia, la Craiova sau Brăila, în satele ce și-au programat și au realizat ambițioase și complexe lansări de cărți noi, înseamnă a pătrunde înțelesul marii deschideri înfăptuite în conștiința oamenilor, de epoca pe care o trăim. E un semn tutelar sub care se întîlnesc, în demnitate și frumusețe, prezentul și istoria, la fel ca sub arcul de boltă al sărbătorii ce o pregătim : 1 Decembrie, Ziua Marii Uniri. Pentru că idealul unirii și unității naționale, înfăptuit geografic în urmă cu șapte decenii, se exprimă astăzi prin sentimentul unirii „în cuget și-n simțiri", în planul spiritual, al dăruirii pentru înflorirea patriei, pentru viitorul ei comunist.

Zilele și muncile țării sînt zilele și muncile scriitorului. Trecute în cărți care se adaugă, cu forța talentului celor ce le semnează, cu greutatea mizelor ce și le propun, cronicii vii a timpului unic al patriei.

Luceafărul

Monumentul Independenței de la Iași, operă a sculptorilor Gabriela Manole Adoc și Gheorghe Adoc

Decembrie întîi

Decembrie întîi : în casa acelei zile se adunase
Întreaga istorie. Zi de iarnă cu trei seri,
Ne chemase pe nume să ne simtă de-aproape
Libertatea și sîngele-n îmbrățișarea greului :
Lumina era la izvorul neamului în puterea pacetei
Cu torțele dorului în cuvinte prinse din vetre
Inepuizabilă, întîmpinare a celor ce sînt
Se scrie o mare iubire într-o unică limbă
În slova imnului unde pămîntul și-a deschis sufletul.
Marea Unire — temelie de munci, respirare de purpură,
Pururea-n noi adevăr și credință — Trup
Din trupul patriei întreg și neîntinet :
Identitatea nu se caută. Este. Se păstrează luptînd !
Adevărul istoriei — pe imensitatea vieților noastre
În mijlocul timpului, nu în marginea lui,
Soare al dreptei zămisliri, din străvechimi, nu pe lunete,
Sîntem în picioare, pentru o lucrare de har, și nimeni
Nu ne poate umbri pădurile, mieză-zi este legea
Infinitului ; trăind necontenit se-nțelege
Nepieritoarea înălțime albastră a neamului.

Pavel Pereș

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C. C. AL P. C. R.

Dramaturgia valorilor morale

Dramaturgia românească din ultimele decenii și-a asumat responsabilitatea politică de a înfățișa, cu mijloacele artei teatrale, transformările revoluționare ale epocii, raporturile interindividuale, mutațiile ce se produc în conștiința și conduita omului contemporan.

Introducerea unor tehnici și procedee novatoare în elaborarea structurilor dramaturgice, în modul de a construi personajele a avut drept consecință diversificarea formelor de comunicare directă cu publicul. De altfel, autorii însuși sînt preocupați îndeosebi de ceea ce comunică și de modul în care dialoghează cu publicul de azi. Uneori manifestă o anume indiferență față de aspectele formale ale modalităților de construcție riguroasă a piesei. În acest context, „atitudinea" dramaturgilor noștri față de virtuțile dialogului și ale comunicării se regăsește în realizarea unor opere cu o mare densitate a ideilor, cu replici rostite într-un registru variat de tonalități afective și de accente dramatice.

În opera unor autori importanți, dialogul personajelor își amplifică posibilitățile de exprimare a unor idei, concepții, stări de spirit, sentimente, conduite cu privire la condiția existențială a individului epocii noastre. Ceea ce impresionează în primul rînd la spectacolele puse la scenă după operele dramatice originale este un anumit mod de a fi și de a „reacționa" al eroilor, de a pune stăpînire pe sensibilitatea noastră, de a ne tulbura din confortul nostru existențial, de a ne provoca printr-un stil al comunicării directe, prin dialogul simplu, deschis asupra întrebărilor și problemelor omului de azi.

Dramaturgii noștri sînt preocupați, în ultimă instanță, de rostirea adevărului vieții, de descifrarea semnificațiilor înscrise în replicile personajelor, în atitudinea lor față de sistemul de valori, față de modul de a fi și de a simți al individului aflat sub incidența unor relații interumane complexe.

Pentru eroii sorescieni, de exemplu, „dubito ergo cogito" devine emblema unui traseu existențial, cu capcane gnoseologice și etice pe care autorul le întinde unor personaje-idei, „determinîndu-le" să ni se confeseze într-o manieră sinceră, directă, ca „de la om la om". Marin Sorescu pune îndeosebi accentul nu numai pe valoarea de adevăr a replicilor, ci și pe argumentele de ordin afectiv, pe dezvăluirea, de la inimă la inimă, a sentimentelor, trăirilor și stărilor de spirit care animă acești eroi aflați în dileme gnoseologice de o mare acuitate a observației lucide asupra vieții și a raporturilor interpersonale, asupra valorilor pe care omul contemporan este chemat să le apere și să le perpetueze. Dialogurile (de fapt, monologurile) unor eroi sorescieni ca Iona, Paracliserul nu reprezintă un scop în sine, un mod gratuit de a ne face permeabili în fața adevărurilor vieții, ci ne dezvăluie însăși condiția lor umană, a acestor personaje-arhetipuri preocupate de adevăruri existențiale fundamentale.

Congresul al IX-lea al partidului a deschis perspective noi dramaturgiei originale prin relansarea conceptului de teatru politic, ilustrat de opere care pun în valoare virtuțile comunicării deschise, sincere cu spectatorul contemporan. Stau mărturie în acest sens personaje puternic conturate în ceea ce privește fondul lor afectiv, conduita lor în relațiile interumane, generînd adevărate resurecții spirituale prin modul în care reușesc să devină partenerii noștri de dialog. Astfel, în piese ca : **Puterea și Adevărul** de Titus Popovici, **Niște țărani** de Dinu Săraru, **Politica** de Theodor Mănescu, **Cartea lui Ioviță** de Paul Everac, **Pasărea Shakespeare, Piticul din grădina de vară** de D. R. Popescu ș.a., personajele exprimă un anumit mod de a fi și de a simți al poporului nostru, interogîndu-și epoca și propunînd un sistem al valorilor bazat pe adevărul și demnitatea faptelor noastre.

Luciditatea politică, spiritul critic și autocritic, curajul și pasiunea pentru afirmarea principiilor și normelor de viață ale noii orînduiri reprezintă cîteva dintre trăsăturile prin care recunoaștem eroii reprezentativi ai dramaturgiei originale.

Există în teatrul românesc din ultimii ani un curs ascendent al orientării dramaturgilor spre abordarea unor teme și subiecte „extrase" din istoria națională. Utilizarea unor eveni-

Mircea Cristea

Continuare în pag. a 11-a

TÎNĂR ÎN AGORA

La Cămărzana, pămînt de legendă

Dacă vrei să vezi, să pipăi cu retina spațiul mioritic, trebuie să mergi neapărat la Cămărzana, să stai pentru început în centrul comunei și să privești în cele „patru puncte cardinale, (căci în Cămărzana în orice direcție te-ai orienta există neapărat un punct cardinal, marcat de cele optsprezece dealuri mari, cît și altele mai mici). Spațiul îți apare de aici asemeni unei uriașe catedrale în care dealurile sînt străjeri ci liniștiți și păcii planetare. Cămărzana, ca peisaj, este etaloanul satului românesc: mărețic, senin, liniște, ritm, culoare, vegetație cît pentru o planetă, cer cît pentru o visare. Cred că, dacă ar fi cunoscut Cămărzana, grecii vechi ar fi renunțat la Olimp în favoarea acesteia. Peisaj splendid primăvara — cînd bijuteriile florale, asemeni unor infinite broșe minuscule puse cu dărnicie pe pieptul pămîntului, îți încîntă privirea înfiorînd plămînii de mireasmele tonice, anunțînd viitoarele rodii, vara — cînd cerul urcă mai sus ca să-ți lase privirea să se bucure de grandoarea coacerii; toamna — cînd culorile Oașului au forțat toate vicleșugurile curcubeului, smulgîndu-i sinic toate tainele, instalîndu-se în ceea ce se numește recoltă și rod al muncii; iarna — cînd albul și albastrul (cele două culori fundamentale) dialoghează sub șfichiuirea gerului și c unei țipăituri izbucnite din străfundurile ființei oșenești... Numai aici s-a putut naște frumoasa legendă a zinelor cărora plaiul generos al Cămărzanei le-a oferit o „cămară". Numai aici s-ar fi putut naște acea femeie cu forță haiducească — Irinca —, cea care își învinge prin vicleșug dușmanii, dar o face cu poezie, atît de frumos...

Mi-a fost dat drept ghid pentru „Piatra Cornii" o tînără profesoară localnică — Irinca... Am căutat să mă țin de pasul ei sprinten pe dealuri, prin livezile toamnei, în tăcere, sub strigătul surd al cergii de palide frunze care ascundeau protector iarba mărunță (bună doar pentru păscutul oilor), ce cutează să înfrunte apropiata iarnă. Prunii — care și-au lepădat materia primă, prunele — întindeau brațe descărnate spre cer a rugă întru zăbovirea toamnei. Au în ei ceva din austeritatea monahală, ceva de sfinți nu prea cucernici, dar resemnați în parte, în absența diademelor albastre care le-au fost răpite spre a fi transformate în cristalul lichid cu forță impulsivă a țuicii oșenești. Nu știu ce gîndea Irina — ochii ei au albastrul cerului ce înfruntă dominatori pămîntul (și orice i s-ar pune în cale) și nu albastrul mării liniștite. A luat o nuia pe care o mînuiește după un program ascuns mie : Piatra Cornii — o stîncă brună, abruptă, — ne înfruntă indiferentă în măreția ei frontală, inaccesibilă. O ludăm în asalt, mișelește, prin invăluire laterală, pe un drumeag la rîndul său neprimitor, alunecos. Sîntem însă întîmpinați de Cerber : un cîine alb, ursos, care nu-și face decît datoria atacîndu-ne furios. Sincer să fiu, orășeanul din mine ar abandona tentativa de escaladare, dar liniștea Irincăi îl supune. Irina a luat de jos o ramură mai lungă de pom pe care o tîrăște cu calm, în urmă. Fac la fel, încrezător, aproape convins. „Ursul alb" atacă după legea lui, neînduplecat, doar extremitatea ramurii și dacă ții zdravăn de celălalt capăt n-ai nici un motiv să te temi... Descopăr mai încolo, după niște arbuști, un tînăr cioban — stăpînul cîinelui. Ne privește cu calm, indiferent. „Cheamă cîinele, băiete" — îi zic cu un calm prefăcut. Ciobănașul rămîne indiferent. Poate, în singurătatea lui, tînjea după un mic spectacol și nu și-a permis să-și întrerupă plăcerea de dragul unor fricoși. Ursoiul a abandonat ostilitățile. Iată-ne sus pe Piatra Cornii. Legenda ei s-a pierdut în conștiința localnicilor. A rămas doar denumirea. Pe cămărzani nu-i frămîntă etimologia acesteia. O pronunță doar ca punct de reper geografic și mai ales gospodăresc. De sus Cămărzana se dezvăluie în toată unicitatea ei peisagistică...

E toamnă. Un vînt gelos pe noi, ori slugă a duhurilor Cămărzanei, caută să ne zădărnicească privirea. Poate vrea să nu furăm cu ochii din frumusețea peisajului. Fac eforturi, printre lacrimile la care mă obligă, să-l înfrunt și, clipind des din pleoape, reușesc. Irina mi-arată, cu un gest familiar, pe un alt deal, Fîntîna Păstenilor. (Ceva mai tîrziu, am constatat că aceasta este azi un nevinovat și discret izvor, acoperit cu o lespede de piatră). Se spune că pe acel loc erau „înainte" păduri mari și atunci cînd veneau tătarii, ori turcii, ori tîlharii, fetele frumoase ca niște zîne (numai ele!?) erau ascunse aci spre a fi ferite de lăcomia năvălitorilor.

Ovidiu Suciu

Continuare în pag. a 10-a

CATALOGUL CORĂBIILOR

Din miazănoapte

Călătorim (e drept, cu o machină de împrumut) prin fericitele păduri ce înconjură cu pilcuri de arbori vechi, Suceava, de parcă am căuta magica lacră din care curg zăpezile dintîi ale iernii. Venim din aurăriile toamnei spre a ne zidi în argintul de zale al fulguielii pripite.

Sîntem în Miazănoapte, am venit în Bucovina spre a respira aerul gloriei, spre a ne lumina de blîndețea popasurilor și spre a ne lăsa pătrunși de evlavii și daruri.

Nod. Așa se rostesc geografii, nouă ne place să ne complicăm graiul ivind, din basme și balade, acest Miazănoapte ce poate fi, după trebuință (printr-o îngăduită încălcare a legilor gramaticești) masculin, Miazănoaptele semețiilor sau, cu feminină vibrare, Miazănoaptea noastră.

Lucrările cîmpului sînt de multișor încheiate, oameni și mașini s-au tras la rosturile lor și parcă înaintăm în pustie.

Singurătate, culori puține. Cîte mai sînt, le ninge varul sărac al ninsorii rare.

Drumuri, cele reale pe care lunecăm și cele trasate din vechie : și încă ființînd chiar cu desen schimbat, alcătuiri de lut călcate de piatra și asfaltul ce nu le poate frînge zbaterea. Un drum : al lui Ștefan, spre Suceava încoronării ca domn al Moldovei. Alt drum : legînd Suceava ce l-a văzut asfințind spre Putna ce i-a primit trupul și altul al unor sfinte moaște purtate în chivot sculptat printr-un văzduh voronețit.

Ele vor rămîne. Se vor așeza peste trunchiul lor cetăți orgolioase dar ele vor rămîne. Cum să surpi un drum ? Cum să-l pedepsești, cum să-l dai neființei ? El e fantastă, intangibilă vatră de obște. Fundație (și deopotrivă gît de turn, matcă, tipar, tiparniță de bucoavne și pași).

N-am timp să descifrez urmele Imperiilor. Da, oștenii unor mari imperii s-au nevoit să calce Miazănoaptea românilor.

Am numai răgazul de a mă uimi cît de multe au fost numele cărturarilor și artiștilor iviți de

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 11-a

1918-1988 — ȘAPTE DECENII DE LA MAREA UNIRE

CĂRȚILE UNIRII

In pagina a 3-a

EMINESCIANA

Organicitatea operei

Un impresionant travaliu științific depune D. Vatamaniuc în ultima sa carte închinată poetului național (**Eminescu**, Ed. Minerva, 1988). Am mai spus-o și altădată, există în cultura românească istorici și critici literari al căror destin cultural devine emblematic prin dedicarea ființei lor poetului Eminescu. Așa s-a întîmplat cu Perpessicius, Augustin Z. N. Pop, Aurelia Rusu, George Munteanu, ca să-i amintesc numai pe aceștia, iar în anii din urmă Petru Creția și D. Vatamaniuc.

Lucrarea de față (bănuim, că vor mai veni și altele) se dovedește absolut trebuitoare în actualul stadiu al eminescologiei al cărui punct de răscruce este definitivarea și publicarea ediției-tezaur. Sînt încredințat că abia de aici încolo Eminescu va putea fi judecat în adevăratele sale dimensiuni și va intra în universalitate **de facto**.

Theodor Codreanu

Continuare în pag. a 10-a

Poezia candorii

II

Perspectiva trecerii în neființă imprimă confesiunilor din **Țara luminii** (1946) un dramatism cu accente zguduitoare — vizînd o etică a depășirii, pe un fond de lumină nu numai din afară. Moartea e „marele popas", „tristul mister" — dar ascultînd „orga pădurilor", spunîndu-și „sora ierții tînere", contemplînd mobilitatea din univers, tînăra sortită dispariției apropiate — la douăzeci și nouă de ani — întonează **Imnuri pentru pămînt**, „pentru păduri și izvoare", adresîndu-se mărilor „netulburate", riurilor „sfinte", „cîmpilor vieții", „firelor de iarbă, subțiri". O privire proaspătă îmbrățișează fauna foitoare, „animale cu coarne", păsări, sopîrle, insecte —, reprezentante ale instinctualității pure. În marea **Călătorie** spre moarte, nimic cernit, viziunea rămînînd subliniat mioritică, sugerînd fuziunea lină cu materia : „Sopîrle verzi, din verzile păduri, / vor înălța fierbințile lor guri / pînă la urechea mea, să-mi dea povețe, / ziua și noaptea drumul să mă-nvețe..." Un **Imn soarelui**, simbol al ecloziunii universale la cei vechi, ca și la Goethe, la Rilke și ceilalți, cîntări de „laudă și naivă mirare" dedicate elementelor, acestea sînt modalități de obnubilare a dramei morții dar și de perpetuă neuitare. În plină vară (**În asfințit**), orizontul intens-naturist al celei pregătite pentru „eternitate" oscilează între împăcare și întrebări triste. Senzații tactile înregistrează mișcarea nevăzută a sevelor, umiditatea estivală generatoare de miracole. Nu plin putrede bacoviene, ci freschete, „ploi verzi" fără „nimic trist", muzicale, tonice : „Eu auzeam pămîntul cum respiră, / iarba cum crește". (**Ploaia**). Un superb **Echinox**, imn pentru „cea mai înaltă zi", moment de instalare în sublim, e un panoramic de lumini, spectacol forfotind de viață, pe pămînt, în aer : „S-alegeau semințele sub coaja subțire / și încă verde-a fructelor. Apoi / despletite ploi / străbăteau ținutul dansînd / în sunetul tobelor și țimbalelor..." Cu o percepție mereu frustă a lumii tangibile, văzută ca principiu de continuitate, poeta claustrată în **Spital** păstrează și în halucinațiile **ante mortem** o aură

Constantin Ciopraga

Continuare în pag. a 11-a

ÎNSEMNĂRI

Floarea amintirii

În fiecare an, la 2 decembrie se sărbătorește ziua unuia dintre cele mai prestigioase licee din București : liceul „Spiru Haret". Lăcaș de înaltă ținută culturală, intelectuală și educativă, școală ce poartă numele acelui mare „uomo universale" care a fost Spiru Haret, a avut, nu întîmplător, printre elevii săi, pe Mircea Eliade, Constantin Noica, Alexandru Paleologu, Octavian Paler, N. Steinhardt, Theodor Mănescu, iar printre profesori pe academicianul Grigore Moisil, precum și pe profesorul și excelentul ziarist care a fost George Ivașcu.

Elevă a acestei școli din clasa a treia primară, am putut constata, încă de la frageda vîrstă a copilăriei și apoi a adolescenței, înaltul nivel și pregătirea excepțională a profesorilor ce au îndrumat generații întregi de școlari. Și nu întîmplător o mare parte a absolvenților acestui liceu au devenit personalități marcante ale științei și culturii românești.

Cu nostalgie îmi amintesc ținuta dascălilor mei dragi, ținuta morală, cea profesională și, de ce nu, vestimentară. Erau ca niște seniori stăpîni cu desăvîrșire pe domeniile lor, imposibil de contrazis, imposibil de ignorat. Purtam și port un mare respect și o tandră amintire acestor oameni care, pe lîngă alte daruri ale firii, erau și de o mare, nesfîrșită gingășie sufletească.

Liceul avea o curte uriașă, în care ne adunam la fiecare început de septembrie. Era cu adevărat o zi festivă, caldă, însorită, ne revedeam toți după lunga vacanță de vară și o luam de la început. Mi-l amintesc pe Andrei Pleșu recitînd la toate serbările școlare, copil ponderat și cuminte, prevestind pe viitorul înțelept care va deveni. Bedros Horasangian era „inimosul", care aduna cu sine, parcă, toate spiritele bune pentru a fi între noi, elevi și profesori, o și mai mare armonie.

„Trecut-au anii". Și vremea nu iartă. Dar,

Ioana Diaconescu

Continuare în pag. a 10-a

CRONICA LITERARĂ

Posteritatea lui TITU MAIORESCU

IV

Esențială în definirea personalității lui Titu Maiorescu este natura lui luptătoare, polemică. De altfel, ceea ce i-a făcut celebritatea au fost polemicile din **Convorbiri literare**. Iar studiul lor ne evidențiază un caracter programatic ferm și rotund, care exclude stihia reacției subiective. De aici în toate direcțiile poate fi căutat Titu Maiorescu și firele acestei cercetări ne vor conduce desigur la citeva insemnări de inceput ale jurnalului său de liceean. Acestui jurnal i s-a acordat în lecturile urme o atenție foarte mare fără a ține seamă de virsta la care s-au făcut unele afirmații, așezindu-se unele lingă altele însemnări de adolescență, de altele care sînt făcute la maturitate. Într-un jurnal de adolescent există întotdeauna un prea plin sufletesc și o afectare. Ele există și în jurnalul lui Titu Maiorescu, unde un anume romantism german, un wertherianism indiscutabil controlează mișcarea sufletească a tinărului. Emoțiunile, lacrimile, flautul vin de pe aici, și firesc este să le plasăm în contextul lor de virstă și de epocă pentru a nu ajunge la încheieri nepotrivite. Dar aceste note de adolescență îl reprezintă foarte bine pe Titu Maiorescu sub aspectul năzuinței și al polemicii. Între însemnările liceanului este una care poate fi pusă pe friza templului care a fost viața sa publică. Adolescentul are un conflict cu profesorul de matematică și scrie decis : „O să le arăt eu măgarilor de vienezi ce este un român !" Este aici închisă o semnificație majoră a vieții lui Titu Maiorescu și rîndul acesta scris de un adolescent jignit constituie una din cheile biografiei lui Titu Maiorescu. A-l considera izbucnirea unui complexat ar fi o greșeală, după cum și manifestarea unui școlar în căutare de succese. Noțiunile în joc sînt foarte clare și stabilesc raporturi la fel de limpezi. Este vorba de „vienezi" și de „români". Este vorba de sfidarea pe care „vienezii" o aruncă românului (școlarul o consideră de categoria „măgăriei"), ca și de sfidarea pe care tînărul în taina caietului său de adolescent, purtat de o energie enormă, o întoarce vienezilor. Lecturile în context sînt cele mai bune și este bine să ne aducem aminte ce însemna pentru vremea aceea, anul 1856, Viena și „vienezii" ; și ce erau românii care nu aveau încă o Românie. Unirea de sub Alexandru Ioan Cuza nu se făcuse încă, românii țineau de două principate în disputa între marile puteri ale Europei, iar perspectiva politică era nesigură pentru ei. Viena cu vienezii ei reprezentau în acel moment un centru politic european de incontestabilă forță, un centru cultural și studențesc de rar prestigiu. De Viena și diplomația ei depindeau în mare măsură țările limitrofe. Cînd citim deci : „O să le arăt eu măgarilor de vienezi ce e un român !" e obligatoriu să ne gîndim la cortegiul de sensuri pe care îl declanșează această frază atît pentru cel ce o scria, cît și pentru contemporanii lui, dacă ar fi cunoscut-o. Pentru vienezi nu existau români, ci valahi și faptul că tînărul folosește noțiunea de „român" ne arată că era crescut într-un climat politic care i-o impusese. Indiferent de raporturile cu Ion Maiorescu, Titu era totuși fiul acestuia și gîndea în cadrele pe care generația tatălui său le fixase. Formulînd sfidarea sa, Titu Maiorescu își propunea să facă cea ce făcuse un strămoș al său, căruia îi purta de altfel numele. Și Petru Maior ținuse să le arate „măgarilor de vienezi" ce e un român și scrisese pentru asta **Istoria pentru începutul românilor în Dacia**. Semnificația acestei fraze de jurnal școlar care depășește nivelul exclamației și se constituie în angajament își are deci bătaia ei mai lungă, atît înainte, cît și înapoi. Nu este inutil să adăugăm că școlarul nu va fi făcut aceste glose desfășurate de noi aici, ci să reținem că angajamentul adolescentului era produsul unui climat cultural și politic pe care Titu Maiorescu îl trăia în chip inevitabil și că formularea vizează o necesitate. Este hotărîtor de altfel pentru înțelegerea atitudinii și acțiunii de mai tîrziu a lui Titu Maiorescu să reținem că liceeanul nu-și propune să le arate profesorilor săi cine este Titu Maiorescu, ci „vienezilor" ce este un „român". Faptul că nu se proiectează ca individ, ci se asimilează cu o categorie etnică și istorică, culturală implicit, ne indică subordonarea la ideea unei demonstrații care depășea persoana adolescentului elev de la Theresianum. De la această frază înainte se poate vorbi de Titu Maiorescu de mai tîrziu. Titu Maiorescu și-a trăit de aici înainte viața ca pe o demonstrație publică. Ceea ce caracterizează întreaga viață intelectuală a lui Titu Maiorescu este nobletea subordonării, au cuvintele lui chiar „jertfa ideală" pe care a ținut-o atîngă. A arăta vienezilor ce este un român în acele timpuri însemna a înălța cota realizărilor unui român la treapta celei mai semnificative modernități. Angajamentul lui Titu Maiorescu presupune acceptarea competiției și performanța, cu alte cuvinte succesul în competiția ei vienezii, dar totul în rama unei aspirații mai înalte. Titu Maiorescu n-a fost un vînător de succese, ci un intelectual român care și-a propus să demonstreze capacitatea de realizare și creație românească în orice domeniu este solicitată. Cursa în care s-a angajat este mai amplă decît aceea a diferitelor succese care i-au fost numărate și imputate ca simple satisfacții de vanitate. Într-un moment în care noțiunea de România nu există, iar aceea de român era acoperită de tarafele valah tînărul își propunea să facă demonstrația că celula intelectuală și creatoare românească face față celor mai pretențioase solicitări. De aici și caracterul de impecabil, de lucru rotund pe care-l au toate manifestările lui publice, desfășurate sub zodia normelor pe care și le-a prescris singur din tinerețe. Titu Maiorescu și-a propus să fie european nu din cosmopolitism, ci din nevoia de a scoate la iveală esența unei energii creatoare. Ceea ce ne oferă viața lui Titu Maiorescu nu este o carieră, ci mai presus de asta un model uman. În cartea atît de surprinzătoare prin concluziile propuse, Alexandru Dobrescu scrie la un moment dat : „Drama lui Maiorescu e de a fi vrut să strălucească și de a fi reușit. Și-a fixat un ideal mărunt, adică tangibil. S-a vrut un Goethe balcanic și, păstrînd proporțiile, a devenit". (p. 87) ; Asemenea formulări, de aspect sentențios, nu-s decît consecințele unei lecturi care refuză contextul. Citit dincolo de literă, în suita de cercuri concentrice pe care le presupune orice context social, cultural, politic, Titu Maiorescu este mai mult decît un vînător de străluciri momentane, mai mult decît un țintitor de idealuri meschine, și indiscutabil altceva decît un „Goethe balcanic".

Demonstrația de posibilitățile unui român el nu ține s-o facă numai dincolo de fruntariile românești, ci și acasă, unde se izbește de mari adversități pe care în general le înfrînge. Demonstrația valabilității creatoare a celulei românești era la fel de necesară atît la Viena sau la Berlin, cît și la Iași sau la București. Iar norma care apare în scrierile lui critice prin care un produs românesc nu poate fi bun numai pentru că e românesc, ci trebuie să fie echivalent valoric celor datorate națiunilor civilizate ascunde același principiu, afirma în linii mari în exclamația de jurnal adolescent, prin care arunca o provocare lumii intelectuale vieneze. Sensul major al acțiunii maiorescene acesta este și el presupune o extraordinare subordonare la necesitate și rezolvări de cea mai înaltă factură. Pe același drum și cu aceeași concepție s-a angajat și Ioan Slavici ieșit și el din cercuri culturale asemănătoare celor prin care trecuse Titu Maiorescu, dar fără caracterul magnific al finalizărilor acestuia în întreprinderiles ale. Între „novelele" lui este una foarte caracterizantă pentru spiritul de exemplară subordonare pe care trebuie să-l aibă cei ce se dedică misiunilor publice. Popa Tanda este cel care reușește numai oferind celor din jur propriul său exemplu, oferindu-se pe sine ca model și piatră de încercare. Întorși între ai lor, atît Ioan Slavici, cît și Titu Maiorescu, la nivelul lor de forță și strălucire, s-au ilustrat prin aceeași noblețe a subordonării. Vina lui Titu Maiorescu nu este de a fi un „balcanic", adic(aceea de a se fi întors acasă, pentru că meritul său tocmai în această întoarcere, cu bună știință acceptată, stă. Chiar dacă s-a ridicat din motive personale împotriva „anteluptătorilor" din generația tatălui său, Titu Maiorescu a fost ca și ei un militant, o natură polemică și programatică cu aspirații înalte. A fost strălucitor în tot ceea ce a întreprins, dar și substanțial : ca profesor, ca om de litere, ca academician, ca avocat, ca om politic. Celula lui pregătită în laboratoarele tinereții a făcut față tuturor acestor solicitări și exigențe, deși condițiile cu care s-a confruntat n-au fost niciodată ușoare. În 1913, Titu Maiorescu prezidează ca prim-ministru român la București, o pace balcanică. Într-o chestiune de politică internațională, în fața cărora marile puteri europene se arătaseră depășite pentru moment, se oferea o soluție românească, iar ea poartă pecetea lui Titu Maiorescu. Titu Maiorescu a arătat și ca prim-ministru care este valoarea celulei românești. Că această pace n-a rezistat, că ei i s-a preferat războiul, aceasta nu este decît semnul că marile puteri (între care Viena cu „vienezii" ei era una), nu vor decît păcile pe care le stabilesc ele însile. Lumea de astăzi cunoaște valoarea acestor păci în care opinia țărilor mici nu este ținută în seamă. La București, în 1913, tocmai opinia acestor țări a fost cea care s-a impus. Iar în acest eveniment fostul școlar al Theresianumului și-a dovedit din nou superioritatea. Cînd scria la 1856 : „O să le arăt eu măgarilor de vienezi ce este un român !", Titu Maiorescu trecea pe hîrtie un angajament de o viață de om. A fost un angajament ținut și ilustrat cu strălucire.

M. Ungheanu

NICULAE FRÂNCULESCU: «Valea vulturilor»

Mate Semenic, șef revizor-contabil într-o centrală ministerială, burlac convins, pînă la proba contrarie, și astronom amator descoperă într-o noapte o stea necunoscută, de mărimea a treia. Dar nu numai, ci și o planetă, la fel de necunoscută și, pe deasupra, și locuită. În acest chip senzațional începe romanul **Valea vulturilor** (Editura Cartea Românească), a zecea carte a prozatorului Niculae Frânculescu, după debutul cu volumul de nuvele **Mireasa de tablă**, din 1969. Nu va fi vorba, însă, cum ne-am putea aștepta, de un roman S.F. avînd ca protagonist o variantă a blindului profesor Miroiu, din **Steaua fără nume** de Mihail Sebastian. Nopțile, Mate Semenic își contemplă sistemul planetar, visează (cu ochii deschiși, dar și în somn) la gloria care-l așteaptă după ce își va face publică marea descoperire, dimpreună cu lucrarea „Cerul văzut din lucarnă". Însă ziua, revizorul contabil își face meseria cu prisosință și alcătuiește un dosar voluminos cu piese ce par inatacabile, pentru a proba abuzurile lui Adam Mălureanu, directorul întreprinderii „Cromarg". Dar abuzurile nu sînt abuzuri, ci doar încercări bineintenționate ale directorului, uneori alături de litera reglementărilor, de a spori eficiența producției. Adam Mălureanu este un ins onest, cu bogată viață interioară, o fire de artist (scrie un roman al întîmplărilor prin care trece) cu simțiri alese și gîndire superioară. Ceea ce se dovedește a nu fi Mate Semenic, birocrat pînă-n vîrful unghiilor, și, în plus, odios, căci probele împotriva lui Mălureanu sînt construite pe mărturii false și pe interpretări tendențioase, vizînd înlocuirea directorului onest cu o persoană din centrală. Așadar, o mașinațiune pe care Semenic o servește cu inversunare, căci speră în bună recompensă din partea protectorului său, Romulus Cristache, interesat, din rațiuni subiective, în destituirea lui Mălureanu. Ceea ce îl făcea încă simpatic și, ca să zicem așa, uman pe Semenic (gogorița sa astronomică) este, din păcate (pentru personaj) doar un delir de grandoare, fără bază reală, la granița cu maladia. Se înțelege, deci, că **Valea vulturilor** (revizorul-contabil are coșmaruri repetate, și simbolice, premonitorii, cu vulturi, cadavre și animale fantastice, avînd drept cadru planeta necunoscută) este un roman evenimențial, de factură socială, cu insistențe asupra moravurilor și cu intenție satirică, exprimată în pagini de observație a mediilor.

În bună măsură, cartea relatează, din perspectiva naratorului omniscient sau din aceea a personajului care scrie un roman, încercările, în cele din urmă reușite, ale lui Adam Mălureanu, de a-și proba nevinovăția în fața a tot felul de organe (în drept, ce-i drept) și instanțe. Adevărul personajului iese (greu, dar iese) ca untdelemnul la suprafață, iar adversarii săi își primesc pedeapsa într-un fel sau altul: Romulus Cristache, moare de o boală incurabilă, iar Mate Semenic este retrogradat și află (vai!) că descoperirea sa epocală este, de fapt, o glumă nevinovată a odraslei unor colocatari. Judecat după modul în care se rezolvă conflictul, romanul **Valea vulturilor** este o carte optimistă, tonifiantă, comunicînd încredere în viață și respect față de valorile morale fundamentale. Intriga (va fi vorba, imediat, și despre iubire) cărții nu este deloc atît de simplă cum ar rezulta din cele expuse de noi pînă acum. Am schematizat-o din motive lesne de înțeles, dar asta nu înseamnă că și autorul procedează la fel. Dimpotrivă, el își problematizează personajele, le complică existența (și, vrînd, nevrînd pe a cititorului) le dezvăluie trecutul, prezentul și chiar viitorul. Relațiile dintre eroii cărții sînt complexe, căci, uneori, un trecut comun, intersectarea sau interferența biografiilor explică gesturi prezente și motivează psihologii. Niculae Frânculescu este un prozator cu experiență, el a publicat mii de pagini și știe să stăpînească autoritar întregul pășenjenis de întîmplări, nelăsîndu-l nici o clipă descumpănit pe cititor. Din acest unghi de vedere, este interesantă și are unele părți tehnica narativă. Adam Mălureanu scrie de zor la roman, dar are și momente cînd reflectează asupra produsului muncii sale de creație. De mare ajutor îi este în aceste clipe Cristina, un amor pasager (din păcate, căci femeia e fină și l-ar fi meritat pe Adam, dar acesta, preocupat de dosarul pe care i l-a dresat Mate și de roman, nu prea bagă de seamă), cu bune intuiții critice : „Citise două capitole din manuscris și voia să discute cu autorul. Începu prin a-l întreba dacă s-a gîndit la vreun editor, dacă a dat vreunui redactor să-i vadă paginile, spre a se încredința că scrisul lui satisface exigențele literaturii. — Sugestia ta sună a dojană. — Adam, dragul meu, prietenia și dojana merg mînă în mînă, atunci cînd îți la cineva. Atît cît mă pricep eu, pot afirma că unele lucruri ți-au reușit, altele sînt mai puțin bune, altele de-a dreptul ratate. Ai, din păcate, prea puține pagini cu adevărat remarcabile. Se vede că nu prea ai mai citit în ultimii ani. — M-am gîndit și eu mult la asta, Cristina. Cred că trebuie să renunț. În fond, pătania mea este un fleac față de dramele altor oameni. Poate că tot ce am eu de spus ar încăpea perfect într-o schită. Ochii ei imenși, albaștri, se întunecaseră de contrariere, de neliniște. Și în acea neliniște se putea citi tandretea. — După mine, subiectul este fascinant. Depinde însă de tehnica literară folosită. Îmi place cum scrii. Ești concis, construiești imagini filmice, cu flash-back-uri ingenios integrate, știi să împletești realul cu fantasticul. Intrigile însă ar trebui să le faci mai subtile, să conduci conflictele mai degajat, rezolvările să nu fie previzibile. Implică neprevăzutul, presară suspansurile care atîtă curiozitatea. Desprinde-te sufletește de eroul ale cărui tribulații seamănă cu ale tale. Frustrarea te-a marcat prea adînc. Învață să privești totul dintr-un unghi neutru. Altfel prea vezi lucrurile numai în alb sau numai în negru, prea îți încarci eroul cu însușiri, iar pe adversari cu defecte...

Judecățile categorice ale Cristinei îi erau de folos. Încercă să găsească argumente, să se explice, sorbind cîte puțin din paharul cu Martini". În seara respectivă, Adam nu reușește să se explice, avînd, se pare, treburi mai presante și mai plăcute de rezolvat, dar observațiile Cristinei rămîn valabile, și e foarte probabil că personajul va ține seama de ele. Cert este că, prin acest procedeu, Niculae Frânculescu își autocaracterizează parțial romanul, îl luminează pe cititor (și, de ce nu, pe critic) indicîndu-i varianta optimă de lectură. Astfel, în **Valea vulturilor** vom întîlni numeroase imagini filmice, flash-back-uri integrate ingenios, împletiri ale realului cu fantasticul, rezolvări imprevizibile, suspansuri presărate care ne ațîță curiozitatea, pagini remarcabile, altele mai puțin bune. Dar altele de-a dreptul ratate (cum se poate observa ușor și din fragmentul citat) — nu. E adevărat că prozatorul nu reușește mereu să privească totul dintr-un unghi neutru, dar poate că nici nu și-a propus asta. Și, cine știe dacă cititorul poate iubi un personaj pe care autorul nu-l iubește. Nu putem declara că îl iubim pe Adam Mălureanu, dar trebuie să mărturisim că, oricum, îl stimăm.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

RELIEFURI EPICE

Spre deosebire de poezia lirică, ce se confundă cu subiectul ei, a cărui emanație este, o proză — schiță, nuvelă, roman — poate avea mai mulți centri de greutate, mai mulți protagoniști care să-și dispute întîietatea în economia acesteia. De obicei însă, chiar și într-un roman, proză de largă respirație, în cele din urmă se impune atenției, într-o măsură mai mare, fie și nu foarte concludent, unul dintre personajele ce îl populează.

Din acest unghi, care este „personajul principal" al romanului „Pisica de Eritreea", semnat de Ștefan Damian ? M-am întrebat asta pe parcursul lecturării cărții, pînă la ultima pagină. Ceea ce nu este deloc rău, din punctul de vedere al evaluării ei. În fond, un roman trebuie să semene cu o metropolă : să nu-i poți nimi fără ezitare centrul, piața cea mai importantă, artera, bulevardul cel mai însemnat... Și totuși !

Un roman ar trebui să se explice — și de obicei așa se și întîmplă — încă de la titlu. Cel al lui Ștefan Damian însă se numește, metaforic, și înșelător. Cine și ce este **pisica de Eritreea** ? Un exemplar din numita rasă a felinelor, oarecum exotic, adus în țară din Trieste și împămîntenit la noi undeva, într-un oraș de pe Mureș. Cine l-a adus însă ?

De aici și începe, de fapt, derularea acțiunii în cartea autorului : Radu Mașota, un personaj avînd ceva de **picaro**, purtat de treburile lui prin lume, întîlnește în Trieste femeia vieții lui, pe **prea frumoasa Elena**, personaj straniu, cîntăreață de cabaret acolo, înainte de primul război mondial. Femeia părea din altă lume, deși vorbea un grai aproape ca al nostru : era o macedo-româncă, originară din Bitolia, nume deasemenea exotic pentru tînărul, pe atunci, aventurier Mașota. Care se și îndrăgostește fulgerător de ea, și o aduce acasă, în țară, împreună cu nedespărțita ei pisică de Eritreea. Titlul cărții, prin urmare, ar avea, în fond, o explicație, justificare : eroina, o femeie dominatoare, are ceva din fascinația, agresivitatea, cruzimea falmoasei feline, ceva din imprevizibilitatea acesteia. Ei i se datorează, fie și indirect, mai tîrziu, moartea Valeriei, nora sa, de nu cumva și aceea a soțului acesteia, fiul ei, Alexandru. Pe noră izolînd-o de întreaga familie, între care și propriul copil, Filip, împingînd-o în păcat chiar, spre a-și ușura dominația asupra clanului. Nici fiului său însuși, Alexandru Mașota, neputîndu-i lerta revendicarea dreptului la educarea micuțului Filip. Pînă și bătrînul Radu Mașota, tînărul cuceritor de altcîndva al **prea frumoasei Elena** pălind dinaintea... pisicii de Eritreea, căreia îi cedează rende de tot frînele familiei.

Filip Mașota, așadar, este a treia spiță a clanului Mașota. Cercetător al dialectelor și graiurilor românești. Care dorește să reconstituie povestea bunicului său, și a bunicii sale, apriga Elena din Bitolia. Vrea să știe, să retrăiască tinerețea celor doi, lucru pentru care i se substituie celui dintîi, în visele lui aievea, dar și visînd treaz, cu ochii deschiși. Nereușind însă decît vagi clarificări, în momente de iluminare, ceea ce vrea să spună că refacerea oricărui traiect existențial rămîne imposibilă.

Tînărul filolog are și obsesive preocupări de creație literară, dealtfel în acord cu obstinația sa de a reconstitui viețil înaintașilor săi direcți, bunica și bunicul mai ales. El scrie un roman, „Anotimpul ciupercilor" — altă metaforă pentru a designa inmulțirea, precum ciupercile după ploaie — a celor din jurul nostru, al fiecăruia, pe măsură ce evoluăm în viață. În romanul lui Filip Mașota intrînd o sumedenie de „lume", cam tot ce există în jurul nostru fiindu-ne complementar, făcînd parte din noi, colorîndu-ne viața. Astfel, tînărul Mașota face corp comun, vrînd-nevrînd, cu antecesori, dar și cu contemporani, cu cei ce vin... Existența lui ar fi fost alta, fără **prea frumoasa Elena**, fără bunicul Radu... Dar, și fără Laura, iubita sa, o altă **pisică de Eritreea**, fiică a unui activist nu dintre cei exemplari, dar și a Mariei Maroti, o ființă decisă. „Trebuie să iei de la viață tot ce-ți oferă, asta am învățat-o uitîndu-mă în jurul meu" — este deviza fetei, ceea ce pe Filip îl descumpănește, cum îl descumpăneau bunică-sa, alte firi asemănătoare, în timp ce el rămîne un hamletian...

Romanul lui Ștefan Damian, deși de proporții medii, mișună de personaje, creionate convingător, pe spații cît de mici. Iat-o pe Adina, o fostă iubită, la antipodul său, în raport cu care se modelează în contrast el însuși : „Perfecțiunea va fi atinsă — declară ipochimena — atunci cînd trecînd pe acasă n-o să mă mai rețină nimic și n-o să mai simt nici o emoție în fața acelor lucruri și locuri și amintiri ce mi-au fost dragi odinioară. Totul este să nu lași nimic în urmă, nimic". Apoi Viorel, orbul, fost coleg de facultate, și soția sa, Oneț, brigadierul silvic, Radu Mora, înțeleptul lui prieten vîrstnic, Valeria — mama, a cărei dramă rămîne în umbră, ceea ce îi sporește greutatea. După moartea acesteia, Filip găsește un teanc de scrisori neexpediate, adresate unui vecin, un păsărar... De ce le va fi scris ? Probabil o supapă la infidelitățile soțului, o „înfruntare" a soacrei, teribila **prea frumoasa Elena**, care o instrăină și de soț, și de fiu. Și alte personaje : Ioana Felnațchi, devenită amanta lui Alexandru Mașota, tatăl lui Filip, nu doar din stricăciune, ci mai cu seamă visînd să iasă dintr-o condiție socială precară. Avînd însă luciditatea și puterea de a-și recunoaște, indirect, vina morții Valeriei Mașota.

Ștefan Damian proiectează în carte și surprinzător de expresive personaje de fundal, precum, între multe altele, perechea Mateșan. El, Virgil Mateșan, este responsabil de bloc. „Fă-ne o cafea "! — îi poruncește soției sale, gravidă, în timp ce îl vizita Filip Mașota. „Nu mai avem, vă pot servi un ceai ?" — întreabă femeia. „Ceaiul bea-l tu !" se încruntă bărbatul, care cere atunci apă minerală. „N-avem !" vine răspunsul. „Păi ce mai așteptă ? Du-te la complex și cumpără, dar vezi, nu veni numai cu o sticlă, cum ți-e obiceiul !" Omul mai trăiește în credința biblică, după care „femeia trebuie să se teamă de bărbat". „Dacă nu o iau din scurt — explică el — nu o mai scot la capăt". Moș Sabin și feciorii lui, de la țară, fiind alte personaje pitorești din roman. Ca și colocatari ai lui Filip, precum Suruc, președintele asociației „Avîntul" și alții, convinși că lumea ține de ei. „Să nu ne lase în ghearele singurătății, să ne deie încredere în noi și în tot ce am făcut pînă acuma. Și în ce o să facem de acuma încolo" — își definește rolul Suruc, al său, ca și al tovarășilor săi, din conducerea Asociației...

„Pisica de Eritreea" este un roman interesant, cu mai multe nuclee narative, pe care autorul lui, Ștefan Damian, le exploatează aproape cu egală dexteritate. El excelînd, totuși, în zugrăvirea laturei de pitoresc, de comic, a mediilor sociale explorate.

Hristu Cândroveanu

CARTEA PENTRU COPII

VEȘTI DIN ARBORADO

STEFAN MITROI

POVEȘTI DIN ȚARA ARBARADO

Ed. Ion Creangă

Recitesc cartea lui Ștefan Mitroi*) — și deodată gîndul mă poartă înapoi cu șapte ani, făcînd joncțiune cu o altă carte — „Irene sau planeta cea mai apropiată", a lui Ion Cârje — care și ea, printr-o parabolă științifico-fantastică, se vrea tot un fel de avertisment pămîntenilor, o invitație la înțelegere și cooperare. Simplă coincidență, desigur — deși, dacă ținem seama că este vorba de emanația a două conștiințe scriitoricești, o astfel de coincidență era nu doar firească, ci se impunea. Dar nu despre analogia dintre cele două cărți îmi propun să stărui în acest scurt popas de lectură. Am dorit numai să subliniez mesajul comun, al unor cărți aparent diferite, din domenii diferite — poate chiar cu cititori diferiți, deși n-am considerat niciodată că, de pildă, o așa-zisă carte pentru copii s-ar adresa numai lor, și invers. Cartea lui Cârje se adresează cu precădere adulților. Cartea lui Mitroi se adresează cu precădere copiilor — și folosește, în acest sens, sugestiva panoplie a unor mijloace adecvate. Încîntă în primul rînd o frumoasă limbă românească, fremătînd de imagini poetice, aplicată la specificul și tradiția basmului, dar găzduind, fără stînjenire, nu puține neologisme. Impresionează apoi știința autorului de a re-crea lumea mirifică a basmului, cu tot ce face fericită copilăria și luminoasă epica. Țara Arborado, așa cum o divulgă numele, este țara copacilor fericiți, care au frunze-gînduri, frunze-sentimente, frunze-vise — țara de unde vin și unde pleacă frunzele de pe Pămînt — și tocmai o astfel de frunză-vis îl poartă într-o toamnă pe micuțul Silviu în această țară, în care cea dintîi regulă este sinceritatea, „bucuria de a ne uita fără fereală direct în suflete, unii altora". În Sala Poveștilor din Palatul de Miresme, Silviu este poftit să asculte (să ia seama, sînt tentat să subliniez) despre „ce înseamnă Arborado și despre ce li s-a întîmplat copacilor mai înainte de a trăi în această țară întinsă și fericită". Apoi, ca la un veritabil Han al Ancuței, cinci arbori spun — îndemnîndu-se cu prietenie unul pe altul — cinci povești, care de care mai ademenitoare și mai plină de învățăminte : „Povestea cumplitului război cu zmeul Foc-Nesătul" — sau povestea Stejarului ; „Povestea inelelor furate" — sau povestea Ulmului ; „Povestea rîului de lacrimi" — sau povestea Cornului ; „Povestea scoaterii Primăverii din închisoarea cu zăbrele de gheață" — sau povestea Frasinului ; „Povestea pădurii plutitoare" — sau povestea Cedrului. Fiecare poveste se constituie într-o esențială experiență de viață, experiențe pe care copacii le trăiesc — nu fără jertfă — pînă a atinge visatul tărîm Arborado (consonanța cu Eldorado este limpede !) ori a se alcătui, conștient, în Țara Arborado. Au purtat războaie (dar au învățat repede că nu ele sînt drumul spre fericire) ; s-au ciocnit cu viclenia fanfaronă (îndepărtînd-o cu un suris disprețuitor) ; s-au induioșat în preajma iubirilor neîmplinite (respectîndu-le „sufletul îngreuiat de dor", dar îndepărtînd aripa tristeții din calea celorlalte) ; au luptat împotriva nedreptății (pînă la definitiva ei zăvorîre „în întunecoasa hrubă cu zăbrele de gheață") ; s-au împotrivit trufiei nemăsurat orgolioase (izbutind să asculte acea muzică a sirenelor care nu ucide, izvorită, „din prea multă iubire"). Aceste experențe le trăiește — în gest inițiatic — micuțul pămîntean Silviu, care, întors acasă, hotărăște să nu povestească nimic **tatii**, neîncrezător și el, ca și Micul Prinț al lui Exupéry, în judecata și înțelegerea celor mari. Le va povesti însă prietenilor lui de joacă și virstă, împreună cu care are, de fapt, datoria să înfăptuiască generoasele mesaje aduse din viitor. Și tocmai de aceea cred că **Poveștile** din Țara Arborado nu sînt niște simple povești, ci mai ales **vești** — aceasta este semnificația lor, vești despre cum se poate trăi mai bine, mai frumos, mai îngăduitor, mai sigur.

...Acum, în final, am putea rosti, ca și Ion Cârje în finalul cărții sale : „Et in Irene ego !" Noi vom spune, desigur : „Et in Arborado ego !". Pentru că și într-un caz și în celălalt dorim, încă de pe cînd omenirea a avut conștiința de sine : **Et in Arcadia ego !** Fericire ce nu poate fi însă descoperită decît aici, pe pămîntul nostru, prin voința și lucrarea tuturor.

Ion Andreiță

*) **Ștefan Mitroi : „Povești din Țara Arborado", Editura „Ion Creangă", 1988.**

„Diminețile ostașilor"

Autor a trei volume de proză apărute la Editura Militară și Scrisul Românesc, Ion Mitru, se dovedește prin fiecare din acestea, un izvor nesecat de istorii **adevărate**. Departe de orice ficțiune, narațiunile sale sînt rodul unei puternice memorii afective care-ți dau sentimentul celei mai autentice realități. Personajele copilăriei sunt rude, prieteni sau vecini din satul natal sau din orașele unde naratorul va urma Liceul sau Școala de ofițeri de artilerie. Umorul nelipsit din fiecare relatare îmbracă „eroii" în zîmbete abia ferite de nostalgie. Rareori, dar atunci cu o logică dusă pînă la capăt, umorul se depășește pe sine alimentînd iluzia cea mai neînfrîntă. În volumul „Salutări din Dolj" există o relatare care pe măsură ce se continuă desăvîrșește **Prostia omenească** (acesta e titlul). Un sătean pornește la tîrg cu o vacă fără un corn, fără o ureche, slăbănoagă și stearpă, deci fără lapte ; oamenii se feresc să intre în vorbă cu stăpînul bietului animal, dar un geambaș promite să vindă vaca dacă va primi 100 lei din prețul vînzării ; începe să spună cumpărătorilor că el are o vacă elvețiană, de rasă care fată cîte doi viței, că dă cel puțin 15 litri de lapte zilnic, în urma cărei propagande stăpînul vacii îi dă geambașului una sută lei și pornește spre casă cu vita, spunînd că dacă vaca lui e de rasă, fată doi viței și dă atîta lapte el n-o mai vinde. Cuceritoare prin situațiile relatate în „Salutări din Gorj" sunt și povestirilé **Cavalerist fără voie, Ursarii, Nea Pavel Cimpoacă, Dragostepacoste**. Povestirile lui Ion Mitru au savoare, graiul de țară, de „cartier" sau de mahala le localizează desfășurarea. Cele nostalgice au un iz inconfundabil de teritoriu paradisiac al copilăriei la țară : „Frumoase erau serile primăvara și vara cînd ne strîngeam cu toții în fața porții, unde aveam o bancă de 3-4 persoane și începeam să ne spunem povești". Toate personajele pot fi găsite în viață, după numele lor, în registrele stării civile din satul Săcui, din Craiova, Pitești, Mangalia etc. cu excepția celor duși din lume. Simțul umorului își găsește surse variate, uneori în obiceiuri și datini imemoriale, cum sunt pomenile. „Femeile trebuiau să țină și o aritmetică a acestora, să cunoască zilele care sunt în post sau în dulce, după cum îi spunea mamei, bunica : «Frusino, să ai grijă să nu-mi dai de pomană de dulce în post, că nu le primesc pe lumea ailaltă». Cum gîndea mama-mare că va primi pomana pe lumea cealaltă nu știu, dar vorba tatei : — Măi femeie, chiar dacă ar pune Dumnezeu paturi suprapuse în ceruri, tot nu ar avea unde să culce atîția oameni care au murit pînă acum de la facerea lumii. Și tu te omori cu pomenile tale ! Cine să le ducă mîncarea pînă la cer bieților morți ?".

Majoritatea „istoriilor" din „Diminețile ostașilor" se petrec în mediul vieții militare în care „protagoniștii" sunt și persoane reale : ofițeri, subofițeri maiștri sau soldați. O mindrie autentică, deși comunicată în termenii modestiei emană din fiecare povestire, iar conștiința că datoria militarilor poate merge pînă la sacrificiul suprem conferă acelor oameni o aură eroică. În orice ar întreprinde, militarii dovedesc tenacitate și dăruire. Bucata intitulată „Diminețile ostașilor" apare ca o inviorare a tuturor energiilor, o artă inepuizabilă de perpetuare a prospețimii vieții, a tinereții.

S-ar putea cita mult din acest al treilea volum al lui Ion Mitru, dar ne mărginim la a transcrie cîteva titluri de povești care cuceresc cititorul : **Școala Mackensen ; Luptele copilăriei ; Scripca lui Buțan ; Luneta Busch ; Operațiunea „Porcul" ; Nucile lui Chiriacu ; Aventură pe mare** etc. Cunoscător deosebit al oamenilor și locurilor despre care relatează, Ion Mitru este și un fin psiholog care știe mult mai mult decît relatează în perfectul realism al prozelor sale. Plăcerea cu care povestește îl așează pe Ion Mitru între scriitorii tot mai rari, pe care lumea i-a înnobilat cu numele simplu dar glorios de povestitor.

Gheorghe Pituț

COMPENDIU

■ **PANAIT ISTRATI : „Neranțula".** Prefață de Constantin Cublesan. Tabel cronologic de Alexandru Talex. Editura Minerva, colecția Biblioteca pentru toți. Reeditare a romanului în care Chira Chiralina se află într-o altă ipostază a sensului său esențial.

■ **VOICU BUGARIU : „Platforma"** (roman), Ed. Militară, N. A. „Puțind fi citit și ca text de sine stătător, romanul de față încheie „istoria curajului". Ciclu început prin „Curajul" și continuat prin „Coborîrea în ape" (Editura Militară 1985 și respectiv 1986)".

■ **MIHAI VASILIU : „Pași în timp".** (teatru) — Editura Cartea Românească, Volumul cuprinde piesele „Serenadă pentru Eva", „Eclipsa", „Izvorul", „Triunghiul", „Pragul furtunilor" din creația cunoscutului istoric și teoretician al teatrului.

■ **DAPHNÉ du MAURIER : „Țapul ispășitor" (roman).** Traducere de Veronica Focșeneanu. Editura Univers. Roman modern, urmărind avatarurile unei substituiri de persoană.

CĂRȚILE UNIRII

„Istoria unirii românilor" (vol. 1)

Unitatea poporului român și a limbii sale, caracterul unitar al dezvoltării societății românești strins asociate cu continuitatea de viețuire în vatra străbună caracterizează întreaga evoluție istorică a românilor de la înaintașii getodaci la România socialistă de astăzi. Acestei idei venite din adincuri asemeni unei coloane fără sfirșit îi este consacrat primul volum de **Istoria Unirii românilor. De la începuturi la Cuza Vodă** apărut la Editura științifică și enciclopedică sub semnătura istoricului Stelian Neagoe.

Rezultat al unor ample și minuțioase cercetări a factorilor de ordin geo-politic, economico-social, demografic, etnico-cultural etc., care concură la afirmarea ideii unității de neam și, apoi, de unitate națională și la o primă împlinire a acesteia la 1859 cînd a fost șters cel dintîi hotar artificial care despărțea pe frați de frați, acest prim volum se constituie într-o sinteză valoroasă a luptei românilor pentru unitate național-statală. Centrînd întreaga analiză a faptelor și evenimentelor pe fundamentarea ideii de unitate, Stelian Neagoe a reușit să surprindă evoluția sa în fiecare etapă istorică începînd din epoca veche, astfel că momentul formării statului național român prin unirea Moldovei cu Muntenia căruia îi este afectat cea mai mare parte a acestui volum, apare ca o incununare a gîndirii și acțiunii permanente a generațiilor de înaintași, el constituindu-se, în același timp, într-un pilon puternic pe care aveau să fie fixate temeliile viitorului stat național unitar român.

Așa cum reiese din lucrare, Unirea din ianuarie 1859 avea rădăcini viguroase, înfipte adînc în istoria multimilenară a poporului român.

Înaintînd mai departe pe firul istoriei în urmărirea ideii-permanență de unitate, Stelian Neagoe zăbovește asupra formării statelor feudale românești — Muntenia, Transilvania, Moldova și Dobrogea, explică existența pluralismului statal la români, fenomen datorat, în mare parte, anexării Transilvaniei de către regatul Ungariei, fapt ce a făcut ca acest nucleu al pămîntului românesc din care a pulsat mereu viață tracică, dacică, daco-romană și, apoi, pentru totdeauna românească să nu mai poată focaliza procesul unificării Țărilor Române. Vrăjmășiile din afară au făcut ca acest proces să fie temporar întrerupt în evoluția sa legică și logică. Datele și faptele prezentate de autor sînt de natură însă să convingă că în pofida acestor vitregii ale istoriei, în pofida acestor bariere artificiale și meschine care au separat poporul român în mai multe formațiuni politico-statale, nu i-a putut fi alterată cu nimic unitatea limbii, a tradițiilor, a însușirilor spirituale create de-a lungul existenței sale pe pămîntul Daciei Felix.

În acest context, autorul prezintă pe larg multiplele modalități de alianță și solidaritate dintre Țările Române în efortul lor comun de a stăvili la Dunăre expansiunea otomană spre centrul Europei, oprindu-se asupra domniilor lui Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara și Ștefan cel Mare. Din cuprinsul volumului reiese cît se poate de limpede că deși despărțite prin frontiere politice, statele feudale românești, printr-o strînsă cooperare diplomatică și militară au reușit să stăvilească tendințele expansioniste ale marilor puteri vecine.

În lumina numeroaselor dovezi care atestă strîns colaborare politică și militară dintre Țările Române în secolele XV și XVI inițiia lor unire sub Mihai Viteazul în 1600, moment căruia autorul îi consacră un interesant capitol în economia volumului, apărea cît se poate de firească. Îndreptîndu-și pașii spre Ardeal și Moldova, Mihai Viteazul mergea acasă, în țările fraților lui, așa cum bine se subliniază la p. 46. Prin urmare, el nu era nici „cuceritor" nici „mercenar" al împăratului Rudolf al II-lea cum încearcă să-l prezinte acei istorici care trăiesc cu nostalgie pentru așa-zisa „Ungarie mare" sau „Ungaria Sfîntului Ștefan". El era unificatorul neamului românesc și după el, așa cum atît de frumos scrie Nicolae Iorga „nici un român n-a mai putut gîndi unirea fără uriașa lui personalitate, fără pasul său sigur și ridicată spre cerul dreptății...".

În capitolele următoare autorul surprinde procesul formării și afirmării conștiinței naționale, subliniind contribuția importantă a cronicarilor. (Gr. Ureche, Miron Costin, Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir ș.a.) la dezvoltarea conștiinței unității de neam și de limbă a poporului român, cea a corifeilor Școlii Ardelene (Samuil Micu, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Ion Budai Deleanu), care prin opera lor istorică, filologică și didactică au continuat firul preocupărilor marilor noștri cărturari de peste munți, a revoluției lui Horea care a activizat năzuințele de Unire ale românilor de pretutindeni; a celor care la 1791 au formulat programul de luptă națională al românilor transilvăneni cunoscut sub numele de Supplex Libellus Valachorum. Chiar „în secolul de scădere fanariot" pe care autorul îl vede a fi „un veac de apăsare și jefuire, de corupție și degradație" (p. 71), ideea de unitate și conștiință națională înregistrează progrese palpabile, în pofida tendințelor tot mai accentuate ale celor trei mari imperii vecine — otoman, habsburgic și țarist — de a-și extinde expansiunea asupra țărilor române și de a anihila astfel aspirațiile naționale ale românilor.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu, „act de puternică afirmare a națiunii", a zguduit din temelii vechiul regim vestind românilor, așa acum aprecia Mihail Kogălniceanu, că „vremea venise pentru ca țara să scuture stăpînirea străinilor, să depărteze abuzurile care o rodeau și să dorească un guvern național".

Cele trei documente comentate pe larg de autor (Proclamația de la Padeș și cele două scrisori adresate de Tudor lui Nicolae Văcărescu și mitropolitului Dionisie) pun în evidență caracterul național al revoluției, precum și necesitatea acțiunii în direcția unirii Țărilor Române într-un singur stat. Pentru atingerea acestui obiectiv, trebuia mai întîi, după părerea autorului, să se facă „despresurarea de sub stăpînirea domniilor fanariote și de sub diabolicul curent grecesc de subversivă deznaționalizare românească" (p. 97).

Ideea de emancipare națională și de unitate străbate toată perioada dintre revoluțiile de la 1821 și 1848, ea găsindu-și expresie în cele două acțiuni revoluționare din 1838 și 1840 conduse de Ion Cîmpineanu și, respectiv, Mitiță Filipescu, mișcări al căror program, prezentat pe larg în cadrul unui capitol, anticipa programul revoluției române de la 1848.

Generația lui Bălcescu și Kogălniceanu preia steagul renașterii naționale. Pașoptiștii și Unirea, sub aceste titluri Stelian Neagoe prezintă momentul revoluționar românesc de la 1848 subliniind pe bază de multiple și variate documente, locul și rolul Revoluției române în activizarea strădaniilor pentru realizarea unității. Deși desfășurată în condițiile politice deosebite din cele trei țări românești, Revoluția română din 1848, organică și unitară în cauzele care au determinat-o și în țelurile comune proclamate, a făcut un pas decisiv în fixarea problemei unității naționale ca o sarcină istorică fundamentală a poporului român, în clasificarea necesității refacerii unității sale considerată drept „cheia bolții fără de care întreg edificiul național s-ar prăbuși". Concluzia formulată de autor la sfîrșitul celor două capitole consacrate evenimentelor revoluționare din 1848 apare cît se poate de convingătoare: „Refacerea statului dacic era, așadar, în ajunul izbucnirii revoluției, un dezideratul major al mișcării naționale desfășurată de tineretul pașoptist" (p. 157). Generația revoluționară de la 1848 este cea care va lupta pentru înfăptuirea Unirii din 1859, cele două evenimente revoluționare fiind, prin urmare, unite nu numai în plan ideatic dar și prin legătura vie a unora și aceloraș persoane care acționează pe scena istoriei.

A doua parte a volumului este consacrată în întregime luptei românilor pentru realizarea unității național-statale, obiectiv a cărui primă mare etapă s-a realizat în 1859. Sînt puse în evidență clarvizunea, realismul politic, abilitatea diplomatică cu care acționează revoluționarii români pentru atingerea scopului propus într-un context internațional dificil în care sferele de influență în sud-estul Europei erau împărțite, iar în spațiul românesc se interferau interesele expansioniste ale celor trei imperii vecine — cu cele ale puterilor europene interesate sau angajate în problema Orientului. Merită subliniat efortul autorului de a surprinde evoluția fenomenului unității naționale într-o legătură dialectică cu celelalte aspecte de ordin național și social-economic care stăteau în fața societății românești la mijlocul veacului trecut.

Tendințele tot mai evidente ale marilor imperii vecine de a concilia contradicțiile dintre ele pe seama Țărilor Române, dovadă fiind și intervenția lor brutală cu forța armelor pentru înăbușirea revoluției de la 1848, țesătura de interese și contradicții interimperialiste ce se interferau în sud-estul Europei, toate acestea au constrins pe românii să-și limiteze acțiunile de constituire a statului național la cele două Principate — Muntenia și Moldova, aceasta fiind primul mare pas pe calea făuririi statului național unitar sub forma vechii Dacii. După ce definește pe bază de documente acest obiectiv strategic al pașoptiștilor, Stelian Neagoe urmărește activitatea desfășurată de frunții revoluției aflați în exil la Paris, Londra, Berlin, Viena, pentru captarea interesului opiniei publice europene și al oficialităților marilor puteri europene în favoarea unirii Principatelor Române într-un singur stat; surprinde „chestiunea românească" în dezbaterile Congresului de pace de la Paris (1856) care, printre altele, decidea ca Principatele Române să fie scoase de sub protectoratul exclusiv al Rusiei (instituit la 1829) și să fie trecute sub garanția colectivă a celor șapte puteri participante la Congres; prezintă nuanțat reacția participanților la Congresul de la Paris la propunerea ministrului de externe al Franței, contele Walewski, ca cele două Principate să se unească sub un principe străin; subliniază eforturile coroborate ale revoluționarilor români munteni și moldoveni pentru atragerea poporului la lupta pentru Unire, aceasta cu atît mai mult cu cît Turcia și Austria întrebuințau toate mijloacele pentru a împiedica exprimarea liberă a năzuințelor românilor. Momentul de vîrf al acestei efervescențe populare revoluționare 1-au constituit dezbaterile din Adunările ad-hoc convocate la București și la Iași în septembrie-decembrie 1857. Aceste dezbateri, cărora autorul le-a afectat peste o sută de pagini în economia volumului, sînt revelatoare pentru înaltul patriotism al deputaților, pentru maturitatea politică a poporului român exprimată în aderiunea sa unanimă la favorea Unirii. Acest fapt a impresionat pe contemporani făcînd să crească prestigiul românilor pe plan european.

Cum marile puteri europene, din considerente politice și strategice proprii, erau dispuse să admită doar un început de Unire și nu o consacrare a ei (veți, în cartea ce prezentăm, partea care se referă la Convenția de la Paris din 1858), intervenția fermă și entuziastă a maselor populare s-a dovedit a fi hotărîtoare pentru realizarea Unirii depline, așa cum bine se subliniază în lucrare. Folosindu-se cu abilitate de șansele oferite de schimbarea raportului de forțe pe plan internațional în urma înfrîngerii Rusiei țariste în războiul din 1853—1856, poporul român a înfăptuit Unirea Principatelor așa cum a dorit-o, punînd marile puteri în fața faptului împlinit la 5 și 24 Ianuarie 1859, prin dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al românilor.

În paginile următoare este subliniat ecoul pe care acest act al energiei și demnității naționale săvîrșit de poporul român l-a avut în rîndul românilor din teritoriile aflate încă sub dominație străină, care dobîndeau noi temeiuri pentru înfăptuirea aspirației lor permanente de a se uni cu Țara.

Datele și faptele istorice cuprinse în cartea lui Stelian Neagoe reliefează încă o dată caracterul nestiințific al tezelor vehiculate de unii istorici din străinătate care încearcă să acrediteze ideea potrivit căreia Unirea din 1859 a avut un caracter retrograd, că ar fi fost, chipurile, o forțare și nu dorința larg, plebiscitar exprimată, a românilor de dincolo și de dincoace de Milcov. Ele aruncă noi fascicole de lumină asupra adevărului de necontestat că Unirea din 1859, act legic și de voință nestrămutată a românilor, care a pus bazele statului național român modern, reprezintă un eveniment istoric de importanță fundamentală pentru dezvoltarea ulterioară a poporului român.

Sînt toate acestea — evidențiate succint — aspecte definitorii ale permanenței ideii de Unire la români, care fac din cartea istoricului Stelian Neagoe un adevărat eveniment editorial ce merită să fie subliniat ca atare.

Constantin Botora

Geta Mavrea: „Marea Unire"

„Mișcarea culturală pentru Unire"

Semicentenarul celui mai fericit eveniment politic din istoria românilor a fost marcat în 1968, și de apariția lucrării lui V. Curticăpeanu, „Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918", tipărită în ultimele zile ale anului jubiliar. Autorul și-a propus și a reușit „să cuprindă într-un ansamblu organic evoluția aspirațiilor culturale ale românilor din monarhia austro-ungară în strînsă legătură cu cele din vechea Românie, începînd din anii mediați următori revoluției de la 1848—1849 pînă în anul desăvîrșirii statului național modern". Cititorilor acestei admirabile cărți de istorie li se oferă una dintre cele mai înalte satisfacții intelectuale, aceea de a înțelege „puterea de nebiruit care se cuprinde în energia morală a unui popor integr" (N. Iorga), putere dezvoltată pe tărîmul cultural și politic, într-o luptă îndelungată, neobosită, posibilă numai prin conștiința sacră a unității poporului național. Solidaritatea etnică a românilor constituită, într-adevăr, o forță de sebrcuș, pentru că se manifesta chiar în spațiul geografic strămoșesc, la leagănul civilizației daco-romane, dorința transilvănenilor de a se „uni cu țara" fiind un sentiment pe cît de puternic, pe atît de firesc.

De la întrunirile culturale ale meseriașilor, învățătorilor și femeilor, ca „forme de organizare în masă a educației naționale românești", de la cele dintîi biblioteci, cabinete și societăți de lectură, de la primele asociații ale elevilor și studenților, pînă la marile așezăminte de cultură (la Sibiu, Arad sau Sighet), sentimentul dominant este acela al unității de neam, al setei de reîntregire, fundamental, desigur, pe tradiții populare străvechi, pe „ideea continuității celui mai vechi și mai numeros popor din Dacia". La conștientizarea acestui sentiment vor fi contribuit, cum se afirmă, și ecourile raționalismului occidental, dar numai ca benefice influențe culturale, pentru că nu s-ar putea susține, decît frizînd absurdul, ideea unui „import" de patriotism.

Peste 150 de instituții și societăți sînt amintite în studiul lui V. Curticăpeanu, mai dezvoltate fiind capitolele consacrate „Astrei", „Asociației pentru cultura poporului român din Maramureș", „Asociației naționale arădene pentru cultura și conservarea poporului român", societăților organizate de studenții români din Budapesta și Viena, precum și așezămintelor culturale din „România Veche", angrenate firesc (iarăși!) în sprijinirea luptei pentru unitatea națională. De fapt, se punea problema oficializării politice a acestei unități, pentru că în sufletele românilor ea exista de mult, „cu veșnicia lucrurilor firești pe care oamenii nu le pot primejdui și vremea nu le poate distruge". (Îi datorăm lui N. Georgescu reactualizarea acestor înțelepte cuvinte rostite de N. Iorga).

Sînt înregistrate în lucrarea discutată peste 200 de nume de publicații periodice și peste 700 de nume de persoane și personalități care s-au pus în slujba înaltelor idealuri morale și politice ale spiritualității românești. Credem că poate fi semnalată aici o eroare strecurată în „mulțimea numelor și repetată în indicele de persoane, constînd în schimbarea prenumelui generalului Adrian (corect „Gheorghe", nu „Ion").

Condițiile vitrege în care s-a desfășurat lupta pentru unire sînt cunoscute. Să amintim doar dificultățile întîmpinate în difuzarea publicațiilor istoriografice și culturale românești în Transilvania. „Istoria românilor", relata autorul N. Iorga, trecea granița imperiului sub titlul „Cultura cartofilor după cele mai noi metode maghiare", fapt care ne scutește de comentarii.

Demnă de subliniat este atitudinea românilor de pe întregul teritoriu strămoșesc față de unitatea noastră lingvistică, atitudine exprimată de multe personalități ale vremii. Vom cita doar cuvintele lui Andrei Bîrseanu, rostite la Blaj, cu prilejul adunării jubiliare a „Astrei": „Vom grăi oriunde și față de ori și cine cu mîndrie acest grai, care s-a arătat destoinic a exprima orice cugetare cît de înaltă, orice simțire cît de profundă. Îl vom iubi din toată inima, îl vom păzi ca lumina ochilor și-l vom apăra chiar și cu prețul sîngelui nostru, toți fără deosebire: bărbați și femei, tineri și bătrîni. Vom prețui orice limbă, mai virtos cele ale concetățenilor noștri, dar vom vorbi mai bucuros pe a noastră: limba românească".

Luptătorii pentru unitatea națională au înțeles rolul fundamental pe care îl au în cultura oricărui popor bibliotecile, instituții cărora cercetătorii din „era" noastră informațională le prevăd un viitor strălucit, considerîndu-le reprezentante ale singurului domeniu de activitate care va cunoaște o continuă expansiune, cunoașterea umană.

Lucrarea lui V. Curticăpeanu este o sinteză și, oricît de bogată ar fi informația exactă din cuprinsul ei, pare normal ca cititorul — chiar cel nespecializat în istorie — să se gîndească la posibile completări. Oricît de mult spațiu tipografic ar fi avut la dispoziție autorul, tot n-ar fi putut cuprinde întregul ocean al simțirii și cugetării patriotice românești, reflectat în nenumărate documente, din care generațiile actuale și cele viitoare își pot îmbogăți cunoștințele asupra luptei pentru Unire. Desigur, orice adăugire va fi primită cu interes și cu respectul cuvenit contribuțiilor istoriografice, inestimabile aporturi la edificiul istoriei naționale. Dar esențialul, iată, a fost consemnat într-o carte cu care cultura română se poate mindri.

Mihai Niculescu

„România în anii primului război mondial"

Prilejuită de aniversarea a șapte decenii de la glorioasele fapte de arme săvîrșite de poporul român în vara anului 1917 la Mărăști, Mărășești și Oituz aparține monografiei **ROMÂNIA ÎN ANII PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL**, reprezintă, fără îndoială, evenimentul editorial major al ultimilor ani în domeniul istoriografiei naționale, un act de referință în cultura românească. Este vorba de o carte-fluviu, monumentală în deplinul sens al cuvîntului, atît în ceea ce privește concepția și proporțiile construcției ei — două volume însumînd peste 1 500 de pagini, ilustrate convingător cu mai mult de 800 fotografii alb-negru, și color, plus hărți, scheme, grafice etc., cît și al forțelor care au contribuit la realizarea ei.

Avînd la bază tezele programatice ale Partidului Comunist Român și călăuză sigură gîndirea revoluționară a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la misiunea istoriei și a istoricului în epoca contemporană, lucrarea reflectă stadiul actual al cercetării problematicii respective, nivelul investigației fondurilor informaționale de la noi și din străinătate, al metodologiei analizării unor fenomene de o asemenea complexitate. Ea apare în climatul fertil al deschiderilor innoitoare și stimulative făcute în domeniul cercetării trecutului istoriei noastre de Congresul al IX-lea al partidului, în condițiile în care știința românească a realizat pași însemnați în înfățișarea istoriei patriei așa cum a fost ea. Nu putem decît să amintim, de exemplu — referitor la problematica monografiei acum prezentate — excepționalele volume de documente **1918 la români, România în anii neutralității**, a prof. C. Nuțu, sintezele acad. St. Pascu sau lucrările **De la statul geto-dac la statul român unitar** datorată lui M. Mușat și I. Ardeleanu, și **Transilvania, străvechi pămînt românesc** a generalului-locotenent dr. Ilie Ceaușescu etc. Toate acestea și multe alte cărți și studii au făcut posibilă, în acest moment, această adevărată „restitutio" a luptei poporului român pentru eliberarea pămînturilor cotropite și desăvîrșirea entității sale național-statale.

Panorama războiului de eliberare și întregire națională este, totodată — fără a polemiza —, un răspuns categoric tuturor celor care voit sau nu, ignorînd realitățile istoriei românești, o deformează, o minimalizează, atentînd la adevărurile ei fundamentale, chiar la demnitatea oamenilor care au trăit și trăiesc statornic, de milenii în spațiul carpato-dunubiano-pontic.

Găsim astfel în carte amănunte și aprecieri semnificative cu privire la stadiul dezvoltării economico-sociale a României, la sistemul național de apărare — pregătirea armatei, economiei și populației, mobilizarea întregului potențial uman și material al națiunii în vederea susținerii uriașului efort militar întreprins. Acțiunea militară, dublată de cea diplomatică, care l-a premers și i-a continuat în timp, demonstrează caracterul eliberator al războiului declanșat în august 1916, numai impotriva anacronicului Imperiu habsburgic, faptul că — după cum avea să sublinieze influentul cotidian „New York Times", în 1918, — „pentru români acest război n-a fost un război de cucerire ,de privilegii". Confruntată cu agresiunea statelor aliate Austro-Ungariei, în frunte cu Germania wilhelmiană, lipsită de sprijinul operativ și logistic eficient făgăduit de Antantă prin Tratatul și Convenția militară încheiate la 4/17 august 1916, România a desfășurat în acel an o eroică rezistență care nu a putut fi ingenuncheată, în pofida cotropirii unei părți a teritoriului național. În acest fel, campania primului război ca și amplul proces de refacere a forțelor de apărare națională în iarna și primăvara anului 1917 sînt reliefate în adevărata lor lumină, dobîndind noi dimensiuni printr-o reevaluare argumentată a ponderii lor în ansamblul operațiilor desfășurate de România în primul război mondial. Rezistența românilor care s-a extins pe întregul spațiu vremelnic ocupat, în provinciile aflate sub stăpînire străină și dincolo de hotare a înregistrat un punct culminant prin marile victorii din campania anului 1917 de la Mărăști, Mărășești și Oituz. Monografia le acordă un loc special, detaliile și analizele efectuate asupra forțelor celor două tabere, asupra caracteristicilor terenului pe care s-au desfășurat, a desfășurării propriu-zise, prezentînd remarcabile fapte de arme ale comandanților și ostașilor, exemplare peste ani prin spiritul de inițiativă și eroismul manifestate la scară de masă, implicațiile lor pe multiple planuri, ecoul lor intern și internațional, amplele concluzii reieșite printr-o comparare directă și sugestivă cu celelalte operații ale Antantei din acel an etc., reușesc să redea, așa cum nu s-a făcut pînă acum, locul și măreția bătăliilor prin care România a salvat frontul de răsărit al Antantei în 1917 și care, în același timp, ca și intervenția din 1916, au influențat pozitiv situația coaliției pe fronturile din Vest, italian și balcanic, contribuind așadar la întărirea pozițiilor Antantei și în final la victoria asupra Puterilor Centrale.

Relevăm de asemenea atenția cu care sînt abordate problemele relațiilor României cu aliații, raporturile dintre un stat mic și marile puteri în cadrul unei coaliții politico-militare. Se degajă efortul constantat al factorilor de răspundere români de a angaja țara în război în baza unor stipulații oficiale precise, care să garanteze individualitatea și egalitatea de tratament cu partenerii, atît pe timpul operațiilor militare cît și apoi, la masa tratativelor de pace.

Impactul evenimentelor politice și militare internaționale de la finele anului 1917, care au condus la izolarea completă a țării noastre și la impunerea păcii-dictat de la București, în mai 1918, problema reluării operațiilor împotriva Puterilor Centrale și a apărării frontierelor naționale, hotărîte prin voința maselor populare în marile și istoricele adunări naționale în cursul anului 1918, o sinteză remarcabilă asupra artei militare românești în anii războiului, precum și un dens capitol referitor la urmările Marii Uniri, încheie impresionantul demers științific.

Prin modul de tratare unitar, prin stilul sobru și limpede impus, fără a fi lipsit de acele note de încărcătură emoțională menite a transmite cît mai fidel tensiunea evenimentelor descrise, impactul lor asupra mentalității individuale și colective, monografia se adresează nu numai unui cerc restrins, ci întregului popor, tineri și vîrstnici, care au datoria și care, sîntem convinși că doresc să cunoască istoria înaintașilor așa cum a fost ea, pentru a extrage acele învățăminte necesare mersului nostru înainte spre o lume mai dreaptă și mai bună, spre o lume lipsită de amenințarea războiului, o lume a păcii și colaborării între națiuni și state.

Dumitru Preda

george chirilă

Și noi, la Moldova

Nu dormisem o noapte. Mai ții minte ?
și noi la Moldova căutam deslegare
prin viscolirea de oră fierbinte
caii nechezau disperare

Ceva mocnit ca un miez de vulcan
simțeam sub talpa casei dintr-odată
bătrînul își dădu foc la suman
Bistrița-răbufnea vilvorată

În sat erau mai mult cîrje decît brațe
bucăți de lemn decît picioare
războiul contenise să ne-nhațe
partea de liniște și sărbătoare

Plutea pe vînt un bocet aminat
plutea pe bocet o durere lungă
dinspre Carpați ca vultur așteptat
cerul cădea pe noi să ne ajungă

Și una cu țărina era clipa
prin fîr de în cu viscol legănate,
cămășile își fluturau aripa
ca steaguri zdrențuite peste sate

Eram copii și peste munți priveam
la chipurile noastre, la țăranii –
de dincolo de ochiul mut de geam
care veneau spre noi, din Transilvania!

Și ei purtau pe umeri mari poveri
din vremi pe care nu le știe slova
acestui cîntec scris doar cu dureri
și-acolo-n munți și-aicea, la Moldova

Nu dormisem întreaga noapte : parcă
ceva ca o mirare într-o lumină blîndă
sufletele noastre le încarcă –
să nu mai știm că fiare sînt la pîndă

Și e decembrie. Într-un corn
își chiuie flăcăii nespusa lor strigare
semn că pe la case obosiți se-ntorn
ai noștri din înstrăinare

Mingii pe vatră focul vechi visez
cum bucuria fără margini mă cuprinde
bătrînu-mi dă un măr domnesc și îl păstrez
cînd liniștea se-nvăluie-n colinde
ôld lec u-ăumd rmnăt ăni rnbi

Și-n pragul casei izbucni cocoșul
aducător de vești cum n-au mai fost
în palma mea se face mărul roșu
sub steașini vrăbii cată adăpost

Bat clopote și se desleagă noduri
eu într-o noapte cresc și-i înțeleg
pe-ai mei cu viața plămădindu-și poduri

ca la-nceputuri, toți – un neam întreg –

Bunicul își sloboade-n lună calul
în inima mea chiar inima lui bate :
– Acasă se întoarce iar Ardealul
după atîta veac de strîmbătate !

ACEASTĂ CETATE

Fiindcă o lumină lungă, de aur vechi și întunecat, de misterioase metale se lasă peste această Cetate, Clujul, în memoria mea afectivă va mirosi întotdeauna a gutui și a poezie și a nuci.

Va mirosi a toamnă.

Fiindcă prea multe fete tinere și multe rochii de țigănci au dănțuit ca niște flăcări pe aceste străzi, orașul și-a acoperit casele, fastuos și încins, cu țiglă roșie ca într-o Florență, de aceea Cetatea-ți aprinde privirea și o tulbură fastuos.

Ne pune pe aromitoare ruguri.

Și ne lasă amintiri regale ca dragostea care înmiresmat ne macină.

Cetatea are un duh de cărturari și vestiți meșteri și faima ei de înțelepciune și iscusință ne face nu numai cucernici, dar ne face gindul bărbat.

Auzim mereu pe un deal, urcind în istorie un fluier și carele lungi ale lui Iancu.

Ele urcă neîncetat spre azi și spre mîine.

Dar, în fîntîna adîncă a acestei Cetăți, în fîntîna ei de flacără și umbre, fatală și biruitoare, vedem renumiți atleți ai istoriei.

Acești ținți pe umerii lor faptele grele, nemuritoare, incandescente, grele ca timpul, le țin pentru eternitate.

Le țin aprinse pe umerii lor iar noi și copiii noștri ținem treze aceste flăcări și ca ele să fie mereu vii le înnobilăm și le udăm cu bucuroase lacrimi.

vasile rebreanu

E TOAMNĂ

O zare mai largă a venit peste noi ca un nimb, ochiul se limpezește și devine mai viu în lumina unei speranțe ce se rotunjește odată cu fructele crude și pline încă de seve amare și tinere, de dulci miresme. Miroase a griu în răcoarea nopților, a busuioc. Pămîntul respiră căldură solară și, sub lună, bătrîna țărînă își amînteste de soarele pătimaș. În aceste nopți de patimă se aud strigăte depărtate, chemări, în liniștea lor riurile vorbesc între ele cu glas omenesc, ca niște mulțimi care se apropie și ne populează somnul, murmurele îndepărtate, chemări neștiute, păsări și ele în zori cu glas omenesc. Poate truditii oameni pentru o clipă căzuți în somnul teluric își lasă gîndurile să cînte, gîndurile lor zburătoare, cu aripi, prefăcute în aceste păsări de dinaintea revărsatului. Și casa se umple de mireasma brazilor, a florilor de cîmp, de mireasma griului. Și cineva ne-a pus în crucea casei cununa de griu, rotundă și ea ca o cunună de mire, ca bucuria, rotundă și tandră, ca soarele viscolitor care ne face să visăm ploile iuți și desculțe, cu picioarele lor subțiri de fecioare. E toamnă.

RITUAL DE TOAMNĂ

Se pare că roadele și culesul lor, acest ritual care încununează truda și care are ca rezultat un fapt foarte concret și vital : cămara mai plină, o siguranță pe care o dă familiei și colectivității că în anotimpurile care urmează grija existenței va fi evitată salutar, dar, se pare, acest fapt și ritual este, mai întîi, spre gloria și mîndria noastră, a oamenilor, un sentiment. Sentimentul recoltei.

El se naște și se prelungește în om odată cu aruncarea seminței în glie, cu începutul acestei teribile opere care ține de misterioase decantări ale transfigurărilor și de acest unic și generos miracol al naturii. Și sentimentul se dezvoltă și el, germinează prin fecundația gîndului febril, crește odată cu discretele bubuituri osmotice ce pulsează în vegetația gata să explodeze.

Iată, deloc bucolici, ne aflăm acum în pragul împlinirii acestui sentiment : sîntem în marginea lanului, și am și intrat în el așa cum am fi intrat într-o imensă, fascinantă și parcă nelumească mare de aur. Patima care mocnește acum în ochii omului este una cîudată, de mare îndrăgostit în clipa în care dorește să-și îmbrățișeze iubita pe care o așteptase încă din toamna ori iarna care a trecut.

În aceste munci și zile ale unui nou Hesiod, în care ploi generoase vin peste frunțile noastre, ele nu știu exact ce sînt : poate e numai sudoarea ce ne curge peste fruntea și trupul nostru, le simțim în gene ca pe niște lacrimi, ori curcubeul acesta lăsat ca un briu peste zare, peste holda încinsă și grea este oare el adevărat sau îl avem doar în gene și înăuntrul nostru ca o statornică fluturare de semne bune și generoase ? !

Apoi vedem copacii zvelți și maturi, holda și cîmpul întins, și ne spunem da, aceasta este ploaia cea tandră, îndrăgostită : da, aceasta este curcubeul. Da, noi știm ce înseamnă curcubeul !

ARBORI ÎN VIS

Am visat astă noapte cum copacii aveau chipuri de om, cum înflorise-ră și era o întindere fără sfîrșit și copacii atingeau stelele iar stelele erau pufoase și ramuri verzi pătrundeau prin ele și se înălțau, unii dintre ei chiar deasupra stelelor încît păreau că au în vîrf o pălărie stricată, o pălărie din care rămaseră doar borurile.

M-am trezut în zori și am privit nedumerit copacii în mijlocul cărora adormisem. Erau într-adevăr verzi, tineri și înalți, dar nu se ridicau mai mult decît îi știam înainte și eram singurul om între ei : copacii nu aveau chipurile omenești pe care le, văzusem atît de limpede în somn.

Și totuși am continuat să-i privesc îndelung.

Abia tîrziu am remarcat gesturile unor brațe cîndate, am remarcat zvelțete și gîndire de fete în ei, am intuit atitudini de mîndri bărbați.

Și am simțit în preajmă tainice logodne, suspine și nevăzute îmbrățișări.

Și deodată am avut senzația că mă aflu într-o nesfîrșită pădure în care, ca într-o vrajă, cei duși de mult erau lîngă mine, mă priveau și erau nedusi, erau prezenți aici, pe pămînt, erau prezenți în soare, erau vii, erau nemuritori.

Cineva trebuia doar să facă un semn și, fără îndoială, vraja s-ar fi dezlegat.

LA CUMPĂNA DULCE ȘI AROMATĂ

O lumină filtrată în zarea largă a lui octombrie ne amintește că sîntem la cumpăna dulce și aromată între vară și toamnă. În orizontul larg, cînd pădurile și cîmpul capătă culori de vis, distilate, pălite într-un soare dulce, de aur vechi și miere, triunghiul de cocori brăzdează cerul, tipetele lor salută încă o dată întinderi de dor românesc, iar aripile lor picură peste cîmpuri parfumul viilor noastre, al acestui pămînt care i-a ocrotit din primăvară. Și care-i ocrotește din veac.

Acum, ca în proza unui scriitor transilvan, vedem toamna apropiindu-se, femeie cu coșurile pline, apărută la marginea unui lan de porumb.

Și dacă sufletul nostru mai aude într-o reverberație stinsă vuietul mării, dacă vechi iubiri ne fac o clipă mai visători, acest octombrie e și o lună a sintezei, rotundă ca fructele care ne populează visurile, ca o obsesie a zilei plină de pomii încărcați, mîinile noastre culeg rodul pămîntului și simțim în palme catifelata și umbrita aromă a roadelor pămîntului în care soarele s-a infiltrat odată cu munca oamenilor și gîndul lor care le-a făcut pline de seme armonioase.

O febrilitate sporită se insinuează, acoperită de o bărbătească și sobră bucurie.

Și dacă hambarul adăpostește rodul izbînzilor, ca un generos bilanț și răsplată, tot acum mirabila sămînță este aruncată sub brazdă și îi auzim parcă — sub întinsele zăpezi viitoare — somnul ei fecund.

Și dacă toamna se pare că se rostogolește de mii de ani cu aceleași roți zelești peste frumosul suflet al oamenilor, urmînd același imperturbabil calendar al ei, consemnat de plugarul Hesiod în ale sale **Munci și zile** și dacă se pare că dintru începuturi același cer nesfîrșit, aceleași fructe, aceeași rază se preface lichidă purificînd iubiri, cu toate acestea sufletul oamenilor a fost mereu altul, alte ruguri de aur ne-au înălțat frumos dragostele arzătoare, alte doruri și alte chemări ne-au făcut și ne fac să ne rotunjim, să ardem și să renaștem iar.

Visăm asemenea cîmpului alte imaculări, alte zăpezi fecunde și incandescente în puritatea lor.

DOR

Toamna cînd fructele se coc și cînd cuvintele se coc, cînd frunzele cad spre rădăcini ca sore a le ocroti, dar de fapt aducîndu-se pe sine ofrandă celor ce le-au zămislit, pe e dor de părinții noștri întru cuget, de rădăcinile noastre : ne e dor de clasici.

Ne e ca niciodată dor de cei pe al căror cuvînt am învățat sacrele litere latine ale scripturilor române, cuvînt ce ne-a dat drept hrană și dragostea de pămînt și de neam, de trecutul mare și de viitorul pe potrivă în care nu încetăm să credem.

Ne e dor de primul clasic al strălucitei noastre literaturi, de cel ce a așezat nu numai piatra unghiulară a edificiului nostru spiritual, ci a înălțat și pilaștrii, a așezat cheia de boltă și ne-a dăruit acel cîntec unic cunoscut și murmurat de toată suflarea românească. Ne e dor de acel clasic primordial care e poporul român, cel ce a scris(da, a scris, dar nu pe hîrtie și nu pe table de piatră, ci pe tablele inimii) **Miorița**.

Ne e dor de tot ce apoi s-a rostit frumos și adînc și înalt pe această gură de rai. Ne e dor de limba vechilor cronici, de cei ce au frămîntat veacuri la rînd cuvintele acestei limbi, pregătindu-l pe Eminescu și care, în ceasuri de cumpănă, au avut înțelepciunea și tăria să spună : **„Să nu dăm locul, că pămîntul acesta este frămîntat cu sîngele moșilor și strămoșilor noștri"**, așa cum ne e dor de culmea cea mai înaltă a munților Carpați, de Latina Gintă ce poartă în frunte o stea divină, de ultima noapte a lui Mihai Viteazul. Și ca de nimic altceva ne e dor de **Dorința** și de **Mai am un singur dor**, de **Anii ce-au trecut ca norii lungi pe sesuri**, de **Sara pe deal** cînd buciumul sună cu jale, de **Luceafărul** ce dă orizont nemărginit singurătății mării și pe va fi în eternitate dor de vocea scăzută a Bătrînului atît de simplu după vorbă, după port, iar nemuritoarele sale cuvinte, prin orice am trece, ne vor fi îmbărbătare :

Mulți durară după vremuri, peste Dunăre vreun pod,
De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod ;
Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă
Au venit și-n țara noastră de-au cerut pămînt și apă.
Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să le-nspămînt,
Cum veniră, se făcură toți o apă și-un pămînt...
Eu ? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, rîul, ramul
Mi-e prieten numai mie, fără ție dușman este :
Dușmănit vei fi de moșie, fără-a primite chiar de veste ;
N-avem osti, dară iubirea de moșie e un zid
Care nu se-nfierează de-a ta faimă, Baiazid !

Și, de bună seamă, ne e dor de cei ce vor veni. Iar dacă și lor le va fi dor de noi, cei de azi, dacă scriitorii de azi vor fi pentru urmași clasici de care acestora să le fie dor, înseamnă că noi, cei de azi, ne-am făcut suprema datorie față de viitorime, față de muma noastră, limba română, și față de acel clasic primordial care e poporul român.

george dumitru

Într-un rotund de țară

Noi n-am trăit, din vrerea
puterii protectoare
și nici din mintuirea
hulpavelor imperii,
din vatra noastră sfîntă,
lumina ca o boare
ne-ncărunțea bărbații,
cu anii neaverii.
Noi n-am luptat cu silă
pentru pămînt străin,
podoabe dăltuite prin jaf
nu ne-am dorit,
dar peste veacuri oarbe,
am îndurat și chin
și morții i-am dat fiii
ca pe-un tribut horit.
Din trupul țării-mumă
surori ne-au fost răpite,
în vrăjmășia soartei,
nu ne-am știut de orbi
și n-am golit hambare
și nici cirezi de vite,
ne-am strîns avutul searbăd,
dar n-am cerșit ca robi.
Ai mei, stăpînii veșnici
peste pămînturi dace,
n-au uneltit trădare,
sau schimnica-nvrăjbire,
n-au stins speranța, oaste
a dorului de pace
și ne-am ales prieteni,
pe cei în prigonire.
Dar am luptat, cu țara cu codrii de aramă,
cu muntele, ostașul
nepieritor în veac,
și riurile țării
ce nu-s hotar de vamă,
cu fierul armei drepte
și le-am știut de leac.
și capete de bour,
tăiate-n stei de piatră.
Pe ziduri, albe, stinse,
pieptarele din zale,
topeau coroana zilei
în arșiță de veri
și fără-nchinăciune,
mă petreceau în cale
și-am înțeles și rostul
cumplitelor tăceri.

Tablouri de Nicolae Radu
(Din expoziția deschisă la Galeriile Municipale de artă)

Ca spița veche

Veneau tîrziu din port,
tăcuți și singuri,
Vechi caporali
fără-nvoire,
Cu brațele-atîrnind,
ca două linguri
Izbite-n părți
și-ntoarse spre privire.

Din locul meu,
acoperit de vreascuri,
Mi se părea
că nu-i cuprinde cerul,
Cînd tălpile călcînd,
striveau în teascuri
Toți strugurii-nroșiți,
ca-n focuri, fierul.

Erau de-ai mei
și parcă niciodată,
Nu-i mai văzusem
rezemați în porți,
Cu palma, peste
stinghii așezată,
Ca spița veche
în butuc de roți.

Meditație la Sarmisegetuza

Nu voi uita durerea
trecută-n veșnicie
și nici belșugul prăzii
necuvenit de zei ;
altarele, zdrobite
în margini de cîmpie,
pășunea, ocolită
de turmele de miei.
Printre atîtea umbre
am fost și eu de față,
ca un descînt de plaur
în apele de noapte,
împodobind ponoare
cu arcuiri de ceață,
cu liniștea din salbe
și smeurișuri coapte.
Și de prin văi, din munte,
nu se-auzeau blesteme,
nici cîntecul de rugă,
nu se-auzea, din vatră
lumina așezase
peste crepuscul steme

Moldova

Moldova nu-i vatră de rug
nici locul de popas vremelnic,
sub limpezimile-i de crug,
ne cheamă strămoșescul sfetnic
la veghea vetrelor de plug,
pămînt domnesc fără de pată,
Moldova nu-i vatră de rug,
n-a fost și nu va fi vreodată,
Moldova-i tîmplă de carpat
și dimineață-n truda slovei,
porunca-ntîiului bărbat,
Moldovă-n vetrele Moldovei.

Madrigal

Ca trandafirul din Sharon,
cu flori de purpură pereche
domniță blindă, craiul zvon
înrourată lingă ureche.
Și zorii, ți se dau ca pradă,
cînd trec prin horă falnici cerbii,
tu le petreci urma nomadă
și-o rugă-nălță firul ierbii.
În aspra liniște de corn,
mai tremură iubirea-ți veche,
ca trandafirul din Sharon,
cu flori de purpură pereche.

Sonetul poetului

De unde-această-ndeminare,
să te întorci la începuturi
și-n spaima regilor din luturi,
s-aprinzi un foc pe Ursa Mare.

Să treci ca umbrele de fluturi
străpuns de-o lance călătoare,
iar fulgerul, să te-mpresoare
cînd cerul se topește-n ciuturi.

Nu e de-ajuns un fir de iarbă,
sau un descîntec de fîntînă,
porunca negurilor oarbă,

nici șaua anilor la mînă
să te oprească din urcare,
cînt treci prin viață, ca un soare.

De unde-ncepe calea

De unde-ncepe calea
răscrucii să vegheze,
eu te aștept în praguri
de liniște și dor,
mă ispitește goana
luminii în amieze
și-apropierea caldă
a primului cocor.
Îmi înfloresc mesteceni
din sîmbure de lire
și mă ajunge truda
amurgului în ape,
de mă cuprinzi, tristețe,
coboară-mi în privire,
să pot răni ascunsul
nădejdilor din pleoape.

dragoș-bogdan iuga

Semne

El,
Ea,
frunze de dud.

Ghemul rostogolește mătase
prin inel de logodnă,
vorbele se visează
flori.

Îmi cresc aripi în vis
copacului mîini
și înfrigurare.

El,
Ea,
rememorează întîmplări
răstignite
în oglinda ploii.

Risipa de seară

Un zîmbet trandafirul :
zmulgîndu-i petalele te strig
în oglinda spinilor.

Îl învălui în iarbă și-l acuz ;
seara risipește ecouri
sîngele izvorăște
să-mi umple privirea
cu zborul.

Din apă
naște focul trandafirl,
țărmul îi umezește cu stele.

Stîlp furnicar

Ineacă-n truda lui chiar clipa,
cară firul de pai
prin fereastra lunii
s-aprindă-n spini mușuroiul.

Invizibilă-i pata în rouă
peste care lunecă șir de furnici ;
pai de foc
stîlp între viață și noapte.

Cercei de rouă
par clopote
cînd le-ascultăm căderea pe frunze.

Stîlpul își apleacă seara
și-mi bate ușor în fereastră.

Vis

În altarul serii
luna-i cuibar de jar,
frunze galbene zboară pe vînt
să înverzească.

În fața bunilor

Frunza de nuc adoarme în mîne,
în gura bunicului umbra nucului e bolnavă ;
obosit curg prin ramuri.

Tulnice adună potcoave
în mozaicul baladei ;
argintul împărțit în patru
topește viața în fîntîni.

Vîntul zvîntă roșia cămașă
în nechezatul cailor...

Ceara se topește și ea,
labirintul firii
șade în fața bunilor mei ;

mă învineț̦ește lumina
și nu-s vinovatul...

teatru

Un anotimp fără nume

Într-un moment, care ar fi trebuit să fie al destinderii în jurul a două personaje ajunse la maturitate (Paula II și Alexandru), se iscă furtuni de gînduri, lupte interioare, contradicții, înfruntări care fac obiectul actualei piese a Soranei Coroamă-Stanca, pusă în scenă la Național de regizoarea Sanda Manu. Un text dens, bine scris, bine dozat, alternînd și îmbinînd cu măiestrie planul întîi, al prezentului, cu planul doi, — zvieniri de flash-back-uri tensionate — evidențiind cu forță și delicatețe romantismul firesc al generației care a trăit războiul, puterea de sacrificiu a generației reconstrucției, detașarea și duritatea aparentă a celei de-a treia generații, dornice să taie în carne vie pentru afirmarea adevărului, dar și pentru afirmarea propriei sale individualități, pe măsura condițiilor contemporaneității, ale viitorului.

Într-un decor frust ca și întreaga montare, poemul dramatic „Un anotimp fără nume" devine un spectacol rotund, echilibrat, condus cu simțul ritmului, în care actrițele celor trei roluri Paula (Adela Mărculescu, Tatiana Constantin, Roxana Ionescu) fuzionează temperamental în planul trăirilor, cît și profesional, în sensul servirii replicilor într-o continuitate logică, într-o efervescență crescîndă, tensionînd dramatic atmosfera și comunicînd publicului o mare încărcătură emoțională. Meritul regizoarei constă nu doar în opțiunea pentru text, cît și în modul în care a înțeles să pună în valoare substanța și subtilitățile scrisului Soranei Coroamă-Stanca, impunînd actorilor un joc de asemenea frust, sever, eliberat de orice teatralitate, ca însăși pledoaria autoarei.

Rochia albă este starea de suflet a primei generații, starea de spirit a celor ce știu de veacuri că fac parte dintr-un neam care nu fuge. Este singurul simbol vizual pe care Sanda Manu îl lasă să plutească liber și necenzurat în scenă. Rochia albă este respirația curată a timpului trăit cu adevărat, cu intensitate și dăruire. Este imaginea de credință a unui neam, singura ce se poate transmite ca moștenire. Personajul corespunzător acestui ideal este Paula I, interpretat de studenta la actorie Tatiana Constantin. Jocul ei are căldură, forță interioară, replica ei se rostogolește în febra firescului unei vîrste învoalte, sunînd singură și limpede în orice registru; Paula ei plutește, visează cu ochii deschiși, e dîrză și e, mai ales, mîndră; e băiețoasă și comică în gestul-tic cu care-și adună volanele albe sub ea și e profund tragică atunci cînd decide și impune celorlalți hotărîrea ei de a merge singură la Fîntîna Vladului (locul devenit sacru prin uciderea bărbatului ei). Alături de ea, Mircea Anca realizează acel Toni romantic, aruncîndu-se cu toată bărbăția și cu tot elanul în viltoarea vieții ca și a morții. Adela Mărculescu dă relief celei de-a doua Paula, a acelei femei dîrze care a trebuit să accepte un mariaj de convenință, pentru a urca treptele gloriei. O personalitate puternică ce nu se lasă anihilată nici de trecutul eroic al predecesorilor, nici de desprinderea celor ce vin după ea. Vis-à-vis de noul său partener de viață este necrutătoare, cu riscul suferinței pe mai departe. Îl va alunga pe Alexandru pentru incapacitatea deciziei, pentru nerezonanță la felul ei de a fi, de a privi, pentru imposibilitatea de a se desprinde de dependente. Traian Stănescu este acest Alexandru evaziv, temător, bîntuit de îndoieli. Roxana Ionescu vine cu viltoarea necesară adolescentei Paula, călcînd totul în picioare, bravînd cu teribilismul specific vîrstei și dezvăluind o ființă bîntuită de drame profunde, iscate în ea de povara unui destin eroic, pe care nu-l poate trece în rîndul evenimentelor excepționale, iscate în ea de ascensiunea mamei, de mijloacele folosite, de înfăturarea gravului doctor, de tot ce nu e consonant cu firescul.

Spectacolul Naționalului se însurubează în jurul celor trei interprete feminine într-un duel al ideilor, dar și al unor temperamente scenice puternice, înlăturînd cu abilitate, relaxare și incandescență, înlănțuind timp prezent cu trecut într-o suprapunere lină a momentelor de ieri și de azi, alăturînd privirea celui de azi la gîndul și fapta celui ce-a fost cîndva. O frumoasă și înțeleaptă lecție de viață pentru tinerii spectatori.

Nicoleta Gherghel

film

Un medalion muzical

Muzica e viața mea, film semnat de **Iulian Mihu** (scenariul și regia) nu este o biografie romanțată, un film de montaj sau documentar, ci un medalion muzical, o autentică punte către spectator a șlagărelor, romanțelor, cîntecelor de voie bună și tangourilor interpretate de popularul și veșnic tînărul **Gică Petrescu**.

Elemente de biografie (discretă) și documente mai puțin cunoscute, afișe, fotografii, partituri, sînt inspirat montate într-un amplu recital ce reunește pentru iubitorii muzicii interpretate de apreciatul cîntăreț marile șlagăre lansate în ultimele cinci decenii. Asumîndu-și dificila sarcină de a topi succesele cîntărețului într-un film de lung metraj regizorul apelează și la verva și hazul unor parteneri de marcă din rîndul cărora se remarcă **Stela Popescu, Tamara Buciuceanu-Botez, Ștefan Bănică, Alexandru Arșinel, Dem Rădulescu, Nicu Constantin** și **Alexandru Lulescu**. Lumea revistei atît de familiară lui **Gică Petrescu** este sondată de cineast atît prin secvențele show-ului muzical anume realizat pentru conturarea personalității unui veșnic îndrăgostit de muzică, cît și prin scheciurile inserate între melodii susținute cu aplomb și umor de partenerii amintiți.

Farmecul și nostalgia degajate de melodiile compuse de cunoscuți autori ai succesele muzicii ușoare românești — **Henri Mălineanu**, prezent și în cîteva secvențe ca acompaniator, **Gherase Dendrino, Ion Vasilescu, Aurel Giroveanu, Temistocle Popa** și însuși **Gică Petrescu**, refrenele emblematice ale unor nemuritoare romanțe conturează un univers muzical bogat în motive diverse, unite prin atribute comune de sentiment, ingenuitate și înțelepciune.

Gică Petrescu rămîne cîntărețul puțin complexat de modele ritmurilor moderne, avînd un gust sigur în alegerea cîntecelor, multe dintre ele devenite încă din momentul primei audiții șlagăre.

Profesînd prin cîntec nevoia de bucurie, moralizînd cu tact pe temele veșnicelor sentimente ale tinereții, picurînd cîte un strop de haz în melodii de suflet, **Gică Petrescu** dovedește perenitatea unui stil, rareori trădat de bucăți refuzate de public, mereu atent la accesibilitate, mereu aproape de cei cărora li se adresează.

Dacă mărturisirile autobiografice ale interpretului stîrnesc mai degrabă curiozitatea spectatorului decît o satisfac, dacă apelul la vechile înregistrări fie discografice, fie de televiziune este destul de economic, deși acestea ar fi îmbogățit considerabil profilul cîntărețului, în ansamblu, filmul lui **Iulian Mihu** conturează cu elocvență pasiunea de o viață a artistului omagiat, și anume, muzica.

Consonînd în arhitectonica filmului dedicat lui **Gică Petrescu** cu principalele calități ale muzicii interpretate de cîntăreț, cineastul nu violentează ochiul spectatorului cu un montaj sofisticat, (montaj : **Silvia Cusursuz**) cu unghiulații spectaculoase ale camerei (operator : Alexandru Groza), cu decoruri și costume fastuoase, (decoruri și costume : **Marga Moldovan**), cu figurații impunătoare.

Simplitatea voită a mizanscenei, imobilismul cvasipermanent al camerei, promovarea improvizației, absența unor accente necesare de montaj lasă spectatorului impresia unui maxim efect de apropiere față de interpretul îndrăgit, față de universul muzicii sale înscrise într-o impresionantă discografie și filmografie de televiziune.

Album reprezentativ al cîntecelor interpretate de popularul cîntăreț, **Muzica e viața mea** reia ciclul unor medalioane cinematografice inaugurate în chiar anul spectaculosului debut al cineastului (1955 — **La mere**, realizat în colaborare cu Manole Marcus). În acel an omagiatul artei a șaptea era maestrul **Ion Manolescu**. Ideea deci, deloc nouă, a avut în deceniul 1955—1965 la activ vreo 4 titluri. Cam puțin pentru un proiect temerar, care reluat în prezent ar necesita cel puțin o discuție publică asupra unui viitor cuprins de îndiscutabilă valoare culturală.

Călin Stănculescu

Dunărea

ŞAPTE DECENII DE LA MAREA UNIRE

UNIREA — ideal suprem al tuturor românilor

Conştiinţa poporului român despre unitatea sa etnică este veche. Această conştiinţă a apărut şi s-a dezvoltat de-a lungul întregului ev mediu, împletindu-se cu ideea mereu trează a noului sale origini, a locului neîntrerupte a vetrei strămoşeşti — antica Dacie.

Cu mai bine de jumătate de veac în urmă, într-un memoriu publicat în „Analele Academiei Române", intitulat „Dovezi despre conştiinţa originei românilor", N. Iorga afirma pentru prima dată în istoriografia noastră că „înainte de a o recunoaşte umaniştii, poporul român cunoştea originea latină a limbii sale, originea sa ilustră". Cercetări recente au adăugat noi argumente în sprijinul afirmaţiei marelui istoric. Această conştiinţă vie stă de multe veacuri la temelia celor mai însemnate fapte ale românilor în lupta pentru unitate şi independenţă.

Destinul istoric al celor trei ţări surori, menite să fie de veacuri de-a rîndul pavăza hotarul de răsărit al Europei a cerut, în mod logic, unirea eforturilor lor pentru stăvilirea expansiunii otomane. Aşa se face că Iancu de Hunedoara era socotit „căpitan" sau „voievod" şi al Ţării Româneşti. E de la sine înţeles că în acest context Bogdan al II-lea, tatăl lui Ştefan cel Mare, îi scria în 1450 aceluiaşi Iancu de Hunedoara că ţara sa şi cea a voievodului transilvănean „una să fie". De aceea mai tîrziu, Vlad Ţepeş, moştenitorul crezului politic al lui Iancu, de a realiza un unic front românesc antiotoman socotea Ţara Românească şi Transilvania ca „o singură ţară".

La cumpăna dintre veacurile al XVI-lea şi al XVII-lea, într-un moment în care Europa era incapabilă de a replica loviturile otomane, Mihai Viteazul a reuşit să împlinească necesitatea istorică a unirii într-un singur stat a ţărilor române.

Departe de a rămîne o clipă suspendată a istoriei noastre, realizarea statului feudal românesc unitar în graniţele vechii Dacii, a devenit după anul 1600 simbolul cel mai înalt al aspiraţiilor naţionale româneşti. Unirea, „visarea mult iubită a voievozilor noştri", înfăptuită de Mihai Viteazul avea să devină o permanentă aspiraţie a românilor.

Formarea naţiunii române în complexul de condiţii şi factori ce au dus mai departe progresul societăţii româneşti — între care producţia şi circulaţia bunurilor materiale, dezvoltarea limbii şi culturii — au jalonat lupta pentru întemeierea statului naţional român.

În pregătirile febrile ce au premers evenimentele din acea „primăvară a popoarelor", revoluţionarii români n-au neglijat nici însemnătatea unui program unitar, nici importanţa declanşării simultane a acţiunilor.

Sînt cunoscute legăturile foarte strînse între revoluţionari, planurile celor din Ţara Românească de a-i atrage pe bănăţeni, transilvăneni şi bucovineni. Este semnificativ faptul că Alexandru Ioan Cuza, viitorul domn al Unirii, se va afla la Blaj 3/15 mai 1848, acolo unde mulţimea adunată a exprimat limpede, într-un singur glas, dezideratul naţional „Noi vrem să ne unim cu ţara".

Înăbuşirea revoluţiei române a fost departe de a descuraja eforturile pentru unire. În atmosfera favorabilă creată după 1856, entuziasmul maselor, dorinţa fierbinte de unire sînt folosite în direcţia realizării statului naţional român.

După actul de la 24 ianuarie 1859 — aceleiaşi minunate generaţii de 1848 avea să-i revină sarcina dobîndirii independenţei absolute de stat a tinerei Românii, fapt împlinit prin jertfa a mii de români în 1877—1878. Erau create astfel condiţii favorabile amplificării luptei pentru materializarea visului nostru cel mare — unirea tuturor românilor într-un singur stat naţional.

Cu acest gînd, românii au pornit în vara anului 1916 la făurirea statului naţional unitar român cu arma în mînă, sacrificînd pe cei mai buni fii ai săi pentru supremul ideal.

Prăbuşirea Imperiului habsburgic, criza politică adîncă de care a fost cuprins a creat condiţii favorabile desfăşurării procesului revoluţionar din Transilvania ce avea să culmineze cu Marea Unire.

„Veniţi cu toţii la Marea Adunare Naţională care se va ţine la 1 decembrie în Bălgradul lui Mihai Viteazul. Veniţi cu miile, cu zecile de mii !... E ziua cînd noi, românii, să spunem pe faţă înaintea popoarelor ce voim. Veniţi şi juraţi că nedespărţiţi vom fi şi uniţi rămînem de aici înainte cu fraţii noştri de pe tot cuprinsul pămîntului românesc", scria la 28 noiembrie 1918 ziarul „Unirea".

Într-adevăr, ziua dreptăţii sosise pentru poporul român. La 1 decembrie 1918 în oraşul ce văzuse intrarea triumfală a lui Mihai Viteazul şi sunîtul lui Horea şi Cloşca, peste 100.000 de români salutau entuziast istoricul act al unirii Transilvaniei cu România — act ce încheia procesul de formare a statului naţional unitar român.

„Dorinţa cea mai mare, cea mai generală, firească, legitimă şi neapărată, cum numea Mihail Kogălniceanu — Unirea — se împlinise.

Ionel Cândea

Şantierul naval Brăila. Foto Constantin Dorie (pag. 5–8)

Cărţile Dunării

Cărarea de apă a Dunării, vatră a etnogenezei noastre, nu este doar obiectul de studiu al geografiei, deşi România este o ţară danubiană prin întreg bazinul de alimentare a fluviului, şi nici doar o pagină de istorie, Danubiul fiind rînd pe rînd „fluviu interior" traco-getic pe vremea lui Burebista, „cel mai mare dintre regii din Tracia şi stăpînitor al tuturor ţinuturilor de dincolo şi de dincoace de Dunăre", după cum atestă inscripţia lui Acornion din Dionysopolis, roman, bizantin, turc sau frontieră apărată cu preţul a nenumărate jertfe de strămoşii noştri. Nu e nici doar un obiect de dispută politică, deşi „chestiunea Dunării" a figurat timp de aproape un secol pe agenda diplomaţiei europene, care, în numele libertăţii absolute de navigaţie, afecta suveranitatea ţării noastre, şi nici doar un motiv literar predilect, chiar dacă străvechiul Istros constituie o prezenţă masivă în întreaga noastră literatură ca topos sau realitate secundă.

De acest adevăr au fost conştienţi înaintaşii noştri care, de-a lungul timpului, şi-au făcut din cunoaşterea Dunării o datorie patriotică, convinşi că, deşi „o istorie a Dunării este o gigantică operă pe care n-o poate întocmi un singur om — oricît de enciclopedist ar fi" (Jean Bart), fiecare trebuie să deşteleneească un „val" din nesfîrşitul latifundiu de ape al Dunării.

Una din primele lucrări consacrate acestei probleme aparţine lui Mihail Kogălniceanu şi este intitulată chiar **Cestiunea Dunărei**, două părţi, 1883. Apărută în anii imediat următori cuceririi independenţei de către statul român, lucrarea cuprinde un amplu material faptico-documentar şi este străbătută de suflul unui fierbinte patriotism, demascînd pretenţiile acaparatoare ale marilor puteri capitaliste, îndeosebi ale Austro-Ungariei, ca şi poziţia duplicitară a guvernului Ion C. Brătianu faţă de aceasta. Militînd pentru „libera navigaţiune a mamei Dunărei", lucrarea avertiza asupra pericolului „despuierii României de Dunărea noastră", ceea ce ar fi transformat suveranitatea ţării într-o „minciună".

Într-un alt moment istoric, Nicolae Iorga prin studii ca **A cui e Dunărea**, 1908 ; **Chestiunea Dunării**, 1913 ; **Poporul românesc şi marea**, 1938, se dovedeşte un critic necruţător al practicilor arbitrare şi abuzurilor marilor puteri, care încălcau făţiş drepturile suverane ale statelor riverane mai mici, mai ales ale României, cerînd printre primii, încă înaintea primului război mondial, desfiinţarea Comisiei Europene a Dunării şi intrarea statului român în plenitudinea prerogativelor sale de stat suveran şi independent.

Imediat după primul război mondial, Constantin I. Băicoianu (**Dunărea, privire istorică, economică şi politică**, 1918; **Dunărea văzută prin prisma Tratatului de la Bucureşti. O lămurire a concepţiei germane despre pacea de dreptate**, 1921), printr-o bogată documentaţie scoate în relief necesitatea unui regim de adevărată libertate a navigaţiei pe Dunăre, care să servească intensificării traficului danubian şi demască caracterul înrobitor şi de jaf al păcii de la Bucureşti din 1918 prin care Dunărea ne era furată. „Pacea de robire" impunea României, între altele, cedarea portului Turnu Severin către Puterile Centrale pe o perioadă de 99 de ani, prevăzîndu-se, ca înjosirea să fie deplină, o chirie de... 1 000 lei anual

Regimul Dunării stă şi în atenţia istoriografiei actuale, lipsind însă studiile de sinteză. Dintre contribuţiile notabile, reţinem pe aceea a lui Paul Gogeanu, **Dunărea în relaţiile internaţionale**, 1970, şi pe aceea a lui I. Cârţână şi I. Seftiuc, **Dunărea în istoria poporului român**, 1972, care consemnează lupta necurmată desfăşurată de România pentru ca interesele sale, legitime, dictate de geografie, de istorie, de drept şi de demnitate, să nu fie ignorate sau stîrbite.

Contribuţii fundamentale, de solidă informaţie ştiinţifică, a adus savantul naturalist Grigore Antipa în lucrări ca **Regiunea inundabilă a Dunării. Starea ei actuală şi mijloacele de a o pune în valoare**, 1910; **Dunărea şi problemele ei ştiinţifice, economice şi politice**, 1921.

Problematica Dunării străbate ca un fir roşu opera geografică a lui Ion Simionescu, titluri de studii ca **Perspective asupra Dunării şi ţinutului vecin al Mării Negre, Legături noastre cu Dunărea şi Marea** sau **Dunărinţi şi dunăreni (Opere complete**, I, 1943) vorbind de la sine. Dunărea fiind pentru români „simbolul forţei şi al bărbăţiei".

Dintre lucrările de referinţă nu trebuie omise nici studiile geografului G. Vâlsan, ale geologului Gh. Munteanu-Murgoci, ale agronomului Gh. Ionescu-Sişeşti, ale istoricului V. Pârvan ş.a.

Reflexul literar al Dunării, deosebit de bogat, a atras atenţia încă în 1886 lui Al. Papadopol Calimah, membru al Academiei, care în lucrarea **Dunărea în literatură şi în tradiţiuni** afirmă : „În cîntecele vechi şi în doinele românilor, Dunărea e ţara, vitejia, bogăţia şi mîndria lor naţională"... Documentaţia bogată surprinde ecourile literare ale Dunării doar la nivelul antichităţii, rivalizînd prin informaţii cu actuala colecţie **Izvoare istorice**, editată de Academie. Alte contribuţii în temă aduc G. Vâlsan, **Dunărea de jos în viaţa poporului român**, 1927; P. Papahagi, **Dunărea, studiu filologic**, 1928 şi G. Ivănescu, **Origine pré-indo-européenne des noms du Danube**, 1958.

Pînă la apariţia unei noi Cărţi a Dunării sau a unor noi Cărţi ale Dunării, care n-ar trebui să lipsească din librării, se impune editarea unei lucrări a cărei apariţie este pe deplin realizabilă : **o antologie literară a Dunării**, din care nu ar lipsi nici unul din numele marilor creatori români dintotdeauna.

Este omagiul cel mai frumos pe care-l putem aduce astăzi Dunării, cînd poporul român, confirmîndu-şi vocaţia sa creatoare, şi-a exprimat destinul unic de a supune Dunărea la Porţile de Fier şi în Bărăganul dintre ape şi de a făuri Dunăre prin construirea celui de-al patrulea braţ.

Ioan Munteanu

Partidul – inima ţării

Partidul stă în plasma ce ne susţine trainic
În zboruri ancestrale de El prefigurate
Drept un destin în care ne înfruptăm organic
Cu românescul suflet şi-n plină libertate.

Partidul ni-i temeiul sublimelor visări
Ce se rodesc în spaţiul ideilor scînteie
Şi dinspre care urcă sub cele trei culori
Statornicia noastră şi-a ţării epopee.

Partidu-nseamnă dreptul de-a ne rosti plenar
Şi şansa de-a fi liberi în tot ce cugetăm ;
Partidul ne e astru şi vis fără hotar.
Ni-i forţa necesară prin care ne-nălţăm. —

Partidul stă în torţa acestui timp eroic
Ce-şi trage veşnic seva din dragostea de ţară
Spre lauda eternă a omului statornic
Alăturea de care suim în primăvară.

Partidul ni-i izvorul ce suie-n viitor
Emblema unei EPOCI a cărei măreţie
Străluminează drumul acestui brav popor
Şi-i conturează ţării suprema ctitorie. —

Ion Smeu

Arta inventatorului

Firesc, „Întreprinderea de utilaj greu PROGRESUL" este un colos industrial. Văzută din avion (sau pe o machetă la scară), are conturul unui triunghi bine delimitat, în nord-vestul Brăilei. Zeci de hectare: hale nesfîrşite, magazii, pavilioane administrative, depozite neacoperite, poligoane de încercare, o fabrică de oxigen, căi ferate, vagoane, locomotive, drumuri de acces, peluze cu gazon şi straturi de flori, copaci, macarale-gigant, autocamioane, autocisterne, electrocare, coşuri fumegînde, cantină-restaurant, chioşcuri, tonete, creşă, gospodărie-anexă, un teren de fotbal, dispensar şi, nu în ultimul rînd: peste 12 mii de oameni ai muncii, care-i dau viaţă. Pentru a merge înainte, mereu ascendent, literatura are negreşit nevoie de creatori în arta literară. Cheia progresului colosului PROGRESUL, a demiurgiei sale producătoare de bunuri fundamentale, se află în mîinile celor care înalţă şi tehnica la rangul de artă.

Pătrundem pe poarta numărul unu, facem la dreapta, printre Sculeria Centrală şi pavilionul administrativ, traversăm o intersecţie scăldată în soare, de alei uzinate, ca să urcăm la etajul doi al Cazangeriei, vizavi de dispensarul policlinic. În spatele uşii pe care scrie Cabinet Tennic, subinginerul Vartolomei Gheorghe probează cu aritmetica simplă a cifrelor din registrul de evidenţă: un apreciabil număr din cei peste o mie de tehnicieni, subingineri, ingineri, sînt creatori. „Autori de invenţii şi inovaţii aplicate în uzină." Afirmaţie de rutină, gata să fie demonstrată de bogăţia neaşteptat de convingătoare a faptelor. Fruntaşul artizanilor tehnici se află chiar alături de noi: bărbat între două vîrste, păr bine argintat la tîmple, taciturn, rezervat, sobru. Semne particulare: mustaţă. Extrem de zgircit cu datele biografice. (După întortocheate parlamentări, aflăm că iniţial fusese strungar, făcînd liceul seral devenise tehnician. PROGRESUL Brăila i-a oferit şansa facultăţii de subingineri, pendinte de Institutul Politehnic Galaţi: încheiată în 1976, cu întîia promoţie.)

Într-o măsură sensibil mai mare decît pe tărîm literar, opera tehnică se naşte sub imperativul unei NEVOI actuale. Abia din acest moment intră în rol talentul, inspiraţia şi tenacitatea artistului. Prin anul 1980, în timp ce se realiza primul exemplar din seria excavatoarelor-mamut, avînd cupa de 8—10 metri cubi, destinate Canalului Dunăre—Marea Neagră şi carierelor carbonifere din bazinul Rovinarilor, a căzut şi proaspătul subinginer sub incidenţa lui TREBUIE : probleme tehnice inedite, tehnologii sofisticate, cerinţe de competitivitate internaţională, etc. Rezultatul : „Cheie dinamometrică cu reductor hidraulic". Scop: să fie strînse nişte şuruburi (imense) cu o anumită precizie.

Aurel Pop

Continuare în pag. a 6-a

ÎN PAGINA A 8-A ● PREMIUL LITERAR „PANAIT ISTRATI" : AL CINCILEA AN ● FISE DE DICTIONAR LITERAR ● CURIER BRAILEAN

Toamna, cuvintele...

Îmi plac cuvintele toamna, cînd sînt rotunde, ca nişte boabe de strugure. Atunci, mai mult ca oricînd...

Îmi plac cuvintele care se nasc natural, firesc, cuvintele care se ivesc precum un strigăt de biruinţă.

Îmi plac cuvintele care mă ascultă ; dar nu cuvintele docile. Îmi place să stăpînesc cuvintele ; dar nu să le umilesc. În Ţara Cuvintelor vreau să fiu un stăpîn drept, să guvernez peste cuvinte dînd fiecăruia locul ce i se cuvine. Pentru că, aşa cred, cuvintele sînt egale. Ca şi oamenii, dealtfel : un om este egal cu un om, un cuvînt este egal cu un cuvînt, indiferent de numărul silabelor. Cuvintele sînt la fel, iar nobleţea lor se cîştigă prin locul pe care li-l dă stăpînul.

Cuvintele bune, curajoase, senine, blînde, vesele, pasionate, fierbinţi, cuvintele adînci ca Groapa Marianelor, înalte cît Himalaia, misterioase ca Sfinxul din Carpaţi, lungi ca Dunărea, scurte ca respiraţiile de dragoste.

Îmi plac cuvintele-jar, cuvintele-săgeată, cuvintele-flori (pe acestea din urmă îmi place să le dăruiesc...)

Nu-mi plac cuvintele laşe, perfide, mai periculoase decît marijuana.

Îmi plac cuvintele libere, care circulă în naveta spaţială a gîndului, pe cer, pe mare, pe chip.cuvintele salvatoare, care ştiu să se arunce în foc pentru prieteni.

Nu-mi plac cuvintele reci, refuzate la exportul de gînduri. Dar îmi plac, acum toamna, mai ales, cuvintele de dragoste, rostite în şoapta gîndului ; şi, uneori, cuvintele de jelanie, cînd privesc frunzele ce se duc...

Îmi plac cuvintele ca lotcile încărcate, sau ca ştiucile care se zbat în cîrlige, şi-apoi scapă, cuvintele ambiţioase, cuvintele de marmoră şi bronz (ele devin statui în biblioteci !) Îmi plac cuvintele moldoveneşti, munteneşti ,ardeleneşti, bucovinene, oltenești, cuvintele din munţi, de la cîmpie, îmi plac toate cuvintele prietene şi cuvintele rostite de prieteni de oriunde ar fi ei. Îmi plac cuvintele rostite de cei care te privesc deschis în ochi, cuvintele care nu acceptă căţuşele ; şi evadează...

Nu-mi plac cuvintele sinucigase...

Îmi plac cuvintele uimite, grăbite, vrăjite, rănite, amare, justiţiare ; cuvinte rimate, în gîndul din gînd, în pragul gîndului, pe acoperişul gîndului. Gîndul se construieşte din cuvinte, cuvintele seadapă din gînd.

Îmi plac cuvintele grave, solemne rostite ca la un Sfat Domnesc, sau la un Sfat Omenesc, cuvinte tăiate de tăcesi...

Îmi plac cuvintele puse pe balanta dreptăţii : pe un talger un cuvînt, pe celălalt alt cuvînt : între ele — proprietarul de gînduri şi cuvinte...

Îmi plac, toamna, cuvintele : toamnă, floarea-soarelui, lumină, stol, rod, cer, vie, fluviu.

Toamna, cuvintele se aud ca nişte aripi de porumbei în zbor.

Corneliu Ifrim

Curcubeu infinit

De o mare de ani am pe tîmple columne,
De o mare de ani înfloresc din străbuni,
Şi aud o mireasmă de toamnă frumoasă
Cum tresaltă în mirişti şi se scaldă-n fîntîni...

De o mare de ani port în mine o masă.
Cu tăceri ce dau buzna în lemn de stejar
Şi sculptez limpezimea şi dorul de casă
Cînd mă poartă prin ţară un izvor de cleştar...

De o mare de ani, în stupine de rouă.
În columne de piatră şi de stuf aurit
Am visat şi visez să sculptez chipul ţării
Aşa cum e mama... CURCUBEU INFINIT !

Adriana Sitaru

SCRISORI DE-ACASĂ

Brăila „nu cunoaşte portrete ostenite!..."

Locul acesta de la marginea Suţeştilor, numit şi Trei Movile, este, prin altitudine, cu 50 metri mai aproape de soare. De aici, de la Trei Movile, doar la cîţiva kilometri — nici o alergătură bună de cal — se profilează semeaţă peste albia Buzăului. Grădiştea lui Fănuş Neagu, adeverită de arheologii brăileni a fi una din davele geto-dacice. N-ar fi fost în firea locurilor ca aceste plaiuri mirifice, peste care „a strigat îngerul" fănuşian, să nu fie însemnate şi cu „circei" în urechile cîmpiei ori cu chiot năzdrăvan de toamnă coaptă. Aici, „pe pămîntul de zodie cu porţelan verde, unde beau vin din căni de cositor zlătarii demnităţii sale", de cîţiva ani a prins rădăcini o mare podgorie ce-şi ridică mereu mai ambiţioasă pletele de clorofilă şi clorchînii de chihlimbar spre dealurile vestite ale Vrancei vecine.

Să fie urmarea celor 50 de metri mai aproape de soare? Sau rodnicia pămînturilor din această parte de a-şi căuta mereu alte arome, ori neostenita ambiţie a oamenilor de a le împlini?

Toate la un loc, dar şi omul care le-a pus în mişcare, propunînd mai întîi, apoi, realizînd, o vecinătate parcă de cînd lumea — între viţa de vie, fiica dintîi a soarelui, şi hergheliile de porumb unde cu greu poţi urmări călăreţul.

El, omul care a redescoperit că tăpşanul Suţeştilor este cel mai înalt din Cîmpia Română, însorit cu o secundă înaintea celorlalte, se numeşte Gabriel Leţ, inginer horticol de meserie. A coborît dinspre Piatra Neamţ de unde e de fel, chiar din anul cînd a absolvit Horticultura la Iaşi, refuzîndu-şi, intuiesc eu, un loc „domnesc" în podgoriile lui Ştefan cel Mare. De ce?

„Din facultate mă preocupase şi comportarea în condiţii de producţie a soiurilor de vie roditoare recomandate şi autorizate pentru zonele sudice ale ţării. Viticultura românească — această breaslă de ales renume pe care se sprijină şi istoria continuităţii noastre în arcul carpato-danubiano-pontic — aflată ca putere printre primele opt din lume, intra pe un făgaş nou al modernizării, după îndelungata-i eră tradiţională.

Mi se oferea a şansă rarisimă de afirmare pentru un tînăr absolvent. Locul ales? Viile de pe tăpşanul Suţeştilor, unde strugurii copilăriei noastre păreau că au învins definitiv curgînd, e adevărat, din belşug în budanele toamnei, mereu pline în aceste locuri. Cu pofta cîntecului şi a jocului de la un cules la altul."

Realitatea era că strugurii fără „nobleţe" se lucrau după ochi şi ureche aplicînd dictonul local „coarde multe, rod bogat", proctica rudimentară cu foarfeca, sapa, tolba de spate şi atelaje de un cal, la cei cîţiva oameni numiţi impropriu vieri, căci erau daţi la o parte de la alte treburi, via pe acea vreme nefiind luată în calculele economice ale gospodarilor de aici ; ba, o vreme, mulţi dintre ei nici n-au ştiut că au un specialist pentru vie, şi chiar dacă ar fi ştiut s-ar fi întrebat, nedumeriţi, care vie ?

Greu început pentru tînărul inginer, neajutat nici de „felul" său, prea „domnişoresc" pentru lumea satului; defavorabilă, cumva, îi era şi înfăţişarea, mai firească pentru platourile de filmare

Vasile Rusescu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

„FIUL DELFINULUI"

Poetul brăilean Gheorghe Lupaşcu a debutat editorial în urmă cu aproape două decenii. Volumul de versuri **Laocoon împărat** (1969) a fost urmat de **Stăpînul timpului** (1978) şi **Întoarcerea arlechinului** (1980), cărţi care, deşi sînt despărţite între ele de un număr apreciabil de ani, îşi păstrează unitatea tematică ilustrînd totodată adevărul, care face să fie consumată şi azi multă cerneală, că autorul din provincie (ne referim la general) intră tot mai greu în „favorurile" editurilor. Faptul pare într-o anume măsură probat de noua carte a poetului, **Ziua delfinului**, Editura Eminescu, 1988, care îi readuce în actualitate editorială poezia după opt ani.

Universul liric al **Zilei delfinului** rămîne cel cuprins în apariţiile anterioare, Gheorghe Lupaşcu fiind un impătimit al discursului cu aură metaforică, aproape captiv în lumea ideilor, pe care le „vede" cu imaginaţie proteică şi de la bun început asumată. Poetul e un reflexiv ce caută cu obstinare sensul lucrurilor în natura lor originară, versurile sale străbătînd deopotrivă locuri comune şi mari aventuri, dominate de o stare continuu emoţională. Gheorghe Lupaşcu descoperă mai jos de mituri şi totemuri un timp al genezelor spre care imaginaţia sa se strecoară, folosindu-se de coridoarele şi labirintul gîndului, printr-o secretă cale de acces. Cititorul e aşadar invitat să pătrundă în acest univers poetic, pe care l-am putea caracteriza ca aparţinînd lirismului abscons, prin poarta discret întrevăzută a experienţei comune declanşate de o puternică imaginaţie metaforică şi de o gîndire care semnalează parabola. El este, de asemenea, un existenţialist care-şi „clăteşte zilnic sufletul / Cu nemuritoarea ambrozie / A verbului **a fi**".

Volumul se desfăşoară în mai multe cercuri concentrice şi are ca punct iniţial reperul biografic, „pragul tras la rîndea de bunul meu părinte", care stă în solziţ de lumină ai lunii ca o rudenie astrală, „pe unde noi, din umbre şi din viaţă / Ne-ntoarcem din a vremurilor năvală". O poezie, intitulată **Datina**, surprinde foarte plastic aparteneţa la o etnografie a cimpului şi ţiparului său de datini : „Coasa mea de lună nouă / Ascuţită datină / Firul sevelor aprinse / În mine se clatină // Dacă nu-ţi dă drept izvodul / Să luăm din sihlă calul / Şi ca pe-un stergar de nuntă / Să înfăşurăm privalul / În somnul mireselor / În visul flăcăilor / Din sîngele mieilor / Mă mai lasă în baladă / Cîntecul să mi-l aduc / În pridvorul cu izvoare / Unde-am fost odată cuc". O viziune animistă îi sugerează „încantaţii din adîncul mileniilor", lucrurile înfrăţindu-se cu fiinţele într-un haos primar din care eul comun îşi delimitează cosmosul şi trăirea diversificată pe axa aproapelui şi a departelui „himeră lup". Eroul se angajează în aventură cu neliniştea şi ardoarea unui învins, copleşit de înconjurimea originară care pulsează de semnificaţii ascunse în geana ce desparte realitatea de fantastic. Nu o dată [illegible] e, asemenea eroului de la Mancha, incrementit „c-un fulger de extaz în ochi". El dialoghează cu „melcii ginditori", se „iubeşte cu sirenele", vede „scrîtura tălpii himerelor" sau poartă „măslinul de pace al iubirilor" sigilat fiind de pasiunea caldă arătată femeii, miracol al liniei vieţii : „Te-am întîlnit htonică şi solară / În fructul pămîntului / Urcînd prin tuberculi, / Femeie, pururea clară / Braţele despuind ziduri de turbă / Tăiau către tine linia vieţii". **(Migraţie).** Alteori se află „în camera obscură" şi „developează civilizaţia secolului", vecinătatea întunericului tentîndu-l de a trimite raze de lumină spre momentele de geneză unde cunoaşte jubilaţia întîlnirii cu elementele primare, apa, aerul, focul, pe care nu le priveşte ca esenţe pure, ci ca pe componentele hibride ale unui proces formativ. Imaginaţia sa coboară în adîncul mărilor şi oceanelor: „Marea-mi curge printre degete / Aleargă pe deasupra sîngelui / Dar sîngele meu se zbate / Dar sîngele meu vrea să-i răspundă / Bine te-am găsit sora mea bună". **(Înotător).** Pulsul fratern este ades invocat, cum la fel sînt căutate elementele de mijlocire a comunicării, posibilitatea conversiei fiind totală: „Unirea noastră adevărată fiind / Însuşindu-ne fiinţa delfinului / Meduze de ziduri cresc peste sufiete / Mereu căutîndu-ne / Ca şi cînd trupul tău / Mi-ar împrumuta neştiutele taine / În labirintul mărilor / Pînă cînd chipul meu, al delfinului este / Pînă cînd chipul tău are faţă de om / Purtînd în memorie / Repetatele mîntuiri / Înlăuntrul nostru tot mai adînc / Ne împlinim." **(Chipul delfinului).**

Din adîncul apelor poetul pătrunde în lumea vegetală, căreia îi subliniază, potrivit animismului din care se hrăneşte întreaga sa convingere poetică, neştirbita îngemănare cu viaţa prin rezonanţele psihice : „Fiinţă şi aer deopotrivă / Ne respirăm pe noi înşine. /.../ Să ne putem recunoaşte / În pragul fiinţelor / În hora de lucruri / În hora de drumuri / Piele vorbind / De trupul cuvîntului." **(Trifoiul).** Natura e lipsită de materialitate pentru a deveni o formulă în codul emoţional. „Noaptea respiră"; „fluviul se soarbe pe sine", „pridvoarele cerului înmuguresc", metaforic „noaptea e lacomă", iar aburul însufleţirii percepe „strigătul mării". Gheorghe Lupaşcu năzuieşte de aceea mai sus, îmbălsămîndu-şi gîndul cu dor : „Trecutul încercuieşte gîndul zburător / Şi visul dinspre nenăscutele sfere. / Inima ori steaua răsar după un nor / Şi ne putem auzi întîmplările / Dacă le strigăm cu numele noastre / Îmbălsămate de dor". **(Cînd strig Steaua Polară).**

Imagini şi totodată metafore, cum sînt „muzica sferelor", „minutarul de oase", „coasa mea de lună nouă", „şarpele fantastic", „plutirea orelor" aminteşc frapant de unele dintre cele mai reuşite versuri ale unui alt poet, brăileanul Mihu Dragomir. Ele „sună" foarte apropiat de experienţa lirică a lui Mihu Dragomir, deoarece amîndoi poeţii sînt inrudiţi prin mediul de formare şi deopotrivă înrîuriţi de simbolurile şi germinaţia lirică a locului.

În ultimul dintre cercurile concentrice ale **Zilei delfinului**, poeziile devin „visuri strigate în infinit", iar demersul liric este tot mai concis, strîns în expresii care probează talentul autorului de a descătuşa vibrarea artistică din brevilocvenţă. Pasaje din unele poezii exprimă emoţia în genul apoftegmelor : „Cerul secătuit de lumină / Îşi păstrează ca un stăpîn / Metamorfozele" — „Omul-muzeu / arbitru între mine şi lume / Colecţionar de legende şi umbre". Sfinxul este „o mască pentru mimat timpul / Arlechin peste veacuri".

Din multele întrebări pe care poezia şi poetul şi le pot pune, Gheorghe Lupaşcu răspunde, ignorînd deliberat totul, numai la una. Poezia sa are tendinţa de a reface „un început", care nu este nici eden, nici teritoriu locuit de tenebre. Interesat numai de „bucuria verbului a fi", poetul se doreşte un repovestitor al acestei întîmplări minunate care ne leagă, prin existenţă, de întreg universul care ne înconjoară. Prin aceasta se revendică, totodată, ca poet al cetăţii : „Un cuvînt al meu este zbaterea apei / Un cuvînt al meu este imnul pădurii / Un vis al meu este muntele tînăr / Cîntecul meu este timpul cetăţii" **(Repovestind).**

Poezia lui Gheorghe Lupaşcu se constituie ca una din direcţiile importante ale liricii brăilene care, printr-o serie de poeţi ai locului, A.M. Buricea, Ion Mustată, Adriana Sitaru, tinde să se autonomizeze în peisajul poetic contemporan.

Lucian Chişu

Sculpturi de Trandafira Adăscăliţei (pag. 6–8)

Logodna formelor

La patru ani de la absolvirea Facultăţii de arte plastice a Conservatorului „George Enescu" din Iaşi, Trandafira Adăscăliţei Cojocaru se impune prin forţa de expresie a lucrărilor sale, rezultat al unui constant efort de concentrare a limbajului plastic. Stau mărturie pentru această etapă piesele de sculptură mică, aflate în atelierul Şcolii Populare de Artă din Brăila. Realizate în combinaţii de materiale (lemn, metal : „Sămînţa") ori numai în piatră — „Anotimpuri", aceste lucrări solicită o apropiere afectivă, şi o mai îndelungată privire pentru descifrarea, în amănunt, a calităţilor plastice prin care volumele îşi articulează spectaculos prezenţa.

Profesoară cu vocaţie pedagogică, Trandafira Adăscăliţei Cojocaru oferă, cu astfel de expresive compoziţii de volume şi planuri, noţiuni despre limbajul specific sculpturii. Pentru că vrea să bucure. Şi ştie că „pentru a găsi bucuria artistică autentică în prezenţa operei, privitorul are nevoie să ajungă, prin înţelegerea limbajului specific, la nucleul ei emoţional".

Lucrările intitulate „Legendă" şi „Imposibilă întoarcere" introduc o sporită tensiune interioară, provocată de desprinderea dramatică a unor siluete umane din greutatea imobilă a blocului de piatră. Ele reprezintă, alături de piesele de mai mari dimensiuni, realizate în taberele naţionale de sculptură : „Prins" (amplasată la Tîrgovişte), compoziţia din două bucăţi „Linişte" (Brăila), „Dialog" (Sîngeorz-Băi), un alt capitol al lecţiei despre sculptură. Parcurgerea acestuia se face sub semnul sublimului, conţinut în tematică — ideea sacrificiului total, cerut de creaţie şi de cunoaştere — şi în modalitatea prin care este pusă în operă. Importanţa acordată elementului uman, situat în

contextul valorilor spirituale create de aceasta şi fixate în consistente sau doar sugerate structuri inspirate din natură, dovedeşte o cunoaştere programată a istoriei sculpturii contemporane şi o asimilare firească a spiritului ei. Astfel efortul de gîndire plastică pe care îl conţin lucrările enumerate, le recomandă pe acestea ca stadiu necesar în pregătirea unei alte etape de creaţie.

Maria Stoica

Corul „Armonia"

O ploaie caldă şi mărunţă de toamnă mi-a purtat paşii rătăcitori pe strada Polonă unde ştiam că se află binecunoscuta Casă de cultură a municipiului Brăila. Logica arhitecturală exterioară a edificiului m-a surprins şi uimit în acelaşi timp, fiindcă în el se contopeau în egală măsură robusteţea şi delicateţea, pătrunzînd astfel în conştiinţa mea deopotrivă prin intuiţia ochiului şi cercetarea spiritului.

Aş fi păşit mai departe de Casa cu nr. 14, dacă atenţia nu mi-ar fi fost reţinută de un solo dulce de oboi, ca o chemare insistentă, asemănătoare strofelor unei poezii de o adîncime lirică neîntrecută.

De cum am pătruns pe uşă, melodia care mă fermecase încetă brusc. În faţa mea se deschidea o sală vastă din care porneau şase uşi. Caracteristica unei incinte fiind continuitatea, friza formată din ştucaturi de o geometrie perfectă mascată de un verde decorativ, oferea ea însăşi prin aceeaşi neîntrerupere un efect de „legato" şi de ansamblu mai mult decît de detaliu. Pereţii din marmoră cenuşie absorbeau lumina difuză intrată prin vitraliile uşii, aducînd-o la limita vizibilului. Dezorientat, căutam să găsesc uşa îndărătul căreia se afla instrumentistul, cînd curiozitatea mi-a fost captată de o vitrină rezemată de peretele din stînga şi luminată discret de lampa unui neon. M-am apropiat de ea c-un aer timid dar şi surescitat ca în preajma unei descoperiri epocale. Tentaţia de a cerceta mă ameţea, deşi încăperea imensă, goală ca o sală de aşteptare, era pustie la ora aceea. Dintr-o singură privire am înţeles că mica expoziţie era dedicată în întregime activităţii corului „Armonia" din Brăila, de altfel celebru în ţară ca şi peste hotare. În mijlocul ei se afla fotocopia actului de naştere a acestui cor vestit, decizia urbei Brăila, pentru înfiinţarea „unei musici vocale într'acest oraşu Brăilla" semnat de primarul acelor vremuri C. Petrescu. Expoziţia era plină de trofee, ordine şi medalii. Iată decretul prin care i se conferă „Meritul cultural clasa a doua" din 30 septembrie 1972. Disting apoi trofeele : **Ciprian Porumbescu, D. G. Kiriac, Olimpiada „Ion Vidu", Concursul coral „Sabin Drăgoi"** din Timişoara, **Festivalul „Iacob Mureşianu"** din Blaj, **Cetatea de Foc Reşiţa, Festivalul „Toamna Bălmăreană,** diploma în original ca membru de onoare acordată de vestitul cor „Gusla" din Sofia, etc., etc. Din 1954, corul „Armonia" participă cu regularitate la toate concursurile şi festivalurile aflate astăzi în cadrul generos al „Cîntării României". Citesc în cartea de aur numele a şase dirijori din cei doisprezece ciţi s-au perindat la conducerea corului de la înfiinţare — 24 septembrie 1871 —, pînă în prezent : Constantin Bărcănescu, Dan Grigorescu, Ioan Simionescu, Dan Hermeziu-Petrovici, Jean Adrian, Vintilă Voiculescu, etc., pentru a sfîrşi cu actualii : Şoancă Lucian şi Petrişor Beşchea. Stau şi privesc în linişte şi tăcere solemnă cele două fotografii ale corului, în ţinută de gală, la Ateneul român ; una datînd din 23 noiembrie 1929, alta din 14 aprilie 1968. Alte chipuri, altă generaţie, dar aceleaşi priviri inspirate, aceleaşi surîsuri ce trădează ascunsul talent al acestor tineri bărbaţi, ce aşteaptă cu subtilă precizie clipa în care să uimească auditoriul. Căci fiecare concurs reprezenta o etapă, fiecare etapă însemna de fapt o treaptă. Iluzia unui progres permanent a fost singura pe care dirijorii corului „Armonia", în decursul deceniilor, au admis-o şi întreţinut-o conştient, recunoscînd în ea substanţa din care este alcătuită făptura de vis şi speranţă a omului. Nu puteam scăpa de fascinaţia celor două poze însufleţite sub privirea mea, prin ajutorul cărora căutam să descifrez trecutul îndepărtat şi care îmi demonstra că nu erau fiinţe de ceremonie, că nu mimau pasiunea ca să o simtă. Încercam deci să-mi alung emoţia prin extaz. Experienţa vorbeşte şi arta traduce, îmi spuneam eu. Atunci nouă ce ne mai rămîne decît să ne uimim tăcînd ? Uitasem de oboi, de melodia ce mă fermecase odinioară ca şi în prezent şi al cărei titlu în zadar o chemam acum în memorie. Viaţa trecută şi îndrăzneala a zeci de oameni, talentul şi frumuseţea lor se mişcau aici în acest spaţiu strîmt, ca nişte forme în alcătuire iar vălurile înclinate ale amintirilor alunecau precum ideile sprintene într-o inteligenţă lucidă. Simţeam din plin mingîierea timpului care trecea, numai în această vitrină el încremenise. Devenise doar o bucată de timp solidificat şi translucid prin care desluşeam cu ochii gîndurilor începuturile entuziaste ale brăilenilor de altădată. Impulsurile din arterele gîndului însă nu-mi dădeau pace. Care au fost mobilurile acestor bărbaţi din care mulţi erau trecuţi de prima vîrstă, de a se dărui cu atîta pasiune activităţii corale ? Poate chemarea irezistibilă a celei mai autentice şi nobile arte din cîte există pe pămînt : muzica. Şi cum stam aşa ca un călător clandestin fără bilet, ce se infruptase în mod ilicit din cunoştinţele unui trecut glorios al unei formaţii corale de excepţie, de undeva din spatele meu am auzit deodată vocile unor corişti. Conjugarea modulaţiei culorii vocale şi a schimbului ritmului, cu sporirea fantastică a sensului melodiei, produceau un efect pe care singur Verdi a ştiut să-l exploateze în ariile lui celebre. Forţa şi sugestia interpretării, inegalabile de altfel, dădeau respiraţiei o modulaţie, progresivă, deschizînd jocul ritmului, a schimburilor cadenţei, a pauzelor economice în fraza muzicală pentru a o relansa mai bine. Utilizînd toate prestigiile acestor voci, seducţiei intacte, ei nu făceau decît să slujească muzica, în care adevărul se îmbrăţişa strîns cu iluzia. Cu un nou veşmînt de coloratură ce-şi găsea cea mai expresivă eficacitate în acel faimos crescendo în treaptă, corul şi dirijorii săi arătau tuturor că ştiau să utilizeze toate faţetele unei arte pe care o stăpîneau ca nimeni alţii. La sfîrşitul unei jumătăţi de oră, puteam declara fără exagerare că am auzit, analizat şi gustat plăcerea sublimului. Veni desigur şi binemeritata pauză, căci uşa din fund se deschise prin care îşi făcură apariţia dirijorii : „Interpretăm din toate genurile, îmi răspunse Petrişor Beşchea, baladă, oratoriu, cantate, coruri din opere, etc. Brăila, un oraş care cunoaşte o vertiginoasă ascensiune în privinţa calităţii manifestărilor culturale, continuă Şoancă Lucian, trebuie să se gîndească serios la schimbul de mîine căci, aşa cum se poate vedea, tineretul reprezintă o neglijabilă componentă a corului nostru. Dacă elementul vocal este tălmăcitorul sufletului uman, apoi cine poate fi reprezentantul lui cel mai firesc decît tineretul ?"

Şi chiar atunci cînd am ajuns în stradă, am auzit din nou fermecătorul solo de oboi, naiv şi vesel ca un cînt omenesc în singurătatea cîmpiei, ce-mi inunda sufletul încă o dată. Şi am ştiut atunci cu certitudine că asistasem fără să vreau la celebrul refren din partea a treia intitulată „Veselă reuniune ţărănească" a simfoniei nr. 6 „Pastorala" de Ludwig van Beethoven, pe care o auzisem în premieră la Ateneu, cu mulţi ani în urmă.

Ioan Stoenescu

STAND

Între rigorile povestirii şi ale romanului

Cu „Fulgere peste fluviu" (Editura Militară, 1988), prozatorul brăilean, Corneliu Ifrim, se află la cea de-a treia carte, după volumul de povestiri „Trufie şi umbră" (Cartea Românească, 1982) şi romanul „Luna rupe din noapte" (idem, 1986).

Debutînd ca un povestitor demn de toată atenţia, în ciuda unui anume tradiţionalism al tematicii şi al retoricii narative, Corneliu Ifrim evoluează firesc, călăuzit de obsesia romanului, gen care deocamdată nu pare a-i valorifica deplin disponibilităţile, pentru că, iată, harul de povestitor izbucneşte deseori către suprafaţă, eclipsînd prin pregnanţă, prin capacitatea de a se infiltra în memoria lectorului luminile care se vor proiectate asupra întregului. Şi totuşi acest autor ambiţios va reuşi în cele din urmă să cucerească teritoriul vînit, dovadă stînd evoluţia care se remarcă, sub aspectul tehnicii romaneşti, analizînd romanul „Fulgere peste fluviu" în paralel cu „Luna rupe din noapte".

Trama avută în vedere de autor în noul roman este simplă, cuprinde puţine evenimente exterioare şi se întinde pe un spaţiu extrem de limitat (amintind într-un fel de tragedia antică, dar şi de romanul modern), ceea ce creează autorului anumite dificultăţi obiective, pe care le depăşeşte apelînd la rezervorul subiectivităţii (o puzderie de evenimente, de întîmplări sînt extrase din memoria, din imaginaţia şi chiar din halucinaţiile eroului). Tema este, fără îndoială, generoasă şi justifică în bună măsură interesul cu care se citeşte romanul. Ofiţerul Alexandru Pruteanu, însărcinat de înaltul comandament român să deţină funcţia de căpitan al portului Brăila în timpul ocupaţiei germane din 1916—1917, este arestat de germani sub acuzaţia de spionaj (a fost capturată o sticlă cu mesaje către trupele române, prin care erau indicate poziţiile strategice ale ocupanţilor), apoi izolat într-o cabină plutitoare şi supus unor puternice presiuni fizice şi psihice pentru a-l determina să accepte colaborarea cu serviciile secrete germane, fără succes însă, fiindcă patriotismul eroului se dovedeşte mai presus decît teama de moarte. Autorul este interesat în tratarea acestui subiect de confruntarea dintre căpitanul Alexandru Pruteanu şi colonelul von Milke, şeful serviciului secret german din garnizoana Brăilei, care reproduce, la o altă scară, desigur, dar cam pe aceeaşi matrice şi cu intenţii similare de influenţare în spirit patriotic a lectorului, confruntarea dintre Mircea şi Baiazid din celebrul poem eminescian. Frumoase pagini de proză mobilizate de autor descriu psihologia recluziunii, a claustrării, a suferinţelor pricinuite de foame şi sete la care era supus ofiţerul român pentru a-i forţa decizia de acceptare a colaborării. Iată un superb pasaj în care obsesia apei (augmentată halucinant de setea care chinuia de cîteva zile fiinţa prizonierului) se citeşte cu o deosebită pregnanţă : „Nu, n-am să mai pronunţ nici în gînd cuvîntul ăsta care clipoceşte sub celulă, zbătîndu-se, gudurîndu-se, spărgîndu-se, sfîdindu-mă, chinuindu-mă, secătuindu-mă, cuvîntul ăsta care a uitat că-i sînt prieten, cuvîntul ăsta format nu din litere şi silabe, ca orice cuvînt, din orice limbă, ci din picături, picături mici, picături mari, rotunde, alungite înainte de a se desprinde, picături brobonate, picături pulverizate, picături puţine sau picături multe, cele mai frumoase picături sînt într-o cană, milioane, miliarde de picături, şi mai multe, numere nenumărate de picături, o Dunăre de picături...".

Din pricina simplităţii nucleului narativ al romanului, autorul simte nevoia complicării structurii romaneşti printr-o serie de povestiri care servesc mai mult sau mai puţin (unele chiar deloc) tema centrală, dar care fiind scrise cu o mînă sigură, de povestitor hărăzit, se citesc cu plăcere şi pătrund în memoria lectorului. În ordinea ivirii lor în text aceste povestiri sînt următoarele : povestea naşterii (din spalmă de lup) a lui Sandu Pruteanu (10 pagini), povestea căsătoriei cu Dora a eroului principal (13 pagini), povestea de dragoste a lipoveanului Laris şi a Verei în care se intercalează legenda pescarului Ermalai (14 pagini), povestea florăresei Trandafira (4 pagini), povestea de dragoste a tînărului ofiţer Pruteanu cu Andreea, fiica intendentului de cimitir, Velisar (8 pagini), story-ul erotic al tînărului chirurg, von Milke (17 pagini), povestea fabricantului de luminări, un as al pokerului bucureştean, Samuel Liteanu (5 pagini), povestea profesorului de matematici Albeanu (12 pagini) şi povestea tîlharului Liţă Brici (3 pagini), în total 86 de pagini, ceea ce înseamnă aproape 40 la sută din volumul cărţii. Povestirile plac, fiindcă pun în mişcare personaje puternice, în buna tradiţie a prozei eroice, cum ar fi pescarii Ermalai şi Laris, tînăra soţie a lui Pavel, Tinca, mama lui Sandu Pruteanu, fostul haiduc, devenit staroste al hamalilor, Hristea Ghiban, precum şi alte personaje, toate pătrînd a fi întruchipări firesti pentru spaţiul mitologic brăilean a unor figuri istratiene. De asemenea, povestirile mai captează atenţia lectorului şi prin pitorescul unor situaţii şi personaje ; astfel, calul birjarului Maruh căpătase viciul gogoşilor şi nu pornea mai departe pînă nu-şi consuma raţia cu care era obişnuit, hamalul Mihalache zis Pilnie se procopsise cu această poreclă fiindcă nu-şi consuma niciodată rachiul cu ajutorul paharului, ci cu ajutorul unei pîlnii pe care o purta întotdeauna cu sine, braţul drept al lui Hristea cunoştea o ramificaţie osoasă în dreptul cotului, cam cît un cap de măciucă, de la o călătură de cal din armată, motiv pentru care lovitura cu cotul era cel mai adesea mortală. Se mai reţin apoi aceste povestiri şi prin aureola de mister, amintind de proza unui Mircea Eliade ori Vasile Voiculescu, care se degajă din unele pagini (vezi povestea cu Trandafira, florăreasa), ca şi prin apelul la structurile insolitului. Din păcate, unele din aceste povestiri sînt mult prea departe de tema centrală spre a mai putea colabora la concertul romanesc, rămînînd apariţii bizare, mai de înţeles într-un volum de proză scurtă decît într-un text care îşi asumă pretenţia de roman. Una din povestirile care participă la dezvoltarea motivului dominant, deşi frumoasă sub aspectul scriiturii şi a intrigii (povestea de dragoste a lui von Milke) suferă exact în spaţiul de joncţiune cu romanul, întrucît autorul pariază (şi, după opinia noastră, în pierdere) cu nevoia de miraculos, de extraordinar, pe care o trăieşte o bună parte din cititori, fără să cîntărească prea bine importanţa pericolului care poate veni din impresia de neverosimil pe care o provoacă hazardata mistică a coincidenţelor.

Pe ansamblu, ultima carte a lui Corneliu Ifrim se citeşte cu interes ridicat (cel puţin pe anumite porţiuni), trădînd în autorul brăilean un prozator bine exersat, aflat într-o certă evoluţie către roman.

Valentin Popa

N. GRIGORE MĂRĂŞANU

Fluviu cu lună plină

Obuzul Lunii în valuri
Explodează.

Schije.
Halouri orbitoare rănesc pupila.

În mantie de foc
Zeul coboară pe ape.

Florăreasa şi trandafirul

Cu foarfeca-n mînă,
Florăreasa intră-n grădină.

Îngîndurat
Trandafirul cîntă :
Precum acidul, melanholia.
Mătrăguna-i tristeţea acestei zile.

Să le induri. Să le induri.
Nimic mai mult.

La fotograf

memoriei lui Marcel Gafton

Stai, zise doamna în violet,
Ascunsă printre maşinării şi cortine
De celuloid, printre orbitoarele
flash-uri –
Îţi fac o poză din faţă.

Poetul rîse şi se aşeză în profil.

Stai, zise iar doamna aceea,
Nevăzută dintre burdufuri negre
şi lentile –
Îţi fac o poză din profil.

Poetul se întoarse
Şi o privi drept în faţă.

Atunci,
Doamna aceea coborî privirea ruşinată
şi muri.

Facerea casei

Trei fete taie nuiele
Din desişul pădurii,
Să-mpletească pereţi de paiantă.

Zine-s ? Întruchipare a ştimei
Apelor ce dărîmară ?

De nu le-aş vedea gleznele
Zgîriate de ruguri,
Aş crede că-s gemene baiadere.

Dar sînt trei fete cu poale
Ardicate. Taie nuiele.

Răzbate cîntecul dulce.

Arta inventatorului

Urmare din pag. a 5-a

Efect: intrată în producţie de serie, devine accesoriu de bază, livrat odată cu produsul, este ulterior standardizată la nivel de ramură, eliminînd complet importul dispozitivelor similare, cu performanţe inferioare. Cine a „comis" o invenţie, va „comite" în mod necesar şi altele. După opt ani, bilanţul inventatorului este impresionant: 3 brevete, 4 propuneri înregistrate la OSIM, o alta în stadiu de realizare. Individual sau în colectiv. Anul şi invenţia. Cea mai eficientă, după chiar opinia autorului: „Frează-disc." O bijuterie pentru iniţiaţi, un semn de întrebare pentru profani. Să ne imaginăm un bloc de oţel forjat, lung de 4 metri, cu secţiunea pătrată avînd latura de 600 milimetri, din care trebuie obţinută o cremalieră. (Nu-i neapărat necesar să ştim ce este o „cremalieră".) Prin prelucrările clasice, aproximativ jumătate din blocul iniţial devenea şpan. O pierdere de metal uriaşă dar inevitabilă. Freza-disc permite recuperarea a cel puţin trei sferturi din oţelul hărăzit să devină şpan, reducînd de cîteva ori şi durata de execuţie. Una peste alta, o economie de circa 3 milioane lei, la o singură comandă. Scurt şi cuprinzător.

Avînd în spate cele 3 brevete şi cele 4 propuneri, Inventatorul atacă piscuri tot mai înalte ale creaţiei tehnice. Recent concepută şi — cu aprobarea conducerii şi ministerului — intrată în fabricaţie, în regia întreprinderii, „Maşina multifuncţională de prelucrat prin aşchiere" se află în stadiu final de realizare. Obiectivele fiind, de data aceasta, mult mai complexe şi multilateral nuanţate. Urmînd, firesc, traiectoria unei industrii care a lăsat în urmă pionieratul, înscriindu-se pe orbita înaltei performanţe. Cîteva detalii? În primul rînd, gabaritul maximal al pieselor: 25 tone, 6 metri lungime. Apoi, gama operaţiilor: găurire, strunjire, frezare, rotofrezare. Intră blocul de oţel brut forjat — ieşe piesa finită. Nuanţele există la fiecare operaţie. Găurile, să zicem, pot avea diametrul de pînă la 500 milimetri, cu o profunzime pînă la 6 metri. Imensa cavitate fiind recuperată, desigur, sub formă de bară cilindrică, utilizabilă în alte scopuri tehnologice. Maşini care pot efectua **numai** asemenea găuri mai există. Una chiar la PROGRESUL, costînd aproape zece milioane. Dar, dată fiind raritatea operaţiei (1—2 găuri pe an), coeficientul de utilizare este extrem de scăzut. Milioane de lei, imobilizate pentru cea mai mare parte a anului! Tocmai de aceea este multifuncţională ultima creaţie a Inventatorului; care, într-o ultimă paranteză fie spus, costă mai puţin decît simpla maşină de găurit amintită...

Alei cvasi-pustii, scăldate în mierea după-amiezii de octombrie, cu pavajul frumos presărat de frunzele portocalii ale teilor. Poezie industrială: metal sfîrîind în formele turnătoriilor, oţel guiţînd sub forje, zumzetul maşinilor de la Mecanică, percuţiile ciocanelor şi flamele aparatelor de sudură, la Cazangerie. Ascultăm cu interes abundenţa detaliilor tehnice şi tehnologice, ale interlocutorului devenit subit volubil, chiar dacă ştim precis că nu le vom găsi loc în spaţiul tipografic. Două ore şi jumătate pentru a cunoaşte o experienţă. De la „Cheia dinamometrică" la „Maşina multifuncţională" au trecut 8 ani. Opt ani de viaţă. Opt ani de muncă. Opt ani de creaţie. Distanţa de la povestire la roman. La inevitabila despărţire, o stringere de mînă purtînd amprenta stîngăciei. Un om al muncii: membru de partid, cap de familie, soţ, părinte, coleg, cetăţean: peste 30 de minute probabil va fi pe stradă, în oraş, ca oricare din cei 12 mii. Un om pur şi simplu. Un nume. **Chiorean Ioan.** Om de milioane.

MIA CUŢITARU

Secunde cu picioare de lemn

Cînd le priveşti le cresc picioarele
de lemn
– mai greu ca trunchiu-n care nu mai
latră
nici lacrimi, nici blestem, nici un
indemn –
Şi păsări poartă orele pe spate.

Cu dinţii veştejiţi ce pot să muşc ?
În uşi cînd se închide un ochi de adevăr
n-am nici petale pomul să-l împuşc
şi stau între idee şi un măr.

Ieri m-aş fi-ntors la subsuoara ta
cît ora mea de paie acolo va mai sta
sperietoare tandră cu ochii de noroi
cu pielea ei uscată întinsă între noi.

Monezile pentru suspin

Ieri creştea direct din mîne
iarba mestecînd luceferi
în monezi stringea suspine
greierilor rămaşi lefteri
Un copac ochii-şi spălase
cu un ciob dintr-o secundă
în genunchi stăteau pe oase
umbre de-aer vrînd să tundă
coasele crescute-n piele
cum cresc florile de zgură .
ramul verde să-l înşele
cu un zîmbet de dresură
Apele mişcau oglinda
cu prea vechiul mereu nou
spînzurată peste grindă
de-orizont. Pasărea-n ou.
Muntele nălţat minţise
vulturul cu o genune
şi din lanţuri se ivise
semnul care poate spune
plînsul cărţii de citire
cu imagini somnolente
iar din steaua prea subţire
ning uitările atente.

Erudiţie şi concepţie

Cu cîţiva ani în urmă, nu mulţi, profesorul Gheorghe I. Şerban, de la Brăila, şi-a stabilit drept obiectiv pentru cercetările lui de clasicist istoriografia romană tîrzie, cu specială cuprindere a surselor ce fac menţiune despre lumea daco-romană de după retragerea aureliană. Idee admirabilă, care alătură o conştiinţă ştiinţifică înaltă cu o indiscutabilă competenţă în descifrarea textelor latinităţii tîrzii precum şi cu erudiţie de istoriograf propriu-zis, căci Gheorghe I. Şerban nu şi-a propus doar să producă traduceri ci şi studii, pe cît e cu putinţă, noi şi exhaustive.

La drept vorbind, un astfel de proiect este ambiţios şi ar fi putut să rămînă doar un deziderat dacă acest admirabil savant ajuns la vîrsta maturităţii nu ar dovedi şi o tenacitate pentru care merită să fie felicitat. În puţină vreme, Gheorghe I. Şerban a tradus în româneşte, într-un chip virtuoz „Breviarul" lui Eutropius, opuscul fundamental în privinţa prelungilor dezbateri asupra stăruinţei autohtonilor în Dacia traiană şi a procedat cu o extremă fineţe, obţinînd rezultate uimitoare, unele cu totul noi şi care modifică perspectiva curentă. „Breviarul" este, de altfel, aproape de apariţie şi va constitui, cînd se va înfăţişa în haina românească pe care a croit-o acest diligent latinist, un adevărat eveniment cultural. Ediţia lui Gheorghe I. Şerban este, de altminteri, remarcabilă şi în concepţie, nu doar în versiunea românească propriu-zisă : autorul ei a însoţit textul tălmăcirii cu un bogat studiu introductiv şi cu un aparat de note extrem de necesar în acest caz, unde disociaţiile de fineţe se impun.

Însă cercetătorul nu s-a oprit aici, el a început să traducă (şi a izbutit) opera unui alt autor ce îşi leagă biografia de

ţinuturile danubiene : Martin de Bracara, traducere ce se va publica şi aceasta cît de curînd, adăugînd la grupul aşa-zis al „scriitorilor strămoşeni" încă un nume proeminent. O traducere a operei lui Iordanes, moesianul autor al „Geticei", este şi aceasta în curs şi, cunoscînd stăruinţa pusă de tălmăcitor în astfel de întreprinderi, este sigur că se va încheia. Apoi, de bună seamă, alte izvoare daco-romane.

Însă traducătorul expert şi inspirat se însoţeşte, la Gheorghe I. Şerban, şi cu cercetătorul de vocaţie şi nu este inutil a observa că acestui autor îi aparţin cîteva studii de ţinută ce au impresionat mediile ştiinţifice şi au făcut în felul lor senzaţie. De altfel, în „Istros" V (remarcabilă culegere de istorie regională) a apărut recent forma abreviată a unui studiu despre Eutropius (ce se va tipări apoi integral drept prefaţă la ediţia aflată sub tipar) conţinînd concluzii pătrunzătoare, unele de-a dreptul uimitoare în simplitatea lor aparentă. Însă această „simplitate" (evidenţiată şi în alte cercetări, precum o încercare asupra lui Jordanes, despre care Gheorghe I. Şerban presupune cu dovezi că ar fi un autohton aflat în slujba gotilor) însemnează în realitate muncă susţinută, tenacitate şi un ideal înalt despre cultură, ceea ce acest savant al Brăilei de azi exemplifică în chip minunat.

A. Silvestri

AUREL M. BURICEA

Mică autobiografie

imbătrinim, prietene, încet tot mai
încet
în mine cîntă cimpia tristul menuet
în piept s-a cuibarit din cer un vultur
zadarnic încerc de iarnă să mă scutur

privirea singerează la margine
de orizont
tăcerea plinge-n veci ca un soldat
pe front
cochetă și ingrată imi ride vara-n față
pipăi noaptea părinții și mina se face
clanță

oriunde-ai fi singurătatea mea
te cată
poemele de dragoste sînt nori de vată
cineva a uitat să-ntoarcă ceasul
acestui veac
și somnul meu zace în păsări fără leac

imbătrinim, prietene, plingem cu stele
cuvintele devin din zi în zi mai grele
umbra toamnei-priviri de fiare ucise
călătorim prin haos cu pleoapele
inchise

Sorii de limba română

cu umerii girboviți de cimp
cu vigoarea verii pe față
se-agață țărăncele de-amurg
ca niște plante fără viață

cîte un cuib de taină poartă
în mina arsă de viscol și vînt
din veac prin veac aceeași soartă
de-a scoate cuvîntul din pămînt

cu sufletul de grîu și de țărînă
se-ntorc țărancele spre casă
și-n sat miros de roade lasă

poartă sorii de limba română
viața-i cum cîntecul în ciocîrlii
...erau arta unei toamne tîrzii...

Degete oarbe

cu fulgere culese din nori
degete oarbe pipăie arsura
acestei lumi orfană de culori
de poți învăța care-i măsura

natura adună cîntecele tale
și le sădește în privighetori
iar arta plinge-n albe petale
și-n suflet viltori de sori

materia-i epidermă de azur
tot ce atingi se face cuvînt
în tine nu vei găsi pămînt

forme de vis din sunet pur
al timpului izvor de zbor
taina luminii-munte călător.

VIVIANA IOAN

Tăcerea

Noi iubind impotriva tăcerii din nord, sternul trufaș ce ascultă bătăile mării în treceri uitate, scincetul ierbii răvășită în trup, orele oarbe și dorul din creasta condorului nostru, ne-am intins pe masa din gînd tăcut devorînd din puterea plecării. Timpul murind...

Așteptare

Să se nască, să ne nască o piine pe masă, vicleană dospind ca un sin răstignit în blestemul iubirii, vinul din noi să se scurgă pe casă pîndind creșterea inimii mută, să m-acoperi cu ce n-am știut, să mă apropii și să-ți cînt, puteri fericite să cadă în cupe, să bem, să se nască iubirea pe masă.

Nord

Intre cîmpuri suspendate în tăcere călători trudesc pe vînturi de nord, liniște..., aud scincetul ierburilor aspre sub copitele nebunilor reni, liniște..., gusturi albastre plutesc incoace a carne sărată, spumele sînt întuneric în nord, mă oprește frigul din noi la ceasul acesta, nu sînt cuvinte, buzele albe s-au strins, liniște..., între lumi se așterne vîntul din timp.

NICOLAE ARIEȘESCU

Lumină

în pleoapele tale
zările cresc,
iată rănile
ce le iubesc ;

tremură pasul
sub cer ferecat,
brațele tale
s-au depărtat ;

doar în lumina
tăiată de fum
curge osînda

de-atunci cînd șezum –
două răsaduri
crescute în drum

Poemă cu ochi visători

Uneori nopțile pling îngălbenite de timp
fructele dorm în ramuri uitate
singură oglinda îmi fură
ochii mereu împărțiți
între vis și tîrzie tăcere

încet alunecă nisipul
cerul tău a îmbătrînit în clepsidră
dincolo de partea mea de tăcere
e punctul acesta
căderea involburîndu-se
tîrzie

MARIN CIORANU

Și dau pinteni

Voevozii
Opreau caii la buza Dunării
să bea apă –
străpungeau luna
să curgă mierea lui
Dumnezeu pe pămînt
După ce făceau loc
să curgă toate iubirile
deopotrivă cu Dunărea
încălecau,
își puneau arcurile
pe după apă –
apoi dau pinteni cailor
drumul era lung
pînă ce aveau să intre
pe luciul de aur
să scapere
inimile lor

Sîmbătă seara

PAUL STREPOL

Ceața aurie. Incep s-o visez de la mijlocul săptămînii — miercuri sau joi, cu aproximație —, mi se insinuează în sufletul ca o picătură anodină de acid, căzînd inofensivă într-o eprobetă... Crește de munți, torente repezi, sprințare, descătușate, spumegînd năvalnic peste pietre bine lustruite, verdele pădurilor — suav, gingaș, uimit, proaspăt, curajos... O pajiște pe care valsează fluturi policromi, albine certîndu-se de la mierea florilor, și eu stînd trintit pe spate. Intins cu tot trupul pe-o cergă veche, dragă, în timp ce Viorela îmi ține capu-n poală...

„Cînd bei, se luminează jumătate de lume !" Expresia nu-mi aparține. Precis am citit-o prin almanahurile frunzărite în sărbătorile de iarnă, așteptînd să mă refac după petrecerea din ajun. Vorba îmi plăcuse, intîi asociată cu mahmureala momentului, apoi descoperindu-i nebănuite și subterane înțelesuri. O întreagă filozofie. Ochii omului pot să vadă cel mult jumătatea de lume din față. Dacă se întoarce, îi rămîne invizibilă emisfera din spate, și-așa mai departe. O regresie infinită. Matematica fatalității e limpede : bipedule scump, resemnează-te să cunoști maximum cincizeci la sută din lumea în care trăiești ! Globul tăiat pe la ecuator. Deși, vorbind ca-ntre bărbați, amice, cînd bei zdravăn chiar că nu mai visezi nimic. Dacă n-o fi tocmai ăsta sensul luminării !

O ceartă incandescentă cu directorul tehnic și inginerul-șef, în jurul unor hanale cifre de plan, pot insemna multe. Pentru mine, efectul fusese o buimăceală totală. „Odată am fost cumpătat — îmi făceam ulterior socoteala, gospodărește, pe degete, cu capul zornăind ca după un bombardament cu neutroni —, iar acum uite c-am depășit bariera sonică. Viața mea poate zburda fără griji între aceste două limite !"

E simbătă seara — o simt prin toți porii —, știu că am să fac o baie fierbinte, iar a doua zi voi dormi pe săturate. În jur, văd mii de oameni încîntători, zimbăreți, plini de energie, nerăbdători să ajungă odată în locu-acela. Unde se vor simți pur și simplu strașnic. Luminile orașului, dindărătul parbrizelor tramvaiului, clipesc vesele, multicolore, ca-ntr-o visată noapte de carnaval. Îmi vine să cobor, să-mprăștii confeti și să dansez în extaz printre pietoni.

Dacă dincolo de coroanele moarte ale plopilor, dincolo de zigzatele blocurilor cu geamurile scînteietoare, zăresc — întîrziat — vreun licăr stins, roș-vișiniu, mușcînd tenace din calota cerului, îmi revine în memorie... ce naiba îmi revine în memorie ?!...

Legendara mea stare de beatitudine ! De ce nu mă las furat de imbietoarele imagini ale raiului, de ce nu savurez clipa, pînă dincolo de transparență ? Ce resorturi intime mă smulg cu brutalitate din visare, catapultîndu-mă ca pe un bolovan afară, îndată ce ușile glisează într-o anumită stație ? Instinctul — javră credincioasă —, ori mai degrabă frica unui drum fără întoarcere ? O lașitate în plus !

De fapt, presupun că părăsesc fără prea mari păreri de rău paradisul pe roți. (Dulcile sirene ale consolării !) Nu-mi dorisem, la un moment-dat, să cobor și să valsez printre veselii pietoni ? Picioarele-mi sînt de vată, brațele-s aripi de gîscă jumulită, încercînd zadarnic să stea la locul lor, aerul e plin de fum, sfîrtecat la intervale neregulate de faruri. Scrîșnet de frîne și colînde scrîșnite, cu dumnezeu-tații în cap. Dar mi se face loc, asemeni unui rege, și eu merg fericit înainte, pe picioarele mele de cilți, filfîind din aripioarele boante. Cu ochiul trăgînd mucalit la joaca asfaltului, încercînd să-i țin la distanță. Nici dacă dispare, nici dacă se-apropie vertiginos nu e bine. Însă chiar dacă-l simt răspîndindu-mi răutăcios fruntea, starea de veselie nu mă părăsește. Fratele meu bun-pamînt ! Rîd potolit, stîrnind eventual praful, mă răstorn pe spate, elîberînd hohotele, cu ochii risipiți printre stele cerului sau impălenîeniți de diamantele ploii.

Desigur, nu va fi delicată. Nici măcar politicoasă nu va fi. O să dea drumul robinetilor, miorlăielilor, rafalelor de reproșuri, pînă atunci ținute sub presiune... Tac și ascult, amintindu-mi de un garaj prăfuit, cu păianjeni la fel de prăfuiți prin colțuri, mirosind vag a benzină și uleiuri arse. Ne hîrjoneam deseori pe acolo, ascultam muzică, pălăvrăgeam, iar în timpul bacalaureatului ne verificam unul pe altul.

Tac și ascult. În alte împrejurări nu reușesc să-mi dau seama cum par, însă la chef știu că sînt nespus de cuminte. Nu fac prostii decît fără să vreau, sub imboldul necontrolabilelor mișcări ale membrelor. Tac și ascult plin de interes. De ani de zile aștept să fiu luat de guler și azvîrlit pe scări, să aflu ușa blocată ori casa golită de lucruri, cum povestea un amic. De-atîta așteptare, am început să doresc excitantul eveniment. Cheile sînt mereu la mine, agățate de gaica blugilor, chiar dacă nu le-am folosit niciodată. Totul e pregătit.

Boxa de la subsol, amenajată cîndva de mine-însumi. Pe-atunci, capul mi-era plin de elanuri gospodărești. „Damigene cu vin, lăzi cu cartofi, polițe cu mere, morcovi la nisip, varză murată, conserve, bulion, banc de lăcătușerie, developat-copiat fotografii, depanat radio-tv, pîngelit pantofi, reparat broaște yalle". O mie și una de găseinițe, menite a-mi da prilejul să fiu părinte. Peste care s-a așternut demult praful. Probabil pentru că jr s-a lăsat îndelung așteptat. Maică-sa avusese pofte mult prea mondene. Înainte de a consimți să-l facă. Excursii, localuri costisitoare, străinătăți. Jos, rămăseseră maximum trei lucruri pentru care ar fi meritat să cobor. Un rucsac, un pat pliant, și o cergă veche de lînă, în care m-aș putea înfășura, sperînd să prind puteri.

Însă iubita nu-mi dă satisfacție, și mă cuprinde mohoreala. Cu atît mai mult, cu cît din toate insinuările ei plîngăcioase nu-i adevărat absolut nimic. Întîrziasem în cel mai nesărat mod, cu amicii, în jurul unui pahar. Ascult și tac : nici o speranță. Aceeași placă, aceleași lacrimi, aceleași imputări, aceleași rugăminți, aceleași vagi amenințări, ca niște idealuri imposibil de atins.

Șed în bucătărie, pe taburetul oscilant, înghesuit între masă și perete, uitîndu-mă la băiatul meu. Se joacă grav, preocupat, dînd înainte și înapoi un autobuz de plastic, spionîndu-ne în răstimpuri pe sub gene. Cu ce amintiri va rămîne din copilărie ?

„Și tu vei deveni bărbat, fiule — încearcă să fii curajos și tu-însuți, nu ca mine ! De ce nu vă duc la munte, cum tot îmi promit, de ani de zile ? De ce las praful să se așternă peste toate ?"

Nu izbutesc să i le torn pînă la capăt niciodată, mai ales că aceasta-i doar introducerea discursului. Maică-sa îl înhață în gheare, imediat ce mă aude începînd, și se refugiază spre dormitor, hohotind în sens invers...

Semitrezie dulce-deconcertantă. Clipe de veghe, calme, vidate de gînduri, alternînd cu bruște și nemotivate alunecări în gol. Marginea conștiinței. Probabil așa trebuie să fie și atunci cînd mori, cu unele mici diferențe...

Desigur, amice, dacă în locul Feliciei era Viorela, eu n-aș fi răsturnat neapărat lumea — cum se întîmplă să mai am uneori adolescentina credință —, dar sînt convins că ar fi fost altceva de capul meu, pînă la urmă.

Pentru că mi-ar fi fost rușine de ea (ori mai degrabă de mine-însumi) ? pot să mă întreb — acum — la infinit. Pentru că m-aș fi dus mereu în munții ei, pe care Felicia nu-i poate suferi ? Care naiba să fi fost mecanismul ? !

Gîndul mi se împotmolește — a resemnare și abulie — odată pătruns în această fundătură, ciclînd neputincios, ca un calculator ajuns la discreția unui program greșit. Însă a două zi voi fi scăpat de pistoanele incomodelor întrebări. Le voi fi uitat, pur și simplu. Ce bine va fi cîteva nopți ! Ce fericiți vom fi !

...Pînă cînd în suflet mi se va infiltra, discret, incert, delicat, parșiv, timid, subconștient, persuasiv, gingaș... ceața aurie ? !

Brăila „nu cunoaște portrete ostenite!..."

Urmare din pag. a 5-a

decît pe ulițele unui sat de Bărăgan. Gabriel Leț știa toate lucrurile acestea, le aflase și le simțise în scurt timp de la venirea sa, dar n-a dezarmat nici cu o tresărire, călindu-și tenacitatea cu o răbdare tipică de moldovean.

„Practic, m-am mutat la Trei Movile, într-o casă de paiantă, unde încetul cu încetul, mi-am incropit și-un laborator. Am sporit noile plantații cu soiuri nobile, în parcele mecanizabile, optînd ca sistem de tăiere la tipul „cap înălțat", asimilînd din mers recomandările științei de profil, urmărind pas cu pas concluziile desprinse din munca de cercetare proprie. N-a durat mult timp, și m-am înscris la examenul pentru admitere la doctorat chiar cu tema care mă orientase pentru acest loc de muncă. Trebuia să clădesc un edificiu de argumente teoretice, multe în premieră tehnologică, probate prin producții record de struguri."

Din sat, tot mai mulți urcau la cele Trei Movile, unde tînărul inginer se „întinsese" pe noi suprafețe, dirijîndule să rodească altcumva, cu mult mai mult și mai bine decît produseseră pînă atunci. Sînt anii cînd pentru întîia oară au fost „împămînteniți" în județul Brăila, soiurile Merlot, Aligoté și Cabernet, Sauvignon, începînd să se vorbească despre obținerea unor vinuri superioare la cîmpie, trezind curiozitatea, apoi interesul celor din zona viticolă a Însurățeiului de Brăila, cu firmă verificată.

Oamenii auzeau și învățau noțiuni noi, vedeau și înțelegeau cum se modernizează via, dar mai ales se bucurau de plantația cea nouă cu vie nobilă cum numai la deal mai văzuseră, sau poate în filme: înălțată spre soare pe tulpini, rînduri, rînduri ce se uneau spre soare, spre infinit, parcursă de mașini ciudate, chiar și de elicopter, protejată de geruri și boli prin proceduri nemaiîntîlnite. Mulți au rămas aici sporind numărul echipelor, consolidînd apoi o fermă cum, cred, nu mai era alta în județul nostru. Mîndria cea mai legitimă o nutreau aceia însă care au crezut în experiențele tînărului inginer și l-au urmat cu timpul la Trei Movile, devenind prima generație de viticultori „cu diplome" din vechea așezare brăileană. Într-un fel e și meritul inginerului Leț, care i-a „selecționat" cu grija cu care selecționa soiurile, învățîndu-i cu răbdare și pasiune din învățătura sa, legîndu-i de meserie după o judecată de-a lui înțeleaptă: „Un pom sau un butuc de vie este aidoma unui copil, trebuie să-i poarte grija același dascăl", ori „la un cap instruit ai nevoie de o mînă iscusită !".

Cînd plantația viticolă modernizată a intrat pe rod, a impus și înființarea Asociației economice intercooperatiste horticole Șuțești, care, în scurt timp, a ajuns „vedetă" de necontestat a acestor meleaguri, obișnuite doar cu performanțele lanurilor de grîu și porumb ori într-ale grădinăritului. Fapt neegalat este atribuirea în doi ani consecutivi, 1981 și 1982, a „Meritului Agricol" clasa întîi pentru producțiile strugurilor iar inginerului Gabriel Leț decernarea, de trei ori, a titlului de „cel mai bun fermier" din țară, trofeu de mare cinste nu numai pentru el și viticultorii fermei, cît pentru întregul sat, trofeu aflat astăzi înrămat la primărie.

Urmînd cursul firesc al vieții, în Șuțești, a apărut și familia Leț, compusă din inginerul horticultor și Doina, soția sa, medic pediatru.

Nici doctoratura n-a rămas pe loc, Leț reușind o ideală simbioză dintre puterea științei și producțiile record, aici, la Șuțești, în cea mai frumoasă și bogată viță de vie de pe meleagurile Brăilei.

Astfel, în decursul a zece ani de activitate, dintr-un sector mărginaș, la propriu și la figurat, viticultura a devenit cel mai rentabil domeniu din activitatea agro-economică a Șuțeștilor, umplînd budanele satului cu o producție medie de circa 17 t/ha pe întreaga perioadă a anilor 1975—1984, și un beneficiu global de aproape 21 milioane lei. Unii au început să spună, mai în glumă, mai în serios, că Bachus s-ar mîndri să fie și zeul „vinului de Șuțești !".

Nu încercați să găsiți așezarea pe hartă, vă asigur însă că pe oameni îi găsiți mult mai ușor : sînt doar cu 50 de metri mai aproape de soare, mai sigur, acolo, unde, pe urmele copilăriei lui Fănuș Neagu au crescut butuci de viță nobilă !

Cum a „curs" destinul inginerului Leț ? Să-l ascultăm :

„Momentul de mare solemnitate din aula Institutului Agronomic din București, unde am fost investit cu titlul științific de „doctor în agronomie", specialitatea viticultură, a aureolat tot ceea ce a fost frumos. Mă aflam atunci la răscrucea a 35 de ani, și viața, aspirațiile mele, au căpătat alte dimensiuni spirituale. Cu mine însumi, am refăcut etapele drumului parcurs, rememorînd oamenii, faptele, împrejurările, dar mai ales pe acei oameni de bine care m-au inițiat și sprijinit cu vorba și fapta prin puterea caracterului și a pildei personale, învățîndu-mă că rigorilor științei le priesc apele de profunzime ale adevărului. Cît de mult le datorez !

Această stare m-a obligat moral să merg mai departe pe potecile nebătute ale cercetării științifice. Am fost cooptat în rîndul cercetătorilor de la SCCASS Brăila, unde „lucrez" tot cu mărăia-sa viața de vie, de data aceasta lărgindu-mi cîmpul de activitate și mai ales posibilitățile de investigație științifică. La această dată, ponderea patrimoniului viticol brăilean se poate compara cu o serie de podgorii binecunoscute pe mapamond ; Bosnia-Herțegovina (Iugoslavia), Aquascalientes (Mexic), Thessalia (Grecia), Moscadel de Setubal (Portugalia), Santa Carina (Brazilia), Yamanaschi (Japonia)...

Prin studiul multianual cu privire la aprecierea gradului de favorabilitate ecoclimatică pe teritoriul județului Brăila, au rezultat o serie de parametri agrometeorologici care au fost comparați cu similarii acestora din zone viticole consacrate, astfel că centrele viticole brăilene au fost orientate și încadrate conform principiilor unui agrosistem.

La Însurăței, localitatea cu emblemă de podgorie, căci sînt cuprinse peste 1 000 ha plantații viticole am stăruit la înființarea, încă din anul 1985, a primei colecții ampelografice pe nisipurile rîului Călmățui. Sînt prezente circa 360 soiuri de viță roditoare grupate după criteriul principalelor direcții de producție viti-vinicole (struguri de masă și stafide, struguri pentru vinuri albe, roze și roșii, soiuri cu rezistență biologică), practic, toate soiurile recomandate și autorizate la plantare în R. S. România, precum și noile creații din absolut toate stațiunile de cercetare pe profil din țara noastră — un adevărat tezaur viticol, care l-ar face pe marele fiu al locului, Fănuș Neagu, frate de cruce al Bărăganului, să exclame : „Mamă, pe Dunăre curge vin !"...

Odată cu stabilirea noului sortiment, soiurile alese vor dăinui cel puțin pe durata unei plantații viticole care este de peste 30 de ani, adică o perioadă aproximativ egală cu durata activă a unei generații umane, ceea ce implică o răspundere morală a cercetătorului.

Bazîndu-ne pe potențialul productiv remarcabil pe care viticultura l-a dovedit în condițiile terenului cel mai vitreg din județul nostru, păstrăm convingerea că și în viitor îi vom spori valențele de eficiență, oferind semenilor noștri noi arome și licori, lărgind vocația naturală a zonei nisipurilor Bărăganului brăilean."

La ceas tihnit de octombrie, cînd via a trecut în cîntece, gîndindu-mă la Gabriel Leț îmi răsună ca un ecou profetic cuvintele lui Panait Istrati, „pentru tot ce alcătuiește o viață — Brăila îmi ajunge !"...

JURNAL DE CĂLĂTORIE

În fața casei lui Rubens

În fața casei lui Rubens e multă lume. Mereu multă lume. Numele lui atrage permanent oameni de pe toate continentele, în speranța obscură că aici, în locul unde a trăit acest uimitor om, vor găsi ascuns, în vreun ungher nebănuit, marele secret al reușitei absolute.

Existența acestui om atinge miracolul, și de n-ar fi fost, ai fi zis că totuși împlinirea globală ține întotdeauna de resorturi ce-i scapă omului, mai bine zis nu o poți trăi pe acest tărîm.

Dar miracolul există, iar faptul ca atare tulbură conștiințele. Rubens reprezintă cea mai exemplară existență umană din cîte se știu și lucrul ăsta nu i se poate ierta așa de ușor : a avut bani, viața și-a trăit-o ca un prinț, admirat de femei, iubit de prieteni, o viață socială suculentă și vastă ; ambasador, pictor de geniu, palate, călătorii, primit de regi ca pe un egal de-al lor, pictor al Caterinei de Medicis, două căsnicii fericite, frumusețe fizică, spirit pătrunzător, vastă cultură. Pînă și pentru un zeu este prea mult. Și atunci vizita la casa lui poartă întrinsa insemnele unei rugăminți secrete adresate cerului. Lumea vine aici sperînd că astfel va decodifica secretul. Chiar dacă mulți știu că cifrul se află în noi. Ăștia, mai subțiri la spirit, caută doar metode de a depista fisurile. Cînd tot spectacolul vizitării s-a terminat, cînd obosit și frînt reiei trotuarul ca pe singura convingere fermă, atunci de-abia realizezi că de fapt ai comis un lucru plăcut, ce-ți va furniza multă vreme amintiri cu care vei stîrni pizma prietenilor de acasă.

Casa lui Rubens a devenit un loc la fel de international ca și birourile băncilor de schimb. Un fișit continuu poartă pașii miilor de spectatori de toate culorile, vîrstele, profesiile, prin săli mai mici sau mai mari, mai bogate sau mai modeste, toate cu aer străvechi ce mărturisește necontenit că patru sute de ani rămîn totuși o vîrstă respectabilă pentru o locuință. Stilul de construcție

este același ca la Brouwerhuis ; grinzi puternice susțin tavanele, rame de piatră încadrează ferestrele, pietre mari descriu zidul, bare groase din fier țes lumina filtrată de ochiurile obosite ale ferestrelor, obloane groase în lemn maroniu protejează deschiderile din zid, — o poezie din piatră și lemn.

Grădina din spatele casei, curată și parcă prea ordonată, precum și porticul, de un baroc maiestuos, reprezintă surprizele acestui lăcaș. Într-un oraș în care peluzele se impuținează continuu, în care arborii sînt niște exilați, unde florile s-au retras din grădini în glastre, unde doar piatra își poate face de cap, o astfel de grădină reprezintă, indiscutabil, un mare lux.

În mai toate încăperile sînt expuse obiecte de epocă, scaune, mese din lemn sculptat, dulapuri cu uși lucrate în intarsii fine, tablouri ale maeștrilor vremii, de Vos, Van Dyck, Jordaens, Snyders, Teniers, astfel că muzeul este o veritabilă academie de artă, conservînd, pe lîngă picturi, aproape toată gama de obiecte artistice, nelipsind nici candelabrele, ceramica, vasele ornamentale, toate aducînd mărturii, nu atît despre un om, cît despre o epocă în care, totuși, omul ăsta a reprezentat marele ei interpret.

În dormitorul lui, unde există patul cu baldachin, trăiesc momente de nedumerire. Patul este mic iar pentru mine, care sînt un om de o înălțime normală, ar fi cu totul incomod. Mi-aduc aminte, fără să vreau, de un articol al unei poete române, citit demult, din vremea studenției, și care se chema parcă, „Armurile medievale". Acolo se spunea că noi, cei de acum, nu mai încăpem în matricile celor dispăruți de mult. Nu mai încăpem nici în orașele lor, nici în armurile lor, nici în durerile lor. Ale noastre sînt mai vaste, avem mereu nevoie de alte spații, avem mereu nevoie de alt timp, durerile, bucuria, iubirea, se vor trăite în coordonate mai mărețe chiar dacă mai neliștitoare, umanitatea din noi strigă, cerîndu-se împlinită la o scară superioară și se pare că noi nu mai putem da înapoi, ne vom întinde încontinuu, pierzîndu-ne din consistență pînă ce ne vom pulveriza ființa în abstracții goale, rămînînd doar vorbele, plutind într-un univers uscat și respingător.

Și cu toate astea, lecția lui Rubens vine să ne spună că orice este cu putință, atîta vreme cît nu am uitat nici-o clipă pentru ce sîntem veniți pe lume. Mugurii, zborul păsărilor pe cerul cenușiu, obrazul de piersică al unei femei, dansul îndrăcit al chermezelor, dealurile împădurite ale orizontului, poveștile și miturile creștine, serbările galante și călătoriile pline de surprize, zîmbetul copilului satisfăcut de sînul opulent, privirea de arșită a femeii îndrăgostite, muzica frunzelor în vîntul tomnatec, furtuna, ploaia, zăpezile, curcubeul, ceea ce sperie ca și ceea ce ne atrage din milurile nopții, mîinile zbîrcite ale părinților, fluviu bogat ce se leagănă căutînd marea, sînt deopotrivă ale trupului și ale spiritului și putem să ne infruptăm neobosiți din ele fără teamă, atîta vreme cît în noi sălășluiește dorința arzătoare de a da un sens acestui univers de forme și mișcări, a-i găsi liniile mari, precum și raporturile care le leagă și obligă lumea asta formidabilă și cu adevărat frumoasă, să nu se destrame.

Nimeni nu ni le poate lua, ale noastre sînt fructele pămîntului, cu toții vom fi nemărginit de bogați, fiindcă ne stă în putință să fie astfel.

Prelungind o vorbă de-a lui Iorga, fiecare om are ceea ce merită și cu siguranță că Rubens reprezintă oglinda nedeformată a acestui puternic adevăr. Norocul, așezarea favorabilă a astrelor, șansa, rămîn pînă la urmă expresia facilă și nedreaptă a tenacității, a voinței de împlinire și a energiilor pe care omul le pune conștient în acest joc. Partida urmează a fi cîștigată sau doar încheiată, rezultatul urmînd a fi stabilit cu mult după dispariția noastră fizică, de acei urmași ce vor relua la rîndul lor ciclul. Dar mai sînt și excepții, chiar dacă puține. Și Rubens este una. La el totul e viltoare, de la mișcarea de ansamblu a tablourilor la gestul simplu de a mîngîia un obraz, la fiorul ce străbate carnea sănătoasă și apetisantă a femeilor, neobosind niciodată să privească în adînc materia pentru a-i înțelege mecanismele profunde, să privească cerul, arborii, pămîntul și tot ceea ce îl înconjoară și-l hrănește, nu a obosit niciodată călătorind și efectuînd tranzacții, mediind și solicitînd înțelegere, iar între două întrevederi cu demnitari orgolioși nu s-a sfîiit să observe peisajul și lumea, nu a obosit niciodată iubind pentru că nu a obosit niciodată să fie el însuși.

Aparent, luînd drept adevăr ceea ce se vede și nu ceea ce este ascuns în spatele lucrurilor, lecția lui Rubens este atrăgătoare și captivantă, fără ca să ți se reveleze adevăratele capcane pe care le întinde. De la bun început, lecția înseamnă refuzul oricărei tentații în afara spiritului. Apoi vin toate celelalte, de la perseverență la trăirea obligatorie a metaforei.

Înțelegîndu-l pe Rubens, capeți cu adevărat orgoliul de a fi om.

★

Părăsesc muzeul, dat afară de cel ce-i plătit să închidă ușile. Este seară și reclamele luminoase ale străzii Meir propun orgii vremelnice. În fața muzeului spațiul este amenajat cu bănci, pomi tineri, vase mari. Mă așez pe bancă iar gîndurile îmi pleacă aiurea. Redevin om al străzii, mucalit, fără orgolii, fără calendar și fără rigoare. Chiar lîngă ușa de la intrare, de un timp așteaptă o tînără, liceană după cît pare. Stă cu geanta plină de cărți și privește în toate părțile, sfioasă. Un grup de eleve trece pe lîngă ea, o salută, fac glume pe seama ei, fata roșește, se simte deconspirată, privește în toate părțile tot mai stîngherită, clipele se prelungesc prea mult, fetele o vor cu ele, ea refuză, făcînd mofturi, știe ea ce știe, mai trece un grup de fete, parcă și mai gălăgioase, tot colege răutăcioase, pentru biata fată cu siguranță că asta-i o zi blestemată, pleacă și grupul ăsta, rămîne singură cu zidurile, cu ușa masivă a muzeului, cu roșeața din obraji care nu-i mai trece și cu privirea mea care o cercetează de la oarecare distanță. M-a prins că o privesc. Se fîsticește și mai rău.

E frumos să fii îndrăgostit aici și să-ți dai întîlnire la casa lui Rubens. Poți construi oricîte povești dorești, pentru a-ți alimenta sărăcia anilor de mai tîrziu.

Dar cel așteptat nu vine. Minutele trec, trec amarnic și fata coboară privirea. Pleacă, alunecînd ușor pe caldarîm, să nu alunge umbrele zidurilor ce încep să cuprindă strada, să nu trezească fantomele ce dorm pe acoperișuri, să nu-și tulbure simțămintele proprii. O conduc pînă departe cu privirea și pînă foarte departe cu gîndul, pînă aproape de propria-i durere. Dacă ar ști, dacă ar descifra foșnetul acestor frunze uscate agățate în pomii ăștia mici, dacă ar descoperi că azi este miercuri, că apoi vine joi, vineri, simbătă și tot așa pînă la epuizare, dacă ar bănui măcar ce lucruri se petrec la distanță doar de un metru la dreapta sau la stînga, dacă ar încerca să privească, chiar și în fugă, chipul femeii vîrstnice care se apropie din sens opus, atunci poate necazul ei ar avea alte pricini.

Azi însă ea are dreptate ; e nefericită în dragoste. Mîine va fi altfel. Va avea timp pentru toate.

Vasile Datcu

ADRIANA SITARU

Flacără

Flacără în formă de lyră,
Flacără în formă de Kiră,
Cum mi te-aprinzi în cuvînt
Cotropită de ger și de vînt,
Cum mi te-aprinzi și respiri
La umbra luminii subțiri !
Numeri tăcerile clare
Mitologii de fecioare,
Numeri columne de lut
Înfrunzite pe vremuri din scut.
Flacără în formă de lyră,
Flacără în formă de Kiră,
Curcubeu mai cărunt ca uitarea
Asmute asupra mea Marea !
Și-atunci eu voi arde mai tare
Ca un jertfelnic fără hotare.

Sufletul meu

Sufletul meu cere apă
Apă de mare, de leac,
Să mă-nnod de un pește și-un fulger
Și-n dezmăț de cuvinte, să tac...

Să inot în aromele morții
Cu cămașă de lut, străvezie,
Să alerg innodată de fluvii
Să mă surp în blestem de cîmpie...

Sufletul meu cere apă
Și valkirii vopsite cu Nord,
Să mă-nnod de-un ecou al zăpezii
Înserînd violet sub fiord...

MIH. LUPAȘCU

Sînt rădăcină

Sînt rădăcină ce-a crescut invers,
Vibrare în sămînță adunată,
Troheul ce s-azvîrle dintr-un vers,
Aromă din țărîna mea arată.

Mireasma bobului de grîu jertfit,
Sub rezistența roților de gresii,
Sînt lacrima din ochiul aburit,
Care-a trecut prin multele obsesii.

Sînt aburul de pîine strîns în nor
Și iarbă care crește-n ochi de ciută,
Sînt roata călăuză în cocor,
Cenușa timpului prin trup cernută.

VANESSA ZIGMUND

Scrisoarea de la Marea Neagră

Prea de mult te-au așteptat să vii
Prea slugarnic și-au făcut din ape cort
Straiul tău din sîrme de lumină
Tot poporul lor și-l are port

Și din cerul gurii pînă-la glezne
Toți duhnesc a mil și-a dor de ducă
Dimineața, cînd se-ntorc din bezne,
Ochii lor au amăreli de nucă

Peste inimi și-au țesut din soare
Și nisipuri platoșe subțiri
Unda rea, cu buze mișcătoare
Tot mai lesne și-i aduce miri

Prea-bătrînii-n bărci își fac sicriu
Nenăscuții-n pîntece înoată
Și mă ard sub unghii cînd îți scriu
Flăcările de pe Marea Neagră.

ION MUSTAȚĂ

Vînătoare

Detunătura a mușcat cu ciudă
din liniștea stufului și a berzelor,
ciinele mi s-a pierdut undeva
și am rămas cu singurătatea,
iar liniștea, ca o fată bătrînă
a murit neîmpăcată în zori.

Cînd toamna...

Străino, ți-am auzit iar pașii
cînd toamna gravă hohotea la geam,
și în fotolii roase de tristețe
cu setea disperării te iubeam.

Se limpezeau fîntînile adînci
cu lacrima-ndoielii tremurînd,
treceau prin mine lumi fără sfîrșit
și se pierdeau în picle rînd pe rînd.

Străino, ți-am auzit iar pașii...

PETRUȚA GAGU

Lunateca

cu deget fosforescent Luna cea Nouă
și-a prins la ureche
Cercelul meu de Argint, furat,
cel fără pereche ;

umbrele lui
pe-acoperișuri alungă fantasmele minții,
haihui ;

alerg să le prind noaptea toată
și iată
dimineața nu știu ce-am visat.

TUDORIȚA VOICA TARNIȚĂ

Un strigăt despicat de ceață

Ce grea de adevăr e piatra !
Ce rupți de lucruri sîntem noi
Mutîndu-ne-n cuvinte șatra
Cînd înăuntru sîntem doi.

Fugim mereu spre rădăcină
Pe-o uliță de absolut –
Ne-nveșmîntăm c-un cring-lumină
Dar coborîm mereu în lut.

Doar palma dreantă mai visează
Întretăiată de-un fior,
Rugina toamnei încrustează
Și toate pietrele mă dor.

PREMIUL LITERAR „PANAIT ISTRAȚI“

Al cincilea an

Decernarea Premiului literar „Panait Istrati“ a ajuns la al cincilea an, configurîndu-se în acest răstimp importanța și totodată semnificația sa în viața culturală românească. Constituit pentru a răsplăti efortul de iluminare al operei istratiene, cultivarea memoriei prozatorului sub cele mai variate aspecte, sau să-i omagieze pe acei scriitori care, ca și Panait Istrati, grație cărților lor, au o contribuție substanțială la propagarea literaturii românești în lume. Premiul a fost acordat, considerăm, acelora dintre slujitorii scrisului care îl meritau cu prisosință.

În primul an el a fost decernat orașului natal al lui Panait Istrati, reprezentat de patru scriitori brăileni (Ion Bălan, Vasile Rusescu, Corneliu Ifrim, A.M. Buricea) și a avut un caracter stimulativ. Au urmat, în ordine, Alexandru Talex, cunoscut cercetător al operei istratiene, romancierii Eugen Barbu și Fănuș Neagu, ale căror opere și preocupări pentru destinul artistic al lui Istrati în România sînt atît de cunoscute încît nu este cazul să ne oprim în amănunțime asupra lor.

În acest an, în frumosul foaier al Teatrului dramatic „Maria Filotti“ din Brăila, devenit loc tradițional al înmînării premiului, în prezența tovarășului Valeriu Stoiu, secretar al Comitetului județean Brăila al P.C.R., a delegației Uniunii Scriitorilor, condusă de acad. Al. Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor și avînd în componență pe Fănuș Neagu, A.I. Zăinescu, Nicolae Grigore Mărășanu, Iulian Neacșu, Ștefan Mihăilescu și Ionel Chiru, a unui numeros public, Premiul literar „Panait Istrati“ a fost conferit criticului și istoricului literar Teodor Vârgolici, redactor șef al Editurii „Minerva“, care de mai mulți ani tipărește cărțile lui Panait Istrati în țara noastră.

Premiul încununează activitatea laborioasă a lui Teodor Vârgolici, autor al unui număr de 21 de cărți, îngrijitor de ediții și autor a numeroase prefețe în care numele ilustrului scriitor brăilean a ocupat totdeauna un loc de referință. La strădaniile personale se adaugă în același timp activitatea lui Teodor Vârgolici în cadrul Editurii „Minerva“, publicarea operei istratiene fiind strîns legată de munca editorială a premiatului.

Despre semnificația prestigiosului premiu și despre laureatul de la această ediție au vorbit Jelea-Vancea Gabriela, președinte al Comitetului de cultură și educație socialistă Brăila, acad. Alexandru Balaci, Fănuș Neagu și Lucian Chișu. În încheiere a răspuns Teodor Vârgolici.

Decernarea premiului a prilejuit și o serie de manifestări culturale care au prefațat acest important moment. O ședință a Cenaclului „Panait Istrati“ din Brăila al Uniunii Scriitorilor, desfășurată în ziua de 30 septembrie, a fost dedicată creației lirice a membrilor cenaclului. Sub conducerea scriitorului Fănuș Neagu, președintele cenaclului, au citit din creația proprie Candiano Priceputu, Ion Mustață, Tudorița Voica Tarniță, Adriana Sitaru, Mia Cuțitaru, Petruța Gagu, Nicolae Ungureanu, discuțiile reliefînd deopotrivă diversitatea tematică a poeziilor și buna realizare artistică. Printre vorbitori s-au numărat Alexandru Balaci, Fănuș Neagu, A.I. Zăinescu.

În ziua de 1 octombrie, sub genericul „Scriitorii țării în dialog cu oamenii muncii brăileni“ a avut loc o întîlnire cu oamenii muncii de la TACIND Brăila, alături de evocarea lui Panait Istrati, momentul fiind susținut de oaspeții invitați și de membrii cenaclurilor brăilene.

În după-amiaza aceleiași zile, la libraria „Panait Istrati“ s-a desfășurat o nouă întîlnire cu publicul a poeților Aurel M. Buricea (autor al volumului de versuri „Elegii nocturne“, Ed. Dacia, 1988) și Gh. Lupașcu, autor al volumului de versuri „Ziua delfinului“, Ed. Eminescu, 1988. Despre cele două noi apariții ale poeților brăileni au vorbit Al. Balaci și Fănuș Neagu.

Manifestările au culminat în ziua de 2 octombrie cu decernarea premiului.

Lucian Micu

Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, decernînd Premiul literar „Panait Istrati“ criticului și istoricului literar Teodor Vârgolici

Confesiune

Acordarea acestui premiu este pentru mine un prilej de reală satisfacție spirituală și morală. Îngăduiți-mi să vă mărturisesc, cu deplină sinceritate, că privesc acest premiu, întîi de toate, ca o încununare a strădaniilor depuse la noi, pe multiple planuri, pentru impunerea plenară și definitivă a lui Panait Istrati în conștiința literară românească, în adevărata lui lumină, strădanii la care mi-am adus și eu modesta mea contribuție.

Ca brăilean, pot spune că am crescut cu cărțile lui Panait Istrati în mînă. Încă din adolescență am fost un cititor împătimit al operei lui Panait Istrati, înțelegîndu-i eroii de pe meleagurile noastre, căutînd să identific locurile, străzile și clădirile unde se desfășoară acțiunea scrierilor sale. În copilăria mea, petrecută în comuna Valea Cinepii, am cunoscut și eu, în timp de furtună, pe cîmp, goana nebună a ciulinilor, pe care am regăsit-o apoi admirabil descrisă de Panait Istrati în „Ciulinii Bărăganului“.

Lecturile întreprinse în acea perioadă mi-au format convingerea fermă că Panait Istrati este și trebuie, de drept și de fapt, să fie înscris pe un loc de prim rang în istoria literaturii române, în patrimoniul spiritualității și activității naționale. În tot ceea ce am întreprins, de-a lungul anilor, după posibilitățile mele, am fost condus de ideea că, în ciuda faptului că autorul și-a scris o mare parte a operei sale în limba franceză, Panait Istrati este o expresie a geniului creator al poporului român, un interpret strălucit al gîndirii și simțirii românești, intrînd în literatura universală prin pecetea autentică a specificului nostru național. Nu numai prin emoționantele și dramaticele sale mărturisiri, prin care cerea, uneori aproape cu disperare, să fie considerat scriitor român, ci mai ales prin însăși esența operei sale, să fie aureolat cu cel mai scump titlu pe care și l-a dorit, acela de scriitor român. Această izbîndă a strădaniilor noastre comune îmi oferă astăzi un prilej de aleasă și intensă bucurie.

Teodor Vârgolici

O metaforă a libertății

Privit în structura sa profundă, romanul „Ciulinii Bărăganului“ reprezintă încă o pledoarie istratiană pentru nevoia de libertate și pentru dreptul ființei umane de a trăi în conformitate cu cele mai profunde aspirații. Nevoia de libertate face parte din întinsa gamă de nevoi ale spiritului ; ea acționează cu o mai mare sau o mai mică pregnanță în conștiință, după cum individul s-a exersat mai mult sau mai puțin în practica libertății, dar și după cum temperamentul, precum și arsenalul de valori, reclamă un grad mai mare sau mai mic de stabilitate. Ființa mînată de demonul libertății, tradus la Panait Istrati prin această uluitoare trebuință de schimbare, deci de cuprindere pînă la demență a spațiului, refuză stabilitatea. Personajele istratiene, aidoma creatorului lor, se simt bîntuite de neliniște, se simt muncite de pulsiuni neclare ce nu se rezolvă decît după ce se abolește starea de stabilitate. Nevoia de libertate a lui Panait Istrati, ca și cea proprie altor mari vagabonzi ai lumii, ar putea fi inclusă într-una din maladiile noiciene ale spiritului și anume în acea maladie caracterizată de nevoia de cuprindere a infinitului. Spațiul, desigur, este nemărginit, a încerca să-l cuprinzi înseamnă, deja, un semn de patologie a spiritului ; dar cît de fertilă este și deci cît de constructivă și cît de mult datorează omenirea de azi acestei tulburătoare patologii : de la descoperirea celor două Americi și coborîrea omului pe Lună și pînă la romanele lui Panait Istrati și Louis-Ferdinand Céline.

Toată filozofia istratiană a libertății o găsim expusă în **Ciulinii Bărăganului.** Se încearcă aici, în primul rînd, o condiționare geografică a nevoii de libertate și deci a sentimentului libertății. În acest sens, Bărăganul este privit de autor ca un loc privilegiat „pe care Creatorul l-a hărăzit Munteniei pentru ca românul să poată visa în voie“. Pierdut în imensitatea tulburătoare a Cîmpiei, sufletul omului se înalță deasupra condiționărilor cotidiene. „Întins pe spate, simți cum talerul pămîntesc se înalță spre zenit. E cea mai frumoasă ascensiune ce poate s-o facă nevoiașul lipsit de toate.“ Prin urmare, experiența Bărăganului reprezintă pentru omul de rînd o minunată terapie sufletească, menită să-l vindece de rănile generate de tot felul de privațiuni. Muntele, prin sentimentul spațiului segmentat, inerent geografiei sale specifice, nu poate satisface aspirația către libertate. „O pasăre care zboară între două lanțuri de munți e ceva demn de milă. Pe Bărăgan, aceeași pasăre urcă, cu ea în zbor, pămîntul și depărtatele lui zări.“

Condiționarea geografică a sentimentului libertății e completată la Panait Istrati de mitul ciulinilor. Toamna, în octombrie, cînd începe să sufle Crivățul și cînd ciulinii se pun în mișcare, foamea de libertate, de hoinăreală, de căutare neliniștită atinge paroxismul. Atunci e sezonul în care adolescenții fug de-acasă în căutarea altor spații și a altor rosturi. „— Feciorul tău pare un apucat, glăsuiește un personaj. Păzește-l bine în vremea ciulinilor. E în stare să te părăsească. Însoară-l, cum o împlini optusprezece ani, dă-i o femeie cu puțin pămînt, ca să aibă ce roboti în jurul casei.“ Iată un pasaj din care rezultă atît mitul peregrinării, așa cum a fost gîndit de scriitorul brăilean, cît și soluțiile preconizate de bunul simț popular pentru vindecarea spiritului adolescentin de această maladie. Soluția amintită i-a fost propusă scriitorului însuși de propria sa mamă, dar boala libertății și a hoinărelii a fost mai puternică decît chiar sentimentul filial. Tatăl lui Matache (eroul narator din **Ciulinii Bărăganului**), el însuși suflet de artist, mînat toată viața de acest demon al inadaptării, s-a opus soluției izvorîte din bunul simț, așa că Matache, un alter-ego al scriitorului, își va da ascultare, în scurtă vreme, pornirilor către hoinăreală născute în vremea ciulinilor.

Libertatea în spirit la Panait Istrati e o stare care se opune complexului de legături care-l aruncă pe om în dependență față de materia din el. Preocuparea pentru bunăstare sufocă și inhibă pornirile curate ale individului, sufocă poezia inerentă sufletului uman, împovărîndu-l cu măruntele griji ale cotidianului. Prin asta scriitorul brăilean pare înrudit cu exponenții creștinismului primitiv sau cu fransciscanii dinspre finele Evului Mediu, și, de ce nu ?, cu marele Jean-Jacques Rousseau, a cărui pledoarie pentru revenirea la natură a rămas celebră. Aidoma primilor creștini, Panait Istrati e dispus, uneori, să disprețuiască, sau chiar să condamne, preocupările și obsesiile specifice comportamentului economic, făcînd apologia adevăratului „vagabond“, pentru care contemplarea unui peisaj nou poate fi mai prețioasă decît un adăpost sau o porție de hrană. Bărăganul, subliniază Panait Istrati, nu e interesant prin ipostaza sa economică, de pămînt destinat agriculturii și, deci, satisfacerii unor nevoi materiale. El e interesant însă în ipostaza sa de metaforă în stare a-l hrăni întru spirit pe cel ce poartă cu sine un suflet de poet.

„Atît timp cît ialomițeanul se zbate, se încăpățînează să smulgă țelinei un căuș de porumb, sau cîțiva cartofi, Bărăganul nu e interesant. Nu trebuie să-l vizitezi. E ceva pe dos, ca o femeie îmbrăcată în zdrențe, ca o mahalagioaică împodobită cu diamante. Pămîntul n-a fost dat omului numai cu scop să-i umple burta cu mălai. Mai sînt și colțuri hărăzite reculegerii. Asta e Bărăganul. El începe să domnească îndată ce omul harnic se retrage în coliba lui, îndată ce ciulinii înțeapă rău și cînd vîntul dinspre Rusia se pune să sufle cu temei. Asta se întîmplă prin octombrie.“

Imensitate a spațiului, pustietate, terenuri virane, imperiu al ciulinilor, al lipsei de hotar, de mărginire, de îngrădire și, prin aceasta, o provocare permanentă a instinctului libertății, iată ce închide în ea, prin sugestiile pe care ni le propune, celebra metaforă istratiană a Bărăganului.

Petre Vaduri

Panait Istrati
ÎN CORESPONDENȚĂ CU SCRIITORII STRĂINI

Patrimoniul nostru cultural s-a îmbogățit recent cu o nouă apariție editorială purtînd numele lui Panait Istrati*). Parte integrantă a operei — prin valoarea sa documentară, dar și artistică — corespondența „vagabondului genial“ relevă trăsături noi ale personalității scriitorului.

Cele două capitole ale volumului (**I. Dialog epistolar** cu Jean Guehenne, A-M de Jong și Nikos Kazantzakis, **II. Scrisori către** Ernst Bendz, Jean-Richard Bloch, Georg Brandes, François Franzoni, Josue Jéhonda, Frederich Lefevre și Marcel Martinet) sînt însoțite de o **Addenda** ce aduce informații complementare în legătură cu opiniile despre om și operă ale scriitorilor cu care Panait Istrati a fost prieten.

O parte a acestor documente literare a fost publicată anterior în paginile revistelor **Manuscriptum, România literară, Tomis**, altele apar acum pentru prima dată la noi (vezi, de exemplu, scrisorile către Ernst Bendz).

Biografia lui Panait Istrati, cunoscută din documente, amintiri, evocări, confesiuni se întregește substanțial prin conținutul scrisorilor.

Scrise cu totală sinceritate, paginile de corespondență se citesc cu aceeași plăcere cu care se citește opera.

Eroul său, Adrian Zografi, spune undeva : „Poți fi scriitor fără să fii înzestrat cu spirit inventiv ? E însuși cazul meu. Nu sînt în stare să imaginez o poveste pe care n-am trăit-o măcar în linii generale“. Or, în scrisori, o astfel de poveste — trăită ! — se naște : ultimii ani ai vieții lui Panait Istrati. Privită astfel, corespondența inclusă în acest volum ne apare ca o operă epistolară tulburătoare. Pagină cu pagină ea dezvăluie sufletul omului Panait Istrati pe care poetul genovez François Franzoni îl conturase cu o extraordinară exactitate : „Se află în acest om o sete de absolut, o dorință de perfecțiune. (...) A crescut în singurătate, într-un mediu necorespunzător firii lui adevărate. (...) Are un ideal foarte frumos de demnitate personală, de independență, de altruism, devotament, sinceritate și încredere absolută. (...) Amestec interesant de bunătate, pasiune, loialitate, răceală și injustiție.“ (p. 331). Și iată și părerea scriitorului grec Nikos Kazantzakis : „Tu, Panaitaki, tu ești un om adevărat, cald, fără mănuși și care te cheltuiești ca un bandit-haiduc sau ca un mare atlet religios.“ (p. 158).

Într-un studiu rămas neterminat, Josué Jéhonda afirma că trăsătura caracteristică a operei lui Panait Istrati este cultul prieteniei. Paginile de corespondență poartă aceleași însemne heraldice : „Prietenia mai presus de cele mai frumoase cărți din lume — iată ceea ce iubesc“, îi scria Istrati în 1926 lui Jean Richard-Bloch.

Autorul Chirei Chiralina pledează pentru o prietenie înțeleasă ca dăruire totală, ca sens al existenței umane. Căutările sale sînt în ultimii ani dramatice. Părăsit de majoritatea celor care-i arătaseră prietenie pînă atunci, Panait Istrati rămîne singur în fața unei realități istorice și sociale dezastruoase. Omul care a căutat pretutindeni prietenia, trăind cu toată ființa spaima singurătății, constată cu cîteva luni înaintea sfîrșitului : „niciodată n-am fost așa de singur, așa de părăsit. Și doar atîta am crezut în iubirea omului de către om !“ (Pagini de carnet intim).

Reflectînd asupra singurătății, Panait Istrati trăiește sentimentul păcatului săvîrșit cînd și-a părăsit mama. Printr-o întorsătură a soartei, fiul rătăcitor este condamnat să guste amarul singurătății : „Tristă zi, următoare acestui trist Crăciun la Viena, ca toate Crăciunurile mele, predestinate ca să pedepsească revolta nelegiuită a unui copil care, gonind pe marile drumuri ale vieții, a făcut totdeauna din această zi de mare sărbătoare creștinească, o zi de tristețe grea pentru inima mamei lui, rămasă singură acasă.“ (p. 56).

Lectura scrisorilor lui Panait Istrati reface filmul operei începută cu Chira Chiralina. De o mare importanță, în acest sens, sînt scrisorile către Jean-Richard Bloch, directorul colecției „Prozatori francezi contemporani“ de la Editura Rieder și omul care a citit și corectat manuscrisele istratiene pînă la **Mihail** (inclusiv). Se află aici precizări, intervenții ce țin de concepția estetică a scriitorului, notații legate strict de editarea operei. Într-un anume fel, J.R. Bloch este un privilegiat : cunoaște de la început intențiile autorului. Lui îi oferă Panait Istrati explicații de „ars poetica“ : „te întrebi : de unde dracu am «scos» acest fel de a vedea care nu se potrivește cu sănătatea firii mele, cu adevărul spiritului meu de observație“. (Este vorba de inconsecvența concepției lui Moș Anghel „Panait Istrati explicînd-o prin raportul existență «sălbatică» — morală : „am ales înadins țăranul mic-burghez, omenos și generos care e Moș Anghel, cu lipsa lui de logică și inconsecvența lui, cu lipsa de raport în durerea și dezastrul lui pe de-a-ntregul reale în viața orientală — pentru a sluji drept contragreutate la explozia unei vieți, care în loc să-i dea dreptate moralei lui și să facă din Adrian un băiat corect, demonstrează tocmai contrariul și pe alocuri dă de gîndit omului drept. Căci există de asemenea o dreptate : viața sălbatecă poate prea bine să fie așa cum o vedem ; și dacă o admirăm adesea, nu putem s-o aprobăm întotdeauna“ (p. 206). Într-un alt loc Panait Istrati observa pe un ton ironic și cu un sentiment al zădărniciei : „ceea ce-i teribil în viață e că avem cu toții dreptate. Toată lumea are dreptate. Și de asemenea, toată lumea n-are dreptate“.

Autorul lui Cosma a militat întotdeauna pentru adevăr, pentru dreptate, pentru frumusețea morală a omului. Cărțile sale, corespondența o dovedesc pe deplin : „Țelul meu este **umanitate, nu frumusețe**“, arta fiind reflex al vieților noastre. În virtutea acestor idei Panait Istrati va prețui „nu cărțile frumoase (arta pentru artă) ci ființele omenești frumoase și puternice“. În epocă puțini au fost cei care s-au alăturat luptei pentru o viață bazată pe adevăr, cinste, dreptate socială. Mai mult, în ultimii ani ai vieții și cei care-l înconjuraseră cu prietenie îl părăsesc. Îi rămîn apropiați doar A-M de Jong, Ernst Bendz și Nikos Kazantzakis.

Corespondența cu Jean-Richard Bloch clarifică problema colaborării cu scriitorul francez. Au fost omise păreri după care corectarea textelor lui Panait Istrati a însemnat rescrierea lor. Contribuții mai noi au demonstrat falsitatea unor astfel de afirmații (vezi **Addenda**). Scriitorul brăilean a ținut mereu să fie cunoscute eforturile făcute de prietenii care i-au corectat textele, în special cînd a fost vorba de Jean-Richard Bloch : „Eu nu sînt cituși de puțin un orgolios și nu țin să mi se atribuie ceea ce nu-i dreptul meu. (...). Tu faci o muncă de limbă franceză ; ei bine, trebuie spus. Să spui pînă la ce punct merge și unde încetează“. (p. 203). Într-o altă scrisoare, către Bloch și Robertfrance, Istrati afirma : „Sînt impresionat de munca de revizuire (a textului) pe care a făcut-o Bloch : încă o dată, el a respectat prea mult biata mea proză !“ (p. 218).

În 1935, cu puțin înaintea morții lui Panait Istrati, Richard Bloch se alătură campaniei calomnioase din revista **Monde.**

Se află în paginile scrisorilor cuprinse în volum date importante referitoare la colaborările lui Panait Istrati cu diverse reviste, amănunte despre raporturile scriitorului cu Editura Rieder. De asemenea, referiri la felul în care scriitorul brăilean a fost privit în epocă în țara noastră.

Grație eforturilor editorului Alexandru Talex și prețuirii de care se bucură Panait Istrati la Editura Minerva, personalitatea sa a căpătat noi dimensiuni prin acest volum.

Zamfir Bălan

***) „Panait Istrati în corespondență cu scriitorii străini“. Editura Minerva, București, 1988, ediție, traduceri și note de Alexandru Talex.**

„Nerantula și alte povestiri“

Intrată deja în tradiția vieții culturale brăilene, manifestarea „Zilele Panait Istrati“ a coincis anul acesta cu generoasa inițiativă a Editurii „Minerva“ care publică primul volum al corespondenței istratiene (cu scriitorii străini) și reeditează în populara colecție „Biblioteca pentru toți“, ajunsă, iată, la numărul 1306, două romane — „Nerantula“ și „În lumea Mediteranei. Apus de soare“. Această nouă ediție a Nerantulei, eroina cu gust de portocală amară, este girată de numele lui Constantin Cublešan, semnatarul prefeței și al lui Alexandru Talex care semnează un necesar și documentat tabel cronologic. Textul actualei ediții este reprodus după „Viața lui Adrian Zografi“, ediție îngrijită, prezentată și note de Alexandru Talex, apărută la aceeași editură în 1983, pentru **Mediterana, Apus de soare**, și, respectiv **Nerantula și alte povestiri**, ediție, prefață, traducere și biografie de Al. Talex, Editura Minerva, 1984.

Editarea în 1984 a ultimului volum al integralei Istrati — „restituirea întregii opere românești a lui Panait Istrati în patrimoniul literaturii române“ — părea să încheie un drum. Astăzi, aceeași editură își asumă sarcina răspîndirii acestei opere în tiraje de masă și ideea unui Istrati pentru toți este în ea însăși salutară.

Văzînd lumina tiparului în anul 1927 la editura pariziană Grasset, sub titlul „Le refrain de la fosse — Nerantsoula“, pe motiv că intitulată pur și simplu „Nerantula“ nu ar avea succes la public, romanul lui Panait Istrati, plin de toate mirodeniile povestirilor orientale, de tot farmecul străzilor înguste și pline de praf ale acestei părți a lumii, evocă iubirea pătimașă pe care o încearcă Marco și Epaminonda pentru sacagița cartierului ovreiesc al Brăilei. Această dragoste tragică, sub pana lui Istrati capătă nimbul unei poezii aparte. Pierzînd-o pe Nerantula, în urma unui accident stupid petrecut în „cartierul kalimăresc“, cei doi prieteni se vor solidariza și își vor conjuga eforturile pentru a o redescoperi. Eforturi încununate de un jalnic succes, deoarece o vor găsi cu identitate schimbată — Anicuța — în cartierul rău famat al orașului — cartierul Șanțului. Refrenul obsedant — Nerantula fundoti — ca un dans al luminii, bucuriei și speranței, acompaniază în surdină povestea tinerei femei, decupată parcă din nopțile Șeherezadei. Acest refren este însă și pretextul în jurul căruia Istrati desfășoară o lume plină de o poezie patetică, unică în literatura română — poezia orașului cu salcîmi, văzut ca o femeie frumoasă, al cărei iubit, Dunărea, încearcă să o cuprindă cu brațele-străzi : „Brăila e construită după un plan poate unic în lume. Un evantai desfăcut aproape în întregime. Din sîmburele care-i formează centrul, opt străzi și două bulevarde alcătuiesc tot atîtea brațe ce-i înlănțuiesc mijlocul și o arată Dunării, ca pe o ofrandă ispititoare. Dar pentru ca frumoasa să nu se simtă stingherită, patru căi curmă elanul celor zece brațe, traversîndu-le întocmai ca legătura unui evantai.“ (p. 56).

Nici un alt scriitor brăilean nu a surprins cu pană mai sigură și cu mai mult talent specificul orașului său ca Istrati. În cutare pagină cobori vadurile cu forfota căruțașilor sau colinzi cartierele locuite de o lume eterogenă reprezentînd multe din semințiile lumii, în cutare pagină te întîmpină ceremonia lubenițelor scobite în care ard luminări sau lupta zmeielor, în cutare pagină asiști la expediția după mure în bălțile Dunării și treci prin locul drag tuturor brăilenilor — Corotișca, în cutare pagină participi la traversarea înot a Dunării pînă la Ghecet și înapoi, totul învăluit într-o poezie diafană, țesut nu de dragul amănuntului pitoresc, ci pentru a exprima precis și nuanțat sufletul oamenilor acestor locuri.

Alături de povestea Nerantulei stă romanul în care Adrian Zografi își încheie călătoriile în Orient — Damascul, Muntele Athos și escala în stațiunea „Lacul Sărat“, înainte de a răspunde chemării irezistibile a Occidentului. Liantul dintre cele două romane — substanța lor autobiografică — Marco și Adrian sînt, la urma urmei, ipostaze ale aceluiași personaj însetat de absolut, este susținut și de una din ideile majore ale întregii opere istratiene : Prietenia. Căci ce altceva caută Marco pe drumurile Alexandriei, purtîndu-l în spate pe pictorul infirm, Aurel, sau Adrian Zografi în periplul său prin Orient ? Prietenia, ca formă de existență a lumii, este aspirația acestui Gorki al Balcanilor, iar întreaga sa operă un strigăt existențial de o frumusețe și o profunzime a trăirii fără egal în literaturile lumii.

Acesta a fost, credem, și motivul care susține necesara inițiativă a editurii Minerva și avem certitudinea că ideea unui Istrati în ediție de masă va fi și în viitor ilustrată cu aceeași competență.

Constantin Gherghinoiu

Curier BRĂILEAN

● *Sîmbătă, 22 octombrie, a.c., s-au desfășurat la Brăila festivitățile care au marcat sărbătorirea a 125 de ani de existență a Liceului de Matematică-Fizică „Nicolae Bălcescu“ din localitate. La manifestări au participat numeroase personalități ale culturii și științei din țara noastră, foști elevi ai liceului. Ele au debutat cu o adunare festivă cu care prilej, după vizitarea expozițiilor organizate în acest scop, a fost prezentată monografia O vatră de lumină seculară, scrisă de profesorul Toader Buculei. În aceeași zi, în sala Teatrului dramatic „Maria Filotti“ a avut loc o adunare omagială la care au participat reprezentanți ai organizațiilor județene și municipale de partid, de stat, cadre didactice, elevi și foști absolvenți ai liceului, un numeros public. Despre importanța evenimentului și ampla sa semnificație au vorbit Valeriu Stoiu, secretar al C.J. al P.C.R. Brăila, Rada Mocanu, adjunct al ministrului educației și învățămîntului, Emanoil Dogăroiu, inspector general școlar, Aurel Simionescu, prim-secretar al Comitetului județean al U.T.C. Brăila, Marinache Andronic, secretar al comitetului de partid de la Uzinele Progresul.*

Cuvinte emoționante, de caldă evocare și a climatului în care s-au format pe băncile liceului au rostit foști elevi și profesori ai liceului, acad. Ștefan Bălan, prof. dr. doc. Edmond Nicolau, prof. Timotei Petride și eleva Lavinia Lefterache.

Un spectacol omagial „Ștafeta generațiilor“ a încheiat ședința omagială. Sărbătorirea liceului „Nicolae Bălcescu“ a cuprins și vernisajul unei expoziții de pictură, care a strîns pe simezele Galeriilor brăilene numele a șase pictori, toți foști elevi ai liceului : Teodor Bogoi, Corneliu Radu Brăescu, Gh. Cernăianu, Vespasian Lungu, Vasile Parizescu, Gh. Pătrașcu, despre ale căror lucrări au vorbit criticii de artă Mircea Popescu, Marin Mihalache și Ana Maria Harțuche.

Cei 125 de ani de existență ai prestigioasei instituții de învățămînt și cultură din Brăila au fost omagiați, de asemenea, și printr-o ediție specială, scoasă în colaborare cu ziarul Înainte, *unde, printre colaboratori, semnează versuri Gh. Lupașcu, Ion Mustață și Candiano Priceputu.*

● *Cenaclul literar „Panait Istrati“ din Brăila al Uniunii Scriitorilor a organizat, cu sprijinul Comitetului județean de cultură și educație socialistă Brăila, prezentarea cărților* Panait Istrati în corespondență, *Editura „Minerva“, 1988 și* Panait Istrati, Nerantula, B.P.T., *1988. Vineri, 14 octombrie, la Libraria „Panait Istrati“, în prezența tovarășei Gabriela Jelea-Vancea, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Brăila, au vorbit în fața publicului despre noile apariții criticul și istoricul literar Teodor Vârgolici, redactor-șef al editurii „Minerva“, Al. Talex, îngrijitorul ediției de corespondență istratiană și Lucian Chișu, secretarul cenaclului.*

● *În perioada 30—31 octombrie s-a desfășurat la Brăila o nouă ediție a Concursului interjudețean de folclor „Dunăre, Dunăre, drum fără pulbere“ la care au participat rapsozi, interpreți de muzică populară și ansambluri folclorice din județele riverane marelui fluviu.*

● *În aceeași perioadă corul „Armonia“ și-a reluat prezența la binecunoscuta manifestare cu caracter național,* Concursul coral interjudețean „Ciprian Porumbescu“ *de la Suceava, în cadrul celei de a opta ediții, ocupînd primul loc.*

● *După prezentarea unei noi premiere (22 octombrie) cu piesa* 7 martori *a dramaturgului ceh Peter Korvaš, colectivul Teatrului dramatic „Maria Filotti“ din Brăila a susținut, între 24 și 27 octombrie, un turneu în Capitală prezentînd cinci piese* (O femeie cu bani *de G. B. Shaw,* 7 martori *de Peter Korvaš,* Mobilă și durere *de Teodor Mazilu,* Ultimul set *de Marica Beligan și* Condamnat la libertate, *dramatizare de Ion Bălan după romanul* Cei ce plătesc cu viața *al prozatorului Dinu Săraru) pe scenele sălii Majestic a Teatrului Mic, la sala „Studio“ a teatrului C. Nottara și în sala „Atelier“ a Teatrului Național.*

Iuliu Câmpeanu

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC REALIZAT CU CONCURSUL COMITETULUI JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ BRĂILA

Pagini redactate în colaborare cu membrii Cenaclului literar al Uniunii Scriitorilor „Panait Istrati“ din Brăila
Președinte : Fănuș Neagu
Secretar : Lucian Chișu

Fișe de dicționar literar

CONSTANTIN ATANASIU

Autor al unui număr de 29 de cărți, marea majoritate axate pe probleme de psihosociologie militară, Constantin Atanasiu (1897—1988) ne reține atenția prin cele cinci plachete de versuri și un volum de povestiri, publicate începînd cu deceniul al optulea al secolului nostru.

Poetul s-a născut la Brăila (31 ianuarie 1897), și, după ce a urmat cursurile primare și liceale în orașul natal, a îmbrățișat cariera militară ajungînd la gradul de general-maior. A luptat în cele două războaie mondiale primind înalte decorații pentru eroism. În 1934 își trece cu succes un doctorat în sociopsihologie, devenind fondatorul psihologiei militare în țara noastră. În această perioadă se manifestă și ca literat, preocupările sale rămînînd și în acest domeniu foarte apropiate de adevărata profesie. Publică versuri în *Revista fundațiilor*, iar mai tîrziu (și mai aproape de vremea noastră) îl găsim printre colaboratorii unor reviste cum sînt *Luceafărul, România literară, Viața românească, Săptămîna, Flacăra.* Cele mai multe dintre plachetele cu versuri au apărut la *Editura Militară : Strofe din lupte* (1972), *În ritmul ostășimii* (1974), *Din însemnările unui veteran* (schițe și povestiri, 1975), *Veghea soldatului poet* (1985), *Poeme din cetatea Brăilei*, „Litera“, 1976 și *Rouă-n asfințit*, apărut postum în acest an la Editura „Eminescu“, completează fișa literară a creatorului.

Constantin Atanasiu a atins o vîrstă de invidiat, la care, de obicei, oamenii își scriu memoriile, dar în cazul său lucrurile se întîmplă, aparent, altfel. Autorul nu este tentat de memorialistică în sensul curent al termenului, iar cei ce vor căuta în cartea *Din însemnările unui veteran* astfel de momente nu le vor găsi pentru că generalul poet încredințează artei literare transpunerea afectivă a existenței sale stăruind asupra acelor aspecte care depășesc cu mult trăirea individuală. Volumele se deschid unele spre altele într-un tot tematic și vibrează de un adînc patriotism, ades subiectele sînt reluate, cu noi încărcături emoționale, rememorarea aducînd în prim plan cel mai autentic lirism. Constantin Atanasiu este autorul unor poezii care comunică dinspre străMoși spre viitorime încrederea nețărmurită în destinul exemplar al poporului român. Sînt versuri ce evocă momentele de legendă, cu zmei și feți-frumoși, care amintesc legătura sfîntă cu acest pămînt, soldații fiind „tovarășii de plai, de pietre și izvoare, de jurămînt“ cu „vocea străbună“, auzită în lupte și după ele. De aceea, în conștiința combatantului, locul cel mai important îl ocupă clipa de venerație și emoție arătată anonimilor care s-au jertfit pentru patrie. Acești anonimi, nuntiți cu veșnicia poporului, sînt plînși în poezia lui Constantin Atanasiu de elementele naturii („Fără somn, arborele se tînguie mut / că n-a ocrotit fiul aceluiași lut“) și mereu semnalați în ideea de permanență : „Glia și cerul / ard / în tăciunii tăcerii / ostașilor / / Degetele lor / Sînt albăstrii / Ca focul stelelor / Doar vatra căminului / mai are / asemenea flăcări“, *Ardere*). O frumoasă poezie, dedicată lor, se intitulează *Monumente :* „Plopii, de azur nesătui / din pămîntescul Olimp / cresc peste tînărul timp / vii colonade, statui ! / / așa subțiri, drepți sub lună / plopii par razele ei / desperechiate ; o mînă străbună / învăluie plopii acei. / / Fiorii noștri îngînă / foșnirile lor, de sub lună / iar bronzul lovit într-o dungă / pare o rugă prelungă. / / Nemurire, celor căzuți în torente / doar tu le ridici monumente... / Ici-colo, în piatră, / amintirea răsare firavă / ca o floare suavă. / / Din marginea ștearsă a gropii / în solitudine plopii / sînt marmuri senine / nemurind prin albii alpine. / / Plopii, da plopii / din crengi și din frunze rupte / salută căderea în lupte“.

Galeria eroilor e prezentă în firul roșu al istoriei, motiv pentru care poetul îi invocă pe Ștefan cel Mare, pe Mihai Viteazul, pe toți vitejii cu mai multe vieți spre a ajunge la eroii de la Plevna, Rahova și Smîrdan, desprinși parcă din pînzele lui Grigorescu și chiar la frații de arme din primul și cel de al doilea război mondial. Sînt evocați pe rînd, Perpessicius, savantul ostaș Șt. Odobleja sau numele mai puțin cunoscute, dar trecute în bronzul istoriei neamului : ostașul Buruiană, sergentul Elena Chiriță de la Păuliș, comandantul Lupescu, mitraliorul Cristea, căpitanul Roșca, fratele sibian, sergentul Boeriu, soldatul Dîrjan, alături de care s-a aflat la Mărășești sau în Tatra. Acestea sînt, în fapt, fragmente autobiografice și ocupă întinse spații lirice din memoriile luptătorului. Ei sînt făuritorii de istorie prin jertfă și comentariul, ne spune poetul, nu-și are rostul : „Înfierbîntați, grăbim istoria. / Ajungem în fața redutei / ...Forța noastră de șoc / e-o limbă de foc / un pas încă / sărim pe metereze / cuvintele sînt de prisos.“ Poeziile lui Constantin Atanasiu sînt adînc ancorate în sentimentul istoriei și vorbesc la modul plenar despre eroismul ostășesc, iluminat dinspre geneze, apoteozînd imnic originea noastră : „Stropii gonesc în venele mele / Și-mi strigă obîrșia spre nori.“ Poezii cum sînt *Geneză dunăreană, Ai apelor, Străbunii, Pămîntul țării* exprimă indestructibila legătură a luptătorului cu pămîntul patriei : „Bulgăre greu de pămînt, / zămislind un ulcior / la lună și dor / fie trec fiori cînd te frămînt ?“.

În lirica de extracție brăileană (prezentă mai ales în placheta *Poeme din cetatea Brăilei*), Constantin Atanasiu dedică versurile sale momentelor mai importante din istoria orașului care au culminat cu sărbătorirea a șase sute de ani de atestare documentară. Poetul, care vede în numele Brăilei un erou desprins din legende, se referă la istoria zbuciumată a locului (— fluviul e aici un lait-motiv —) spre a încheia seria versurilor dedicate orașului cu imaginile tonifiante ale prezentului. Cadrul brăilean, străjuit de Dunăre, de floarea de salcîm, „dusă ca o stea“, sprijinit în Bărăgan („bătrînul împovărat al pîinii“) se desfășoară, cu unele momente autobiografice, spre ideea-simbol a orașului, a corabiei : „Au stat corăbierii veacuri de cart, / cu ochii-n furtună / pe unda timpului cea tulburată / — corabia, corabia-mumă să nu se scufunde...“.

Într-unul din ultimele sale volume, Constantin Atanasiu publică în poezia *Lăsați-mă cîntece...*, un testament și o profesiune de credință pe care le-a urmat pînă în ultima clipă a vieții : „Patrie de gînd românesc / sînt veteranul ! / Te apăr neînfricat, / pe vecie al tău soldat. / / Stejarii visează rădăcini / de cuvinte / și-un vers urcă prin cercurile lor / modest și fierbinte / / Inimă, izvor de uimiri, / a sosit, iată, și timpul / celei din urmă permisii, / celei mai lungi învoiri ! / / Și voi, cercuri de rădăcini / primiți-mă-n centrul de foc ! / Lăsați-mă cîntece, să mă întorc / la străbuni ! Îndemn rămîn / pentru viitorul țării de aur / / Cerul meu va fi / de-a pururi / Patria !“.

Mesajul patriotic al poeziilor lui Constantin Atanasiu, sincer și patetic, îl recomandă drept una dintre conștiințele tulburătoare ale poeziei brăilene.

Lucian Chișu

PROPUNEREA

ion marin

Așteptăm, spusese Coman cu liniște în glas și acel „așteptăm" sunase, desigur, ca o invitație, ceea ce și era înainte de toate, dar cei din față, din primele rînduri, știau că este și un ușor repros, încă voalat, încă neîncărcat de vreo semnificație. Și, totuși, nu se hotărau, „așteptau" și ei, vorba lui Coman, Panait aștepta să se ridice Bulzu, Bulzu îl pîndea pe Nae, Nae, cine știe pe unde îi zbura gîndul sau doar se prefăcea, că, adică, se gîndea și el, ca omul. Și de ce nu, băi, Vasile, ar fi putut el să-l spună, să se scuze față de Glodeanu, nu mai are omul voie să se gîndească și el la ale lui, așa, vreun minut ? Păi, bine, mă, în ședință ? Și ce ședință, și ce moment ! Las, dom' Nae, te cunosc eu pe tine, adică ăsta este și norocul tău că te cunosc, că altfel... Mai bine lasă, bine că a trecut. Adică, te uitai cîte mere mai rămăseseră în pomul Filiței, te uitai după avioane ? ! Lasă, Vasile și tu acum, intervenise și Panait de parcă nu fusese și el în aceeași oală, bine că s-a ridicat băiatul ăla lu' Anghel, cum zici că îl cheamă ? Nuțu, Nuțu Anghel, lucrează la strungărie. Dar ce l-o fi apucat, domnule ? Ei, ce, tineretul, măi, Panait, altă generație, altă viziune. Alta, pe dracu, așa făcea și ta-su, se trezea lumea cu el, parcă l-ai fi uitat pă Malacu, că nu-s nici doi ani de cînd l-au mătrăsit și acum veni ăsta micu de se ridică...

Anghel Nuțu se ridicase ca un resort și aproape răcnise, propun să reducem termenul cu, și molfăise un pic cuvintele, așa încît ceilalți, chiar cei aproape de el întrebaseră aproape șuierînd, cu cit, cu cit, iar Glodeanu însuși rămăsese surprins de impetuozitatea bărbatului. Singele apă nu se face, țandăra nu sare departe de pom, e băiatul lui nea Anghel. Daa, se mirase Coman, dar chiar așa, unde e nea Anghel ? Ei, la pensie și el, se odihnește binemeritat, dar, vedeți, nu a trăit degeaba, a lăsat schimb. Bravo, cei din sală schimbau și ei replici, tot cam așa, tot cam pe acolo, puturosul de Giurgea îi șuierase și el în felul lui, din spatele stîlpului unde se ascunsese să motăie, „ai luat-o pă urmele lu' tac-tu, mă, muceo ?".

Dar, atunci se ridicase. În sfîrșit, Bulzu, comentase propunerea, o găsise întemeiată, ba chiar susceptibilă de îmbunătățire, era mobilizatoare, desigur, dar și rezervele erau deosebit de mari, efortul propriu, în primul rînd, lipsurile tăiate de la rădăcină, colectiv puternic, tradiție... Desigur, spusese și Coman în chip de concluzii, însuși tovarășul Gheorghe urmărește îndeaproape acest fapt, dînsul m-a trimis vă mărturisesc, și mi-a spus, Comane, tu de acolo ai plecat, să te ocupi personal și să îndreptăți situația. Desigur fără ajutorul dumneavoastră, fără ca dumneavoastră să vă aduceți aportul e greu și vom fi puși în situația că nu vom putea...

Numărai merele din pomul Filiței, Nae, Cine, mă, eu ? Vezi de treabă, vorbești și tu ca să nu adormi, și la urma urmei, ce mama dracului este cu pomul ăsta al Filiței ? Cum, tu chiar nu știi ? Dar tu în ce an ai venit ? Se montase compresorul ăla mare. Înseamnă că ai venit odată cu Postăvaru ? Da, și cu Moșu, cu Anghel... Cine, tatăl mucosului ăsta ? Nu Anghel Bițu, de trăia el cu una de la formare, pe ta-su lu' ăsta l-am găsit aici, bine înfipt, el mi-a făcut protecția muncii. Înseamnă că ieșise maistru ? Nu, pe urmă la vreo doi ani, atunci era șef de echipă. Păi, dacă zici că ai venit atunci înseamnă că l-ai apucat pe Costescu, ăla albinos. Îl știu, ce-i cu el ? De la el se trage cu mărul, ar fi trebuit să-i zică și mărul lui, dar a rămas al Filiței, că ea, săraca, zicea acolo în ședința aia de dimineață, abia intrase schimbul și ea rămăsese din tura de noapte, plinsă, plinsă, dar parcă și veselă „uitați, tovarăși, martori nu am, că era spre dimineață și atipiseră, dar vedeți mărul că are coaja toată gărăuită și căruseră și niște mere, dar le-am mîncat numai matracuce de la moșaj, că tu știi cum o pofta una lume și mănîncă mere una de dimineață, pă inima goală". Și cum, zi, Filița, nu că e coaja pomului gărăuită ? Credeți-mă tovarășu maistru, zic și ziu, na. Și acum ce vrei, mă toar'ță ? Păi, să mă ia de nevastă ! Hai, lasă-mă. Să mor de te mint. Filița, „să mă ia de nevastă", zici, ha, ha. Dar ea pe unde mai este acum ? Nu știu, prin „asia'pe" parcă, nu la Revizie, nu la Drum Nou, nu știu, de ce să nu.

Și zici... și zici Giurgea, se bîncă Anghel, și zici... Că du-te naibii aia zic, na. Lasă-l Giurgică, lasă-l Calule, hai că nu avem timp, hai că închide și mai dai și de belea cu ăsta. Și, ce, îmi ia boii de la bicicletă ? Ascultă, pe Ivă Nuțu după el, tu de ce ai ridicat mîna dacă zici că... Eie, al dracu', să te mai ia, d'ăia, și ăia de te-a pus, să ziceți voi ăsta bucuros după ce vă șpringeți iar : Hai, bă, că și Giurgea a fost de acord, nu mai este nici o problemă, dar vezi tu că o să vorbim noi la concret, te chemă el tata, Mucică, să ne uităm amîndoi la care după ăla cu aprovizionarea. Haș Calule tară, hai, că acum închide, lasă Anghele și tu, ai avut dreptate, unul tot trebuia să zică, nu te ridicai tu, mă ridicam eu, ce sări'ți, bă, ca proștii pe un, foarte bine te-ai orientat: Anghelaș'ule, hai să-i facem onoare.

De ce nu te-ai dus dacă te-am chemat ? Cum adică, tată ? Așa bine, ia mai fă-ți și niște ouă prăjite, vezi dacă or mai fi. De ce nu te-ai dus, că eu mereu ți-am spus, o bine omu' să se mai și distreze, nu doar muncă și carte, carte și muncă ca boul. Lasă, tată, încercase Nuțu să-l potolească, învîrtindu-se prin bucătărie. O să-mi fac eu timp de bucătăria asta și o să o fac bec, aleargă gîndacii prin ea precum caii, biata mamă dacă ar ști, lasă tată, discutăm mîine de rest, că ai băut și azi destul. Cum adică și azi, ce vrei să-mi reproșezi, învață oul pe găină ? Culcă-te că ai obosit. Ha, nu mă culc deloc. Auzi, tu cu mă-ta semeni așa. Prost și muncitor. Or să te mulgă toți ca pe o vacă. Ascultă la ce îți spun, că în ziua de azi e mai bine să fii smecher, că te învăț ca un tată, uită-te la Glodeanu.

Îl ascultă cu indiferență. Știa rica veche dintre bătrîn și Glodeanu. Dar după o vreme deveni mai atent. Aprinse lumina și se îndreptă spre el căutîndu-i expresia feței. Ascultă, bre, ce te-a apucat? Cum, mă, ce m-a apucat, te învăț și eu de bine și tu... Păi, asta e bine ? ! dar nu mai insistă cînd bătrînul făcu gestul lui de lehamite, cum că adică de la hîbăcarul ăsta nu mai este nimic de scos, cum că ăsta consideră o discuție încheiată înainte să-i zică omul ce are de zis. Se arătă, de aceea binevoitor și oarecum surprins cînd Nuțu reveni și se întinse pe patul murdar.

Auzi, tătișule ? Știi, am vorbit azi la ședință. Ele, și-a dezlegat mutul limba. Și-ai cerut scoarțele... Deci aflase, știuse de la bun început și a rîs de el. O fi trecut careva, cît s-a certat el cu Giurgea, cît a vorbit la telefon cu Eugen. Tînărul să-l spună lui mai întîi, nu că vorbise, dosare reacție avea nevoie să-i împărtășească culva nedumerirea lui. Se pusese o răcăilă de ploaie și o femeie grasă își pierduse rîndurea, du-te acasă la ea, îl îndemnase, bănuind că vorbește cu vreo fată, ce-mi ții aștia telefonul ocupat că vreau să chem salvarea. Bine, Eugen, mai vorbim noi, vii azi la gașcă, vrei să te învoiesc eu ? Bine, faci cum vrei, una că este o urgență.

Dar parcă nu este vinăt, îi ironiză tatăl-su. Ați căpătat cu soții, oameni buni ? Așa vorbești tu cu mine, mucosule, eu am făcut și colectivizarea, așa să știi, eu mă orientez la chestii d'astea, ăștia, n-am eu timp că un roman țș-ag scrie. Păi, ce trebuie ei, că doar la pensie sînt, numai n-ai la cumpărături ce obișnuiești să stai, mai bine ai scrie o carte. Mă lei la mișto ? Nu te lua, dar ai zis că nu ai timp. Mă lui că, vezi dumnos, voi lăpăi din ziua de azi ăștiști cu carte, sînteți cu serale, păi eu am școala vieții, ce-mi trebuie mie serale, eu învățam și noaptea, dormeam pe niște, dacă vrei să știi. Mai bine ți-ai fi pare rău, tată, că nu te-am mai lăsat un an, doi. Cum adică, de ce să fi rămas ? Vă lăsăm voștri bucurie, tată, de ce să nu vi le lăsăm ? Dar, la urmă, nu te-a pus cumva Glodeanu să zici, că ei mai aveți obligații de astea, eu l-am zis, mă, fii atent, nu te lăsa cu fiorul, că o dată se prinde careva și zbori, dar și nu zboară, na-ți. Ți grijă, un an, doi și pe urmă lavas, lavas, pe la sindicat, pe la „cauce", pe la, hă, hă, tu mai bine vezi de ăștia-ți de Florea, ăsta prăpădit și octoderist de-i auzi vinetul, eu îți garantez că ei... Ce nu crezi ? Trebuie ta, dar eu îți spun ăsta că mă prinsei : să-i ghicești din privirea, ce a spus el executorea, dacă vrei să scoți dracului odată de pulă...

Cred, băi măgule, spune Nuțu mai mult pentru el decît să-l audă bătrînul, că nu ți-a fost niciodată rușine în viață. Tare trăi-ai spun alteva : Stii ce, hai s-o dăm dracului de discuție, și așa nu o să schimbăm noi doi lumea, hai să ne bagăm și să vorbim acolo, numai de cafi, uite, eu m-am gîndit să fac bucătăria bec. Mai bine te-ai bucura, spunt, tătă-su. Și cînd plănt în armată ce faci, te lași pe domnesta să o faci pe gardianul? Am zis și eu așa, vezi cîte de greu ne vine. Am să fac bucătăria bec, un gîndac n-oi să mai vezi. Fugi, mă, de aici. Un gîndac, te asigur, am auzit pe unii vorbind de un proiect, cică s-ar mai găsi, chiar mîine o să dau pe la muncăș'ii la birouri. Sau știi ce, chiar acum mă duc, o dau locului de școală, și Eugen zicea că bănește, mă duc, că poate mîine nu mai găsesc și pe urmă mă întorc și...

Mumi cu bătrîne dar lui urcuse să nu facă prea mult din prima zi. Avea să o facă treptat.

gh. d. vasile

Cu o rază de zîmbet

Ai venit în sufletul meu pierdut printre stele
cu o rază de zîmbet și o frunză de trifoi pe hîrtie
să-mi luminezi drumurile pierdute de suflet,
să-mi redai încrederea la clipa de cumpănă.

Fii binevenită și binecuvîntată în destin,
te știam dintotdeauna !
din imemorialul iubirii
din trandafirii scînteietori de la marginea gîndului,
din hlamida nopților fără somn
din tristețea singurătății pustiitoare
din bucuria clipei cînd te-am văzut venind către mine.

Rămii în sufletul meu
cu clipa dintîi și dintotdeauna,
încrezătoare în destinul mereu pîndit la răspîntii
să-mi redai încrederea la clipa de cumpănă
cu o rază de zîmbet și o frunză de trifoi hîrtie

Cînd plînge dudul

Și plîngi îmi zicea ești o fire prea sensibilă
dar spunea în fond un bărbat nu se cade să plîngă
ori eu știu că a plîns și Achile viteazul
a plîns și Eneas la templul din Cartagina Didonei
„Sunt lacrimae rerum et mentem mortalia tangunt"
plîngea și dudul din Lișteava natală

(Vino să auzi cum plînge dudul
era într-o noapte de toamnă
cu vin mult la obîrșii
era un dud cu trunchiul crăpat de o neștiută durere

pic-pic, pic-pic,
plîngea dudul l-am strîns în brațe
mi-am lipit tîmpla de el
de ce-o plînge dudul
ce durere poate să-ncapă în inima dudului
și plîngeam cu dudul în brațe
era într-o noapte de toamnă cu vin mult la obîrșii
pic-pic, pic-pic)

Și bei mult, îmi zicea, și e păcat
oameni ca tine sînt rari
ai grijă să nu se întîmple ceva
o fi știind ea de ce plîng
de-ar ști ea
Cînd plînge dudul întreabă-te
cîtă durere poate să-ncapă în inima lui

Uitarea de mine

„M-o fulgerat Apolo" (Hölderlin)

Uitasem cine sînt, uitasem numele meu
navigam pe o corabie de sticlă
„bateau ivre" prin arhipelaguri siderale
îndepărtarea de tine uitarea de mine
orchestra stelelor îmbătătoare și infinită
„ce-ți pasă ție, chip de lut"

Cîteodată mi-era dor de un iui înflorit
de țîrîitul greierilor de voierul verii-n cîmpie
(dar și voierul stelelor era divin
cu tine zburînd-mi în suflet)
de cocorii spintecînd depărtări terestre
după formule geometrice
(ehei, zboară și ei ce să facă)
vîrtejul grîielor coapte
bîntuite de furtună
(Kleist – vîrtejul beatitudinii)

Așa să fi fost ? Pe malul dulul
e bine cu tine mușețelul și-o întîlnesc
constelațiile
sălciile-și leagănă pletele de-o lungul apelor
Nefertiti – gîtul tău

Auzi ? ascultă chemarea
muzica sferelor neînțeleasă
vine zborul
uitarea de mine.

* * *

Cînd peste sufletul meu lunecă luna
îmi spun în gînd să nu-ți tulbur somnul :
te iubesc dintotdeauna
și dincolo de totdeauna
și tu tresari în somn
și nu știi de ce
și lunecă luna.

REMEMORĂRI

Fluturi, zimbri, crapi și alte cele...

**„N-o știi nime că m-am dus
numa m-o-ți vedea că nu-s..."**

1

Îmi scrie mama : „No, dragu' meu, așe ceva n-am văzut. Fluturul pă care mi l-ai lăsat astă-toamnă și care o fost murit după părerea noastră, o înviat și tremură încercînd să zboare. După știința și bătrînețea me, fluturul trăiește puțin, cît ar fi vara, dar ăista pă care l-ai lăsat tu, după un fel de amorțire, un somn cum să zic, s-o trezit și o înviat și nu știu ce să mă fac cu el.

Unde să-l las ? Poate că nu știe că-i frig afară. Poate că vrea să zboare la tine în București ?

Am chemat-o pe vecina mea, Nana Mărie și l-am dat fluturului zăhar și ceva miere să-i stea mai dreaptă antenele. Ieșise din cotul de unde am crezut c-o fost murit sau poate numai adormit și vroia să se înalțe undeva. Și îți mai spun o dată: io fluture iarna trăiad n-am văzut. Și cum îți spun, înainte de a pica ultima gutiie din gurii, de ne-am spăriat ca la cutremur, că era grea gutia, s-o mișcat și el, fluturu, și pînă ce ne-am dus să văd ce s-o întîmplat la curte el o înviat și dus o fost...

Dăjaba m-am uitat pă neptiera unde mi l-ai pus. Că aici el, nici acul cu gămălie ce-l ținea alecuță mai înainte nu este...

Bat-o Cel-de-Sus de gurbie, că dacă știam, nu lăsam ușa deschisă"...

2

Zimbrul pe care l-am văzut cu ochiul liber, cu primul dar aici ultimul din Carpați, stătea proptit pe un fel de stîncă printre de vegetație, sobru și arcuit în sine, răbușind de căldurile verii și privea cu ochii lui ca două prune brumate undeva spre culmile versant al munților.

Nu mai știu dacă eram în Țara Hațegului, dar ei, instinctul, răbîjbîia adîncimile de un simț ancestral undeva foarte aproape sau departe, spre strămoșii lui ce s-ar fi fost preamblat odinioară neatingerii de oameni.

Era singur și îl intuiam în neliniștea lui solemnă ascultînd ceva ce noi nu vom putea asculta niciodată, simțind ceva ce noi nu vom putea simți vreodată, solemnizînd ceva ce noi nu vom putea solemniza niciodată.

Spre care latură a zării privea ? Spre care cerc de cer năucit în răsucirea ultimelor piscuri? Nu voi ști niciodată !

Melancolia lui rîvnitoare, ochii lui brumați și buzele uscate intuiau o zare numai de el sau străbunicii lui știută.

L-am fluierat, l-am strigat, l-am înjurat. Degeaba !...

Trist și neclintit, cu cornul sprijinind o fleandură de ureche devenită virilă, asculta zvonul acelui ultim dangăt de clopot bătrîn tremurînd curat prin eterul vestind caligrafiile neuitatului Anastasie Crimca.

Ce pui de zimbru frumos, ce umbră solitară reaclimatizat în Munții pe care ochii lui moșteniți din părinți îi pipăie cu ardoare...

3

N-am văzut nicicînd pește murind mai frumos și mai aurifer decît acel crap prins în cotloanele bălții, atunci cînd, părăsit pe mal, solemn și viu, aruncă o ultimă vigoare din vîrful cozii sîngerii și-ntr-o străfulgerare a luminii și-a prefăcut soirii în monede romane... Restul e tăcere.

4

Constat cu bucurie și cu galeșă nedumerire faptul că pe firmamentul înghesuit al poeziei române a apărut un nou nume : **Cristian Popescu**. Perfect ! Frumoasă coronița de flori pusă pe fruntea de debutant de către chiar Nicolae Manolescu. (Am avut și noi parte).

Dragul meu prieten nevăzut C. Popescu : traseul tramwayului 26 (uite așa vreau eu să-l scriu) trecea, acum douăzeci de ani, pe sub chiar fereastra mea și nimeni nu bănuia că dînsul (tramwayul) va lua o altă rută. Încercînd

Mircea Micu

Continuare în pag. a 11-a

gabriela crețan

Apocrif despre melancolie

Lenevă și melancolie, toasturi în singurătate,
în rîsul meu solitar mă sprijin ca într-o sabie
damaschinată.
bătrînețea-mi apăsă vinjosul cerbice
războinic,
și eu un prînz de orgoliu sau de răbdare
spartană.

(deși s-ar putea crede că e vorba de un singur
personaj
două umbre gesticulează în cadru
completîndu-și mișcările
respectînd perspective și axele de simetrie)

așadar, în anno Domini o mie soarele toamnei
pe fața curată construiește o piramidă de raze
după știința proporțiilor sacre
calculează
intersecția formată de umbra lui verticală
în poziție fixă
cu meridianul de nord
la două treimi din înălțimea totală
acolo unde auriculara lui Hermes zgîrie cuneiforme
zgreapănă la o ușă încuiată
sau răsfoiește o carte cu pagini de lapte
— 365 la număr mereu înmulțite cu o inflexibilă necunoscută
unul bisect adaugă încă o filă...

(deși s-ar putea presupune că e vorba de un personaj
masculin
sătul pînă-n gît de cruciade, desfriuri și rugi
îndrugînd verzi și uscate
grația încheieturilor atît de fragile deconspiră
enigmatica-i feminitate)...

deci în lenevă și melancolie tai frunze
ciinilor de vînătoare
ce se încaieră sub mesele țesute-n fir de aur
pe-un prețios goblen
pe cînd ca fructele coapte pocnind de dulceață
cad minutarele ceasului și cifrele albe
ductile...

acum
cu aur, tămîie și smirnă vin magii în aurare
omogiți de un astru
să celebreze ultima oră. a mea.
rîndul din urmă incendiat de luciri crapuloase
oră
sporită de lucrarea mîinilor mele dibace
saturniene
— adoră-le-n genunchi muncit de patimi, sărută-le
cu pietate
căci nu vor străluci decît o clipă
prinse-n cătușe deasupra manuscriselor
unice-n miracol...

Mă întorc și zic : soarele în echinocțiu
mazilit
sosie princiară cu masca de bronz
seducător și soț divin
în triplă ipostază
pe pieptul meu copita grea-și apasă

— cîndva, într-un cort pe cîmpul de luptă
i-am simțit fierbințeala, și neînduplecarea,
a unui plug ceresc implintat în carnea dulce
temătoare
a unei sclave îndrăgostite —

acum lumina-mi ceruiește șoldurile rotunjite
cuibare-ale trufiei parfumate cu uleiuri
volatile
de curtezană sacră visînd
hierogamia...

(deci personajul rămîne incert
adoptînd travestiuri dintre cele mai felurite
și dubioase
deși asupra lui cade uneori o lumină adevărată
nu se poate ști cu precizie
cînd este sincer și cînd minte de stinge)

...puterea-i în declin îmi încălzește astăzi
ceafa dezgolită
stropind cu aur împletita coamă
care zvicnește retezată ca o salamandră
pe pietrele incinse...

și soarele în echinocțiu se înfige
în vîrful piramidei, luminează calm
viețile noastre, morțile consecutive
un număr înmulțit mereu cu-o inflexibilă
necunoscută

în camera sarcofagelor la două treimi
din înălțimea totală
ochiul meu trinitar strălucește mai ager
decît foarfecile chirurgilor...

(sau, am putea spune cu ușoară maliție,
decît cele ale cititorului erudit, chiar docent,
magister în artibus
care disprețuiește, pe bună dreptate, confuzia)...

(urmează signatura compilatorului în josul paginii
— comentariile lui au întunecat pe alocuri originalul
și el destul de obscur —
„Finitus et completus anno Dimini MCL
per manus fratris Tomae"
desigur, un nume ales arbitrar
dintre atîtea anagrame posibile
căutate
prin permutări succesive de cifre și litere).

plastică

Viziuni parodice

Dintre sculptorii care s-au impus în ultimii ani, îndeosebi prin originalitatea viziunii plastice, **Neculai Păduraru** se definește a fi cel mai aproape de linia deschisă în sculptura românească modernă de Paciurea. Numeroase compoziții din actuala expoziție găzduită de sala Dalles sugerează o asemenea descendență artistică, deși alegorica propusă de Neculai Păduraru ne introduce într-o zonă a interferențelor stilistice. Pentru că artistul se revendică acelei spețe a creatorului baroc, deschis notației ironice, fervoarei polemice, atribute ale unui spirit analitic și sensibil susținut de un pătrunzător simț critic. Din aceasta se degajă o atitudine oarecum parodică, viziunea plastică urmînd realitatea în planurile ei caricate, artistul avansînd o anumită miză moralizatoare în majoritatea compozițiilor. Poate tocmai de aceea, toată această **faună** pe care o închipuie sculptorul ticluind în jurul ei scene ale unei mitologii, la rîndul ei imaginară, dar pe deplin posibilă și, în orice caz, relevînd semnificații morale, existențiale deloc echivoce, ne inspiră o seducătoare libertate de mișcare motivică în forme și sensuri. Păduraru înțelege, prin exercițiul asumat al unei asemenea libertăți de exprimare, rostul fundamental al creației, **imaginarul** fiind teritoriul imponderabil al tuturor posibilităților. El nu supraliciteazăă această latură a facultăților sale creative, ci rafinează la nesfîrșit pornirile instinctului său inventiv în direcții mereu îmbogățite de aplombul cu care înțelege să pătrundă dincolo de mirajul realului. Păduraru este un dezvăluitor al esențelor lumii, metaforele sale figurînd un astfel de spațiu al valorilor emblematice ale existenței. Iată, în acest sens, mai vechiul său „motiv" plastic — „Meșterul și păpușa" — continuat de excelenta serie a bronzurilor din ciclul „Zidul", trecînd prin alegoria, tipică și ea pentru viziunea particulară a sculptorului, a „Piramidei mișcătoare", toate descîncînd parcă dintr-o lume a absurdului, unde orice tentativă de desprindere (sau de ascensiune — mergînd spre visul lui Icar, pe care sculptorul îl traduce ca pe o tentativă sisifică a umanității) devine imposibilă.

Și artistul dă contur material unei atari filosofii, cîteva deserte din expoziție și o lucrare modelată pe această idee întruchipînd alegoric această condiție predestinare a omului de a ființa doar în cuprinsul matricei primordiale, al labirintului. Dincolo de această limită se află, iată, hybrizarea și zborul ei fără sfîrșit. Și Păduraru abordează acest teritoriu cu toată frenezia prin bucuriile în adîncul civilizațiilor, în labirinturile mitologiilor asiate sau americanene, ori australe. „Himerele", „Visurile lui Jugaș", „Lupta lui Yaxos cu balaurul" și „Emblemă pentru Yaxos", „Hoțul de statui", „Ochiul dinamic" sînt doar cîteva repere în fascinantul univers de forme și întîmplări, pe care artistul îl modelează cu o pasiune a tabulației rar întîlnită. Aici mi se pare a fi Păduraru la el acasă, aproape de marea lecție de modelaj și inventivă a lui Paciurea și, desigur, cel mai aproape de propria sa umoare spirituală. El evocă aici cu dezinvoltură (îi place nespus să locuiască în această lume de el plăsmuită !) eposul marilor civilizații babiloniene și akadiene, ori egiptene, preluînd cu subtilitate acele simboluri și forme ce-i pot sluji discursul plastic.

Mai puțin convingător este sculptorul în proiectele de monumente ce ni le propune. Deși acestea trebuie interpretate în spații foarte ample, extraurbane, cu planuri adînci de perspectivă și largi rampe de desfășurare a formelor concepute de artist, ele au handicapul unor reprezentări atemporale, prea dense în abstractismul lor. De aceea, ele își lasă mai greu deslușite înțelesurile, exprimările grandilocvente fiind, credem, mai puțin potrivite structurii artistice și chiar formației acestui altfel foarte inzestrat sculptor contemporan.

Corneliu Antim

muzică

Pe scena Ateneului

RECITALUL PIANISTULUI VINICIU MOROIANU

Moment de referință în stagiunea curentă bucureșteană, recitalul susținut de pianistul Viniciu Moroianu pe scena Ateneului Român a confirmat, încă o dată, calitățile excepționale ale artistului, programul oferit conturînd direcții repertoriale predilecte.

Fiecare dintre opusurile prezentate a constituit o entitate stilistică și conceptuală distinctă ; în Fantezia cromatică și Fuga în re minor BWV 903 de Bach, Viniciu Moroianu a conferit materialului sonor sobrietatea masivă a catedralelor gotice, dar și caldă sensibilitate regăsită în sunetele ce-și dobîndeau o viață proprie, un destin aparte, perfect integrat în temele expuse discret pe o țesătură polifonică aerată, în ornamentele perlate sau în sonoritățile de orgă ale momentelor în forte.

Structură prin excelență romantică, tînărul virtuoz a tălmăcit cu adîncă înțelegere Sonata în si bemol minor de Chopin, în care învolburările avîntate s-au îmbinat cu momente de visare atît de specifice compozitorului, impetuozitatea contrastînd cu cantilena senină într-o coloristică de o bogăție impresionantă ; celebrul marș funebru a căpătat sensuri filozofice, gîndit în tonuri reținute, de adîncă reculegere și durere copleșitoare redate simplu, fără efecte retorice, culminînd, ca expresie, în cantilena din secțiunea mediană, de o transparență imaterială; arabescurii frenetice revărsate în avalanșe sonore au încheiat strălucitor lucrarea.

Partea a doua a recitalului a cuprins suita „Oglinzi" de Maurice Ravel, realizată într-un joc rafinat de factură tipic impresionistă, aspectul programatic al lucrării permițînd conturarea unor adevărate tablouri sonore deosebit de sugestive ; sunete abia picurate, țesături diafane sau ritmuri iberice vijelioase alternînd cu trăiri emoționale extreme în pătimașul cante jondo, s-au derulat într-o varietate infinită de culori și nuanțe, pierdute parcă în „Valea clopotelor", în care cele două sunete intonate obsesiv cînd în acut, cînd în registrul grav, se îndepărtau pînă la dispariția în neant.

Interpretarea fascinantă conferită de acest mare muzician al generației sale a fost îndelung aplaudată de un public numeros și avizat.

ATENEUL ROMÂN A ÎMPLINIT UN VEAC

Sub cupola Ateneului Român s-a desfășurat spectacolul care, sub genericul „Ateneul și muzele sale" a urmărit evocarea principalelor momente ce au marcat existența sa centenară.

Bazată pe o solidă documentare, expunerea prof. Cristina Vasiliu a relevat eforturile depuse de membrii fondatori pentru ridicarea acestui edificiu ; elementele de arhitectonică prezentate au fost susținute de proiecții sugestive ; concerte memorabile, expoziții și conferințe găzduite de acest lăcaș de cultură au fost evocate într-o derulare caleidoscopică.

Deși nu totdeauna în legătură directă cu firul prezentării, momentele muzicale au încîntat prin interpretarea elevată conferită de Valentin Teodorian, Felicia Filip, Ion Ivan Roncea, Nicolae Licareț și foarte tînăra pianistă Mihaela Ursuleasa unor lucrări celebre din marea literatură națională și universală.

Evoluțiile scenice au fost completate de audierea unor înregistrări antologice, printre care au primat cele realizate de George Enescu în pagini de Bach, Händel, Mozart etc.

Cugetări ale muzicianului și omului George Enescu, versuri inspirate de poeți români titanilor muzicii au fost redate cu aleasă sensibilitate de actorii Silvia Popovici și Gheorghe Cozorici.

Timp de patru ore, proiecții pe fond muzical însoțite și de recitări sau expozeu au solicitat la maximum atenția distributivă a spectatorilor, avalanșa informațională devenind obositoare ; o concentrare a discursului în favoarea actului interpretativ, o dozare mai riguroasă ar fi benefice acestor concerte educative de mare atractivitate.

Anca Florea

EMINESCIANA

Eminescu
într-o viziune a originilor

Ca un moment de culminație în spiritualitatea românească creatoare de valori, Eminescu a fost poetul-ginditor, cu o amplă viziune despre lumea originilor. S-a dat prea puțină atenție acestui din urmă aspect al gîndirii sale, cu toate că genialul poet a fost absorbit de căutările kantiene ale **lucrului în sine** și, întocmai ca Goethe, stăpinit de fenomenul originar, încerca să înțeleagă rosturile prime ale existenței.

În **Trilogia culturii**, Lucian Blaga avea să releve existența **Ideii Eminescu**, covîrșitoare prin forța ei de cuprindere și de pătrundere în urzelile de taină ale lumii, acelea care nu se deschid decît marilor intuiții și revelații sufletești. Este intuiția grandioasă a cosmosului, a totalității în care ritmurile devenirii continui supraveghează echilibrul lucrurilor.

Eminescu și Hașdeu, în epoca lor, au deschis o cale către o filosofie a originilor, menită să ne așeze în imediata vecinătate cu vechile culturi, structurate în eposul credințelor și în mitologie. Nici Eminescu și nici Hasdeu n-au fost suficient de cercetați încă din această perspectivă a originilor. S-a trecut ușor peste faptul că uriașa lor creație — literară sau istorică — are temeiuri filosofice, cu mari amplitudini spre universal. O critică marginală și defectuoasă, de acum trei decenii, căuta mai degrabă sursele idealiste ale creației eminesciene sau misticismul hașdeian, decît filonul puternic al originilor, prin care respiră întreaga lor operă.

Îndeosebi, Eminescu restaurează valoarea programatică a originilor în spațiul unei culturi, al celei românești, în special. El sesizează convergențele spiritualității autohtone, lăsînd didacticilor anevoioși decalcurile făcute după tiparele de împrumut. Ca toți genialii creatori ai lumii, Shakespeare, Goethe, Dante, Eminescu pornește de la generic, de la o dialectică a originilor, a căror înțelegere cere o anume identitate de suflet cu lumea pe care o reprezintă. El caută tilcul acestor origini în zamolxiana idee **a nemuririi sufletului**, transpusă în **tinerețea fără bătrînețe** din povestirile și poezii populare românești, sau în mitica credință a sacrificiului celui mai bun dintre oameni. Imaginea **Daciei vechi**, tărîmul fabulos al originilor, îi apare într-o decantare a motivelor ancestrale, cu putere de adevăr iluminat. Ca toți filosofii gîndirii antice, Eminescu căuta „a zeilor împărăție", ca un ultim nivel al ordinii lumii și tărîm în care prezidează rațiunile a tot ce există.

În monumentala sa lucrare : **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, G. Călinescu consemnează apariția în creația eminesciană a unor „planuri mitologice" ca „Ghenaia", care ar fi trebuit să trateze creațiunea pămîntului, după o mitologie proprie română. Să reținem că în registrul gîndirii eminesciene revine mereu noțiunea „filosofia eternității a lui Zamolxe", adică a nemuririi, prin conversiunea la fapte. În acest sens, Eminescu se folosește de povestirea din popor, despre cel căruia la nastere ursitoarele, (tot un motiv originar), îi hărăzesc, la cererea mamei, viața fără de moarte. O viață care, însă, nu se consumă întîmplător, ci în șirul faptelor bune. Tînărul care a crescut într-o zi cît alții în trei zile, străbate lumea. Întîlnește oameni și vede suferințele lor, pe care le înlătură. Se luptă cu fiarele pădurii pentru liniștea acelorași oameni. Ridică orașe și cetăți. Pretutindeni el cucerește un fel de nemurire prin fapte. Acesta ar fi înțelesul suprem al ideii **nemuririi sufletului** omenesc. Pînă azi se considera că cel care trece de pragul acestei lumi este însoțit de imaginea celorlalți, prin faptele sale bune. Acel suflet bun nu piere, fie și sub forma amintirii despre el. Motivul acestei credințe vine din origini. Eminescu l-a înțeles și s-a oprit la el, folosindu-l în argumentațiile sale.

În „Rugăciunea unui Dac" sau în poemul „Mureșanu", Eminescu luminează teritorile conjurate de puteri benefice ale lumii getodace. Reabilitează concepția stoică a originilor, înlăturînd falsele considerații ale unor contemporani despre puterea de acțiune a tradițiilor. Imaginația eminesciană a lumii tine de totalitățile bine definite. „El simțea bun stătut-au-nainte de-a fi zei / Și din noian de ape puteri a dat scînteii". Elementele generatoare ale realității nu se amalgamează în această imagine, nu se pierd. Au o finalitate, dar nu duc la finalism. „Ei zeilor dă suflet și lumii fericire. / El este-al omenirii izvor de mîntuire / Sus inimile noastre ! Cîntare adunați-i. / El este moartea morții și învierea vieții". Acesta este sensul adînc al imaginilor filosofice eminesciene, al căror adevăr ni se comunică în simboluri zămislite de origini, care depășesc efemerul. Invocațiile și rugăciunea Dacului instaurează o doctrină a gesturilor dintîi ale existenței, demne de a intra în arhetip. Premisele existențiale izvorăsc dintr-o sete de originar, dintr-o durere de a nu mai putea trăi **în și prin** el, sub puterile lui ocrotitoare : „Poate-oi uita durerea-mi și voi putea să mor". În afara acestei lumi originare, starea de suflet omenească se pulverizează, căci omul devine „străin și fără-de lege", el nu mai vrea decît : „Să simt că de suflarea-ți sufiarea mea se curmă / Și-n stingerea eternă dispar fără de urmă".

Au apărut, desigur, în legătură cu această viziune eminesciană a originilor numeroase opinii. N-au lipsit nici speculațiile sterile și sentințele ideologico-literare ale unor specialiști de ocazie, care tinguiau întoarcerea spre trecut a lui Eminescu, pentru a o „preface apoi într-o atitudine nepractică față de viață și față de cerințele înaintate ale epocii. Ca și cum Eminescu ar fi fost un desuet și un incorigibil adept al unui trecut fără semnificații pentru viața prezentului. Să mai subliniem că tocmai Eminescu este acela care analizează cu mult discernămînt critic epoca sa, pe care o înțelege în aceeași imagine a totalității. Realitatea prezentului nu se poate înălța decît pe un trecut, încît însăși dezvoltarea unei națiuni presupune o întoarcere spre fazele sale inițiale. Cu atît mai mult în cazul unei spiritualități naționale se verifică puterea originilor, ale căror motive sunt preluate și determină creații noi.

Creația clasică a Greciei antice își are și ea obîrșiile în mitologie și în poemele homerice. Copilăria omenirii, s-a spus, se află în mituri, care țin și ele de o filosofie a originilor. Eminescu a ajuns el singur la aceste adevăruri și nu s-a îndoit de valoarea lor. Se poate spune că aproape întreaga creație spirituală românească, avînd în vedere marile sale modele, de la Cantemir la Eminescu, Hasdeu, Iorga și Blaga, revendică sistematic nevoia de origini. E suficient să amintim numai modalitățile în care Eminescu derulează acest fir al originilor în „Memento mori", sub aura de „legenda dacă", după cum observa același Călinescu. El încadrează meditația dacic într-o filosofie a istoriei. Motivele existențiale sunt grupate într-un univers de relații umane. Eminescu era convins că originile însemnează aceste experiențe și trăiri umane, întrucît omul a trăit așa cum a simțit, adică într-o consonanță cu lumea naturii, prelungindu-i în planul creației diversele-i ipostaze. Nu este vorba la Eminescu de o întoarcere romantică spre origini și nici de elogiul unui primitivism, așa cum au insinuat criticii grăbiți. Nimeni mai mult decît Eminescu nu s-a situat în cerințele epocii sale, atent deopotrivă la realitățile trecutului și la cele ale timpului său, chiar cele de natură economică, deoarece, spune el : „Dacă cifrele nu guvernează lumea, ele arată cel puțin cum este guvernată". Pentru a impune în conștiința contemporanilor o tablă de valori moștenite, Eminescu cenzurează apucăturile unei lumi care nu mai are înrădăcinări în nimic, fiind dirijată de simpla întîmplare. El devine neouitător cînd constată că : „Imprejurările neînfrînt posesiune, d. X. nu învață nimic și fiere politică... Înțesi din străinătate, ei nu și-au dat silința să învețe legile și datinile pămîntului, să codifice obiceiurile nației românești, ci au introdus pur și simplu codicele pe care îl învățaseră la Paris, ca și cînd poporul românesc a fost în trecut un popor de vite, fără legi, fără nimic și trebuia să i se aducă toate relele de-a gata din cea mai renumită fabrică". Pentru astfel de mentalități, valoarea sacră a originilor dispare, disocată de interesul imediat, pragmatic. Avînd în față imaginea degradată a unor stări de lucruri, el scrie : „Într-o țară în care un om cu patru clase primare și poate scoasă din fire mărginit, e redactor de ziar, deputat, director de bancă națională, specialist into-ale drumului de fier și scrind ministru de finanțe, într-o țară în care mucenicul Simeon și un om cărula nu i se poate întîmpla nimic, unde procurile false și falsele cărți de alegător joacă rolul de capacitate pentru ocuparea funcțiilor, unde merit, știință, caracter nu sînt nimic, trîndavul, pîsălogul, pîscălicul și hatirul tot, în o asemenea țară, unde omul e rezultatul unei istoricește ceea ce se întîmplă, a se indigna din cînd în cînd, a rîde mai adesori, sau a se mira de ceva nu mai are dreptul."

În toate situațiile de mai sus, Eminescu vede rezultatul unor inovații grăbite și o aplicare greșită a lor, tocmai pentru că s-a rupt legătura cu originile și cu tradiția, în numele unor profesori de moment, disonante cu rădăcinile dezvoltării noastre firești. Iată, așadar, motive suficiente care ne îndreptățesc să spunem că genialul poet Eminescu trebuie înțeles prin genialul director Eminescu. Întreaga sa creație se dezvoltă sub semnul marilor întrebări adresate lumii, îndoindu-se mereu de statornicia adevărurilor consacrate.

Creația eminesciană nu se lasă deci cucerită decît de adînci străfunduri, semănînd în reverința continuă asupra problematicii pe care o enunță această creație. Interferențele gîndirii eminesciene trebuiesc descifrate și dincolo de litera scrisă, adică într-un spațiu al sugestiilor care provoacă gîndirea și, prin acumulare, tinde spre înțelegerea. Gîndirea lui Eminescu descende din originile care dau înaltime cunoașterii, înainte de a ne stăpîni definitiv ființa. De aceea, o carte care nu s-a scris încă va trebui să-l descopere pe Eminescu într-o filosofie a originilor.

Vasile Vetișanu

MARI RESTITUIRI

Moment „Hasdeu"

Publicarea celor mai importante „Studii de lingvistică și filologie" ale lui B.P. Hasdeu *) sub îngrijirea de excepție a profesorului Grigore Brâncuși, este un fapt de cultură de o valoare cu totul deosebită. Impresionează în primul rînd ținuta științifică a ediției (Hasdeu însuși elaborase principii de editare a textelor). Probleme speciale au fost puse de selecția studiilor în funcție de actualitatea rezultatelor lor ; de adaptarea ortografică, mai ales a celor din prima perioadă de creație, cînd autorul se dovedise inconstant ; de alcătuirea notelor în care fiecare studiu trebuia plasat deopotrivă în contextul timpului în care a fost creat și în cel al cercetării lingvistice actuale ; de alcătuirea unui impresionant indice (de circa 2 600) de cuvinte și afixe implicate în analiza etimologică. În note sînt publicate și studii colaterale, fragmente din alte opere ale lui Hașdeu sau ale altor autori necesare înțelegerii problematicii propuse. Este publicat, de asemenea, tot în note, rezumatul cursului de filologie comparată ținut la Facultatea de Litere din București în toamna anului 1874.

Deși în mare parte operă de pionierat, studiile de lingvistică și filologie ale lui Hașdeu poartă amprenta geniului care le-a creat, rămînînd mereu actuale, în mare măsură prin rezultatele la care au ajuns, prin inovațiile și orientările metodologice și, nu în ultimul rînd, prin vigurosul lor suflu patriotic. Ele creează **o imagine de ansamblu, clar conturată, a spiritului enciclopedic al lui Hasdeu**, pus în slujba elucidării condițiilor istorico-geografice adevărate ale etnogenezei și continuității poporului român. Modernitatea acestui spirit se remarcă în procesul de cunoaștere prin capacitatea deosebită de a surprinde cu acuitate relațiile fundamentale ce antrenează o mare varietate de fenomene. Astfel, limba este definită ca element de coeziune a societății „fără de care nu se pot asocia doi indivizi și s-ar spulbera într-o clipă orice comunitate umană" (II, p. 15). Ca instrument de comunicare ea este formată din compartimente diferite (fonologia, morfologia, semasiologia și sintaxa) între care se stabilesc relații ce o instituie ca sistem (II, 267).

Deși în proporție diferită, Hasdeu s-a ocupat de toate aceste compartimente. Locul principal l-a deținut fonologia (în fapt fonetica, deoarece intuiția distincției sunet-fonem, pe care o are Hasdeu, nu a jucat rolul dobîndit în structuralismul modern). Aceasta pare firesc întrucît pentru metoda comparativ-istorică a neogramaticilor, cunoașterea corespondențelor (legilor) fonetice și descrierea faptelor de limbă în funcție de ele era „ca o temelie, ca o piatră fundamentală care susține întregul edificiu" (II, 64). La curent cu rezultatele foneticii experimentale, el inițiază o știință, „laletica" (ulterior, în lingvistica germană, termenul a denumit „studiul simbolismului fonetic", specializată în fiziologia sunetelor. Dar reconstrucția prototipului, a etimonului, fundamentală pentru metoda comparativ-istorică, trebuia să țină seama nu numai de corespondențele fonetice, ci și de cele semantice și, de asemenea, de aria de răspîndire, de direcția migrării cuvîntului. Surprinzînd aceste ultime aspecte, **Hasdeu poate fi considerat precursorul geografiei lingvistice fundamentate de J. Gilliéron**, punînd la noi bazele anchetei dialectologice și ale dialectologiei ca știință.

Sub aspect semantic cuvintele îndeplinesc o funcție referențială, relațiile dintre referenți fiind totodată și relații semantice între cuvinte. Prin studiile sale „Originile agriculturei la români", „Originile viniculturei la români", „Originile păstoriei la români", „Botanica poporană română" Hasdeu se dovedește **un precursor al teoriei cîmpurilor semantice a lui Trier, teorie relansată de structuralismul semantic actual.** Dar punctul central al întregii sale activități științifice este acela al revelării relațiilor dintre limbi, întrucît în acest punct lingvistica diacronică se întîlnește cu istoria, mai precis este învestită cu funcția de argument istoric : „Noi pretindem a crede că studiul metodic al limbii române, în toate fazele ei și după toate dialectele, limpezește și nu va înceta de a limpezi această chestiune mai bine decît orice text curat istoric." (II, 325).

Condițiile în care s-a început această activitate nu erau dintre cele mai favorabile : curentul latinist reușise să pătrundă în conștiința publică și în forul academic, intențiile patriotice devansînd argumentul științific ; teoria rösleriană a imigrației trebuia și ea infirmată ; principalele texte ale literaturii române vechi nu erau încă editate ; studiile de gramatică istorică erau puține și în mare parte eronate. Principiile neogramaticii aveau astfel în față sarcini pe cît de noi, pe atît de dificile. Decizia lui Hasdeu, pe măsura geniului său, a fost luată în primul rînd din rațiuni „de necesitate" : „Am fost impins la aceasta nu de ambițiunea de a deschide o cale nouă, ci de necesitatea de a umple o veche lacună de care se izbeau pe rînd toți acei ce voiau să înțeleagă începuturile naționalității române" (II, 146). Înarmat cu acel „curaj al erorii", cu hotărîrea „de a nu mă teme chiar să rătăcesc", el își apropie o metodologie fermă, constînd din cele „șase condițiuni de metodă", din cele șase etape obligatorii ale cercetării ; bibliografia (analiza a tot ce s-a scris despre cuvîntul respectiv) ; literatura (cercetarea textelor în care apare) ; cronologia (stabilirea fazelor de evoluție) : fonetica (respectarea corespondențelor fonetice) : paralelismul (explicarea accidentelor prin analogie) și migrațiunile (stabilirea direcției împrumutului). Hasdeu nu exclude erorile, caută numai să le restringă : „Și medicul cel mai bun, procedînd după toate indicațiile științei, poate să omoare un client, dar vindecă zece" (II, 147).

Rezultatele unor studii au fost, în mod firesc, mai mult sau mai puțin infirmate de cercetările ulterioare. Ele sînt prezente totuși în culegere, impresionînd prin arhitectura demonstrației, prin spontaneitatea și ingeniozitatea ei ; prin importantele valențe formative. Este ceea ce remarcă și editorul : „Dar toate greșelile lui sînt nu numai fermecătoare, ci și incitante, provoacă spiritul la efort pentru restabilirea adevărului." (V). Volumul necesar de muncă era imens. Bibliografia cuvintelor, în ceea ce privește pe autorii români, era redusă, polemica vizînd un grup restrins de cercetători, între care se distinge A. Cihac. Textele autorilor străini trebuiau căutate, selectate după valoarea lor de adevăr și interpretate. Literatura cuvintelor presupunea și ea găsirea textelor de literatură veche și editarea lor. Orice soluție purta în ea riscul de a fi infirmată de texte necunoscute. Exclamația „Faciant meliora potentes !" cu care se încheie studiul despre Luca Stroici nu este semnul unei renunțări, ci, dimpotrivă, un îndemn care a stat la baza școlii filologice românești întemeiate de Hasdeu : „Cercetați și răscoliți arhivele ; acufundați-vă în pulberea bibliotecilor ; atunci mă veți completa și doresc din toată inima ca să mă puteți corege unde aș fi comis vreo eroare" (I, 48). Dorința puternică de a pune în corelație cît mai multe fenomene pentru a putea generaliza cu mai multă siguranță i-a creat un continuu neastîmpăr, o febrilitate a căutării.

O altă relație surprinsă de Hasdeu este relația dintre limbi ce presupune relația dintre popoare. Distingînd între procesul de constituire primară a unei limbi și influențele ulterioare ale limbilor popoarelor vecine sau migratoare, studiile sale au făcut posibilă stabilirea relației normale dintre substrat, strat și adstrat. Acest proces nu presupune dispariția unui popor sau necesitatea purificării limbii prin substituția cu neologisme, cum propuneau învățații ardeleni. Critica curentului latinist este adusă la nivelul evidențelor comune : „Eu însumi sum departe de a nu recunoaște necesitatea îmbogățirii graiului românesc prin împrumuturi din latinitate (...), dar (...) care va fi soma cîștigului nostru după ce, înlocuind toate termenele românești nelatine prin un șir de echivalențe clasice, vom fi constrînși, la adecă, neapărat să ne oprim pe loc, bălsămînd și înfășurînd dulcele grai românesc ca pe o mumie egipteană ?" (I, 285).

Culegerea de studii de lingvistică și de filologie este ilustrativă și în ceea ce privește stilul polemic al lui Hasdeu. Ironia dusă pînă la sarcasm („Pierit-au dacii ?", „Citeva întrebări d-lui T. Maiorescu", „Iarăși D. Cihac !..." etc.) se combină cu eleganța propriilor demonstrații. Aceasta dovedește deopotrivă stăpînirea unei retorici a polemicii și a conotațiilor peiorative ale cuvintelor. În majoritatea covîrșitoare a cazurilor, Hasdeu și-a dus argumentele științifice cu care s-a angajat în dispută pînă la stadiul evidențelor indiscutabile. Cu ironia numai a rămas dator unora dintre adversarii săi. Spiritul clasicist al lui Maiorescu a găsit momentul potrivit de a o întoarce împotriva sa. Mentorul „Junimii" și-a dat seama de geniul lui Hasdeu, cu atît mai mult cu cît el dobîndise recunoașterea internă și internațională. De aceea i-a propus „să-și aducă aminte că **noblesse oblige** și, părăsind violentele personale din publicațiile de mai înainte și descurcîndu-se mai curînd din principiile generale de lingvistică, să ne dea în

Nicolae Radu : „Portret"

sfîrșit din comoara cunoștințelor sale opera cea adevărată însemnată și adevărat națională ce dintre toți românii de astăzi numai d-sa ne-o poate da : Istoria limbei române" (II, 304). Hasdeu, deși a consemnat apelul lui Maiorescu, n-a scris această istorie, ci doar a cuprins sub diferite titluri („Din istoria limbii române", „Fragmente pentru istoria limbii române") cîteva studii ale sale pe diferite teme. Privind din perspectiva timpului acest lucru, se poate observa că în condițiile de atunci, cînd nici problemele generale, nici cele de amănunt nu erau suficient analizate, cînd analizele elaborate de Hașdeu însuși nu acopereau aria lor vastă, o lucrare de sinteză de o asemenea amploare și de o asemenea importanță nu putea cădea în sarcina unui singur om. Dar acest lucru l-a intuit numai Maiorescu. Meritul incontestabil al lui Hasdeu, lingvist de talie mondială, este acela de a fi impulsionat în mod decisiv cercetările de lingvistică diacronică la noi, așa încît să facă posibilă apariția, la mai puțin de două decenii după el, a unor astfel de lucrări de sinteză (O. Densusianu, Al. Philippide).

Deoarece la un secol de la elaborarea studiilor lui Hașdeu ele suscită interesul viu al cititorilor și cercetătorilor de astăzi, relansarea lor, în completarea celor apărute deja sub aceeași îngrijire în „Istoria critică a românilor", în „Cuvente den bătrîni" și în „Etymologicum Magnum Romaniae", egalează în importanță evenimentele culturale similare cum ar fi reeditarea „Istoriei..." lui G. Călinescu, a „Geticii" lui V. Pârvan și a altor cărți fundamentale ale neamului nostru.

Ștefan Găitănaru

*) **B.P. Hasdeu : „Studii de lingvistică și filologie", vol. I și 2, Editura „Minerva", București, 1988.**

Organicitatea operei

Urmare din pag. 1

Hățișul labirintic al manuscriselor a putut deruta nu numai entuziasmul mai mult sau mai puțin facil, deși bine intenționat, al comentatorilor, dar și pe cercetători cu un pronunțat spirit critic, precum G. Călinescu. De aceea, într-o anume privință, eminescologia a înaintat foarte greu, clarificările venind cu timpul, cucerite asiduu, adesea cu sacrificii nebănuite, ca în cazul Perpessicius. Obiectul cărții lui D. Vatamaniuc este similar, în bună măsură, cu al unor lucrări semnate de Gh. Bogdan-Duică, I. M. Rașcu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga etc., dar, înainte de toate, este o replică la clasicul capitol din exegeza călinesciană vizînd „cultura lui Eminescu în timp și spațiu". În ultimele decenii, s-au limpezit multe lucruri în legătură cu manuscrisele poetului, deși încă altele rămîn enigmatice. E suficient să amintim de identificarea în însemnările „fiziografice" a traducerii din Adolf Fick (v. Dan Petrovanu). Meritul lui D. Vatamaniuc e că realizează o sinteză a acestor clarificări, la care contribuția domniei sale se dovedește decisivă, clarificări imposibil de ignorat de actualii comentatori ai poetului. Exegetul are simțul „exactității" științifice, identifică răbdător sursele străine, citate în original, cîntărește cît și ce îi aparține lui Eminescu. În **Prefață**, face precizarea, care i se pare capitală, că manuscrisele eminesciene nu pot fi considerate un „jurnal" în sensul obișnuit al cuvîntului, sau în modul cum le-a văzut (bănuim), între alții, Constantin Noica (deși criticul nu face trimitere la filosof). De aceea se și ferește să le compare cu manuscrisele lui Leonardo da Vinci sau caietele lui Paul Valéry. Asta nu micșorează cu nimic însemnătatea lor. „Manuscrisele lui Eminescu — ne previne cercetătorul — se prezintă, în primul rînd, ca un „jurnal" al formării intelectuale și al lărgirii orizontului său științific". (p. 5). Însemnările românești și germane se constituie ca un „jurnal" al formării intelectuale în perioadele preuniversitară și universitară, iar în epoca gazetăriei, îndeobște, poetul este preocupat să facă însemnări și să extragă pasaje din tratate de specialitate în vederea „lărgirii orizontului științific". Cu această ultimă precizare, probată stăruitor și elocvent, se demonstrează rolul covîrșitor al științei și filosofiei pentru cristalizarea viziunii literare de ansamblu, depășindu-se, astfel, îndelungata tradiție a separării poeziei de publicistică și de celelalte compartimente ale operei. E o realitate pe care m-am străduit, la rîndu-mi, s-o surprind în **Eminescu — dialectica stilului** (1984). În fine, manuscrisele sînt văzute ca „laborator de creație" și ca „instrument de lucru" pregătit încă din universitate și perfecționat toată viața.

Să relevăm cîteva din concluziile la care ajunge D. Vatamaniuc, în deplină cunoștință de cauză, după îndelungi investigații. G. Călinescu era sceptic în legătură cu preocupările matematice ale poetului și-i aducea reproșul că vrea cu orice preț să aplice matematica la toate. D. Vatamaniuc constată și el, îndreptățit, că Eminescu „nu stăpînea instrumentul matematic destul de dezvoltat", „dar nici nu-și propunea să devină un specialist în această disciplină". În schimb, faptul important, menit să depășească limitele concluziei lui Călinescu, este că „el avea o înțelegere mai profundă decît a multor specialiști din vremea sa, cu privire la importanța matematicii în formarea intelectuală și lărgirea orizontului științific." (p. 47). Și criticul dă suficiente exemple în care poetul căuta să aplice, într-un mod original și îndrăzneț, matematica la diverse discipline științifice. Eminescu se interesa de genetică într-un moment cînd ideile lui Mendel (1822—1884) erau ignorate. (p. 54). Reținînd pasaje dintre cele mai semnificative din cercetările revoluționare ale lui Mayer sau Clausius, spre exemplu, poetul adopta, nu o dată, „o atitudine independentă", exprimînd opinii personale (p. 61). Pornind de la reflecțiile lui H. C. Carey (preluate de acesta de la E. Pershin Smith) asupra constanței materiei „în perpetuă curgere și circulațiune", Eminescu dezvoltă în numeroase însemnări o teorie **a adoptării și coadaptării** la mediu, apelînd și la legea a doua a lui Galilei sau la binecunoscuta metaforă **a cumpenei**. Îndrăzneață este și teoria **insolațiunii**. Spre deosebire de alți eminescologi, care au împărtășit cu seninătate scepticismul lui Călinescu, D. Vatamaniuc admite că multe din tezele eminesciene „suscită și astăzi discuții" (p. 66). Comparația dintre organismul uman și ceasornic, bunăoară (pe care Eminescu o face în **mss. 2 270, 26**) va forma obiectul unei dezbateri între Max Planck și Schrödinger, în 1944. G. Călinescu aprecia că teoriile fizice asupra universului le-ar datora Eminescu bolii sau atestă „bizareria diletantismului". Numai că unele dintre ele fuseseră formulate de Clausius ! D. Vatamaniuc ajunge, inevitabil, la concluzia lui Octav Onicescu, pe care-l citează : „Să nu-i refuzăm poetului nostru dreptul de a gîndi, cum nu i s-a refuzat lui Goethe de către germani și lui Leonardo de către italieni".

Pe de altă parte, D. Vatamaniuc dovedește că poetul era mult mai bine informat în diverse domenii decît s-a crezut pînă acum. De pildă, se citează numele a patru economiști trecuți cu vederea de către comentatori. Apoi, se probează convingător că Eminescu stăpînea bine limba franceză etc. Clarificări dintre cele mai utile se aduc și în legătură cu mult controversatul articol din **Fîntîna Blanduziei** (1888), considerat de către unii inutilizabil sub pretextul că ar fi un simplu plagiat din Max Nordau. În realitate, partea tradusă este liberă („cu excepția cîtorva caracterizări ca cea a lui Schopenhauer și Hartmann") și, în orice caz, adaptată trebuințelor de ansamblu ale articolului, care se constituie ca o sinteză a vechilor idei eminesciene, regîndite în perspectiva ultimei etape din gîndirea sa estetico-filosofică. (Folosindu-l în această perspectivă, în lucrarea amintită, am primit reproșuri, la vremea respectivă !) Articolul este caracterizat drept „cea mai importantă mărturie din epilogul gazetăriei eminesciene" (p. 298), atestînd capacitatea intelectuală din momentele bune ale poetului, capacitate care, din nefericire, a fost înăbușită de cei interesați cu mijloace mai mult decît reprobabile, cum arată unele cercetări recente datorate lui Petru Creția sau Nicolae Georgescu. Integrarea unor citate **confirmative** a propriilor idei (din Max Nordau, în cazul de față) era un „procedeu folosit și în numeroase articole din **Timpul** din 1877—1883". (p. 103). În manuscrisele poetului se găsesc destule extrase traduse sau în original, fără indicarea sursei, fapt care a putut adesea deruta, precum s-a întîmplat cu prelegerile lui Fick. În ce privește arhitectonica de idei din **Fîntîna Blanduziei**, cu tot reziduul insuficient asimilat (care ne conduce la acuza parțială de plagiat), mi se pare că s-a-ntîmplat un fenomen similar cu acela al sonetului despre Veneția, cu sursă indicată chiar de poet în G. Cerri, dar veritabilă creație originală, precum a arătat G. Ibrăileanu. A existat în spiritul eminescian o extraordinară putere de a „contamina" tot ceea ce gîndul atingea, un uluitor mod de „transmutare" alchimică pe care l-am putea numi **eminescianizarea lumii**. În acest fel va trebui să explicăm **organicitatea operei** lui Eminescu, pe care și D. Vatamaniuc o redescoperă la fiece pas al întreprinderii sale. Acela care ignoră miracolul **organicității eminesciene** este condamnat să se împiedice în cîrjele sursologiei, să-și interzică accesul în fascinanta „sală de oglinzi" a universului său în care se produc derutante mișcări dintre știință și filosofie spre poezie, proză, teatru, publicistică și invers. E nevoie de o colosală putere a privirii spre a surprinde marea armonie a operei, care mereu ne va pune la încercare, căci în fiecare dintre noi „se-ncearcă spiritul universului". Și, iată, ne gîndim că Noica avea totuși dreptate : privite în adînca lor organicitate cu opera beletristică și cu proza politică, însemnările din manuscrise au forța unică a energiei intelectuale din caietele lui Valéry și din notele lui Leonardo.

Nicolae Radu : „Natură statică"

La Cămărzana

Urmare din pag. 1

vălitorilor — într-o „cămară a zinelor". De aici etimologia „Cămărzanei". Toată lumea știe legenda . . .

Vîntul se înteațește nemilos pe Piatra Cornii. Părul lung al Irinei se zbate cu deznădejde. Pare un steag dacic gata de luptă. Sînt obligat să închid ochii sub bicinirea vîntului necruțător. Irina este acum îmbrăcată în rochie albă de ziră, luată pe aripile vîntului pe care abia acum îl înțeleg — și dusă la Fîntîna Păstenilor. Ce e drept, fîntîna nu se mai vede din cauza codrilor seculari care au apărut în acel moment, ca prin farmec. Aud țipetele unei hoarde tătărești, necheze sălbatic de cai. Deschid ochii: Irina este lîngă mine, absentă, mîngîie probabil cu gîndul alte ființe. Închid din nou ochii: Irina este acum chiar păstorița curajoasă din baladă (al cărui nume îl poartă de fapt), îmbrăcată în sclipitoare haine oșenești, legată de un copac de către tîlhari. Rămasă apoi doar în paza unuia mai tînăr și mai slab de inimă, și la rugămintea ei, este dezlegată — ca ultimă dorință. Irina răscolește satul cu sunetele jalnice ale trîmbiței, apoi vocea ei taie aerul sentențios: „Mamăle, tatăle / Tîlharii ghinitu. / Cinii o-mpușcatu, / Oile furatu, / Pe mine legatu . . ."

Ecoul legendei se stinge. Deschid din nou ochii: Irina e lîngă mine. Vîntul se înteațește. Irina stă neclintită în bătaia rafalelor aspre, în bătaia sulițelor ascuțite ale unui soare ostil, în bătaiat timpului. Pe soclul uriaș al stîncii pare o materializare statuară a cugetării filosofice optimiste oșenești: „Am fo' ș-om fi", (opus cugetării hamletiene „A fi sau a nu fi") — un simbol al statorniciei pe aceste meleaguri, un simbol al fertilității și demnității oșenești.

Floarea amintirii

Urmare din pag. 1

prin timp, revăd imagini dragi, de neșters, de neconfundat. Nu pot uita ultima zi de școală. Eram toți, și elevi și profesori, atît de emoționați, încît nici nu se mai simțeau diferențele de vîrstă. Ne unea timpul pe care îl petrecusem atîția ani împreună, ne unea dragostea cu care ei ne învățaseră, iubirea cu care noi primisem învățătura lor minunată. Țin minte că noi, elevii, mai încercam să rămînem copii, jucîndu-ne în curtea liceului jocurile copilăriei. Pentru ultima oară. Da. Era pentru ultima oară. Și noi toți știam asta. Deveniseem maturi, cu ajutorul minunaților noștri dascăli pe care nu-i voi putea uita niciodată și pe care-i pomenesc în cele mai înalte convorbiri știind, fiindu-le recunoscătoare în veci pentru tot ceea ce au făcut pentru mine, pentru noi toți.

Despărțirea de atunci m-a marcat, fiindcă de puține ori în drumurile vieții mele am avut parte de atîta dragoste, înțelegere și bună voință. Și mai știu că drumul scrisului pe care-l apucasem încă din anii de școală se datorește mult și profesorilor care m-au îndrumat și încurajat. (Îți mai amintește oare fosta mea diriginta Filofteia Stoian cu cîtă emoție îi citeam primele încercări literare chiar la orele de dirigenție?).

Le-aș dori din tot sufletul tuturor generațiilor de elevi să aibă parte de educația, dragostea și înalta pregătire profesională pe care au avut-o cei ce au îndrumat copilăria și adolescența promoției mele.

Să mai spun cu cîtă emoție așteptam orele de limba română ale eminentului profesor Vărzaru? Sau cum așteptam, temători și cuminți, lecțiile de matematică ale profesorilor Popescu sau Cernica, celebri prin metodele lor de predare ? Să mai povestesc despre laboratorul inimosului profesor Voiculescu, ce făcuse din două cămăruțe un adevărat univers al biologiei? Cu ce cuvinte să povestesc despre orele profesoarei Luchian care, după ce că avea niște imenși ochi albaștri, se mai numea și Celesta? Dar despre apariția de senior a profesorului Roșianu care ne făcea să întoarcem capetele după domnia sa, în oricare colț al clasei s-ar fi aflat, cucerindu-ne la modul absolut cu lecțiile sale perfecte? Și amintirea blîndului, excelentului profesor Botez cu ce poate fi înlocuită decît cu o foarte strălucitoare lacrimă ce nu poate să cadă decît în cupa sufletului. O las la urmă pe draga de Lenke, profesoara de sport, care era nu cu mult mai mare decît noi, „fetele ei", cum îi plăcea să spună, și cu care eram prietene, cu adevărat prietene, de suflet, de inimă, de viață.

Inima îmi bate puternic de cîte ori mă apropii de poarta liceului „Spiru Haret". Au fost ani în care curtea aceea, fiecare colțișor, culoarele, clasele, laboratoarele, au avut pentru mine un rost. Un sens de mare preț. Au trebuit să treacă ani ca să înțeleg și mai bine acest adevăr: iubesc liceul în care am trăit și învățat. Îmi iubesc dascălii și iubesc amintirea acelora ce nu mai sînt printre noi. Iubesc din tot sufletul aceste întîmplări ce fac parte din viața mea. Amintirea unui univers trepetabil, unic, pur, plin de noi uimiri în fața lumii ce mi s-a deschis de atunci ca și corola unei uriașe flori.

POȘTA REDACȚIEI

MIHAELA ARTIMON, Sibiu (20 ani) : Tematică diversă, dezinvoltură a rostirii, oscilînd între tentația „ultra" („Poezie — volei peste inimi /.../ poezie / «party» zgomotos /.../ poezie / patinaj subtil peste girusuri (?) proeminente"...) și nostalgia „retro" („Reviste vechi / cu cocuri, demodate / cu pene, pălării cindva «en vogue» / nuvele-nchise-n romantisme // toamne / sezoniere la Paris, mondene..."), amintind de cunoscutul slagăr „Hei, tramvai / cu etaj și tras de cai...". Vocația pare a fi reală, dar instalarea în poetic încă nu s-a produs : textele sînt prea „vorbite", iar discernămîntul funcționează intermitent, alături de unele titluri parțial citabile **(Tutun, Prezență, Psalm îndrăgostit, Elegie)** existînd și astfel de naivități : „În mine-i sărbătoare / și te-am iertat din nou / se-apleacă lin balanța / spre-al inimii ecou // dar oare știi ? // dacă ai ști / ce sărbătoare e în mine / cînd vii ?". Bilanțul fiind în general promițător, mai trimiteți ; ar fi totuși necesar să trasați (pentru dv., în primul rînd) o linie de demarcație între seriozitate și glumă.

ANTON MOISIN, orașul Victoria : Texte interiorizate, în consonanță cu formația dv. principală, istorică și filosofică. Frecvența vocabulelor : **străin, tăcere, ciudat,** precum și ritmul gituit induc o stare de monotonie care, cu un plus de concentrare, ar putea deveni expresivă în plan poetic (ex. : „stele străme-au căzut / în apa tazului meu tulburind-o // ciudatele păsări de vis / ale anilor tineri / s-au întins pe pietre / să moară // atît de greu s-a lăsat / peste hornuri / zarea cîndva tărmurind nesfîrșitul // veghea mea încălzește / doar priviri împietrite / strînse în urma de lut a tăcerii"). De altfel, în mai toate textele se simte nevoia intensificării efectului prin eliminarea unor elemente redundante sau inutile (în **Riuri de jad...** sau în **Nelumina**, de exemplu, poezia pare a se concentra în ultimele șase și, respectiv, patru versuri, începutul avînd un aspect mai curînd expozitiv, de introducere în atmosferă ; o intrare mai abruptă ar fi așadar favorabilă tipului de scriitură pe care-l practicați).

ANNE-MARIE GEORGESCU, București : Vocație indiscutabilă, aliată cu o inteligență activă și cu o reflexivitate etică precoce, pe fondul unei sensibilități ieșite din comun. Textele sînt problematice, apropiindu-se uneori periculos de zona stărilor limită, pe care le domină printr-o expresie netă, precisă, economică, nu de puține ori memorabilă („răspunsul... are gleznele fracturate", „Întrebările au și început / să-ți muște mintea", „Adevărul cu timpanele arse / sapă la temelia istoriei", „ce accident mortal / va face timpul să vuiască / pe-un tobogan cioplit în trupul meu", „Soarele : aur dat cu arendă"). Nu e cazul să ne exaltăm, un astfel de aliaj rar reclamă mai curînd gravitate și ocrotire : Anne-Marie Georgescu are doar 15—16 ani. Pentru publicare : **Dincolo de viață, Vara ca o întîmplare, Cafea neagră,** care se adaugă celor publicate mai demult sub pseudonimul „Harey".

GABOR LUCIA, București : Trei texte scurte, în care se remarcă decizia tonului, ca o calitate în sine adăugată unui conținut altminteri aproape indiferent („Nu mai vreau să fiu apa ce curge / pe brațele tale / Nu mai vreau să fiu mărul înflorit / așteptînd în grădină...", sau „Luptă-te biruitorule cu clipa ce vine / Luptă-te pînă ce brațele tale...", sau „Zidul acesta de piatră / zidul acesta gros și uscat / care mă înconjoară de atîta timp / Doar o șuviță subțire de fum / va pătrunde de dincolo // și-mi va da posibilitatea să / respir"). Mai trimiteți.

DANIEL GROSU, Tecuci : Trei texte bine înjghebate, dar compozite, neconcludente, avînd aerul unor exerciții pregătitoare. Mai trimiteți.

LAZARICĂ IONEL, Ploiești (20 ani) : Versificații corecte, accentuat moralizatoare, pe diverse teme de interes uman („În ridicol se sfîrșește / o minciună după alta / Nimeni nu te mai iubește / cînd flirtezi parșiv cu soarta / ochii tăi, remarcă dură / Către ceasul cel tomnatic / Spun cît frig și ce căldură / Zace-n sîngele-ți sălbatic" etc.). Încercați să ajungeți la o formulă mai expresivă și mai personală : oricum, pentru biografia pe care unele texte o lasă să se întrevadă, meritul dv. nu e mic.

GEORGE POPESCU, Pucioasa : Am primit scrisoarea (din august), aștept poeziile.

IONELIZ MARINESCU, Ștefănești-Argeș : Scurte sau lungi, textele sînt interesante (ca atitudine, idee sau dispunere grafică), dar nu aparțin poeziei, nici nu stimulează... „organul" poetic. Iată, spre exemplu, acest **Idilism** : „Poleiau... / Poleiau... / Poleiau / diluind / estompind / anulînd / neosemănătorist / asperitățile / vieții...", cu mesajul căruia putem fi de acord, confirmînd însă totodată cele spuse anterior. Mai departe veți proceda, evident, cum veți crede de cuviință.

RADU DUMITRU, Dobrotești-Dolj : O scrisoare sentimentală și gingașă (despre părinți și iubită), versuri asișderea. Vă urez, așa cum o doriți, ca „ceasornicul vieții să-mi aducă numai flori albastre pe aripile albe ale porumbeilor", fără sîngerările și tensiunile deasupra cărora, abia, se poate naște împăcarea superioară a Poeziei.

FUICĂ IONUȚ, București : „Trecînd departe de zile și nopți / ce cresc în patimi rebele, mă-ntorc spre Nicăieri / din drumurile mele", sau „Sînt umbra acestui pămînt, / adînc din adînc pornind dinspre mine / spre neînceput". Nu, n-ați reușit nicidecum să vă creați un „limbaj nou", el este cît se poate de vetust („fiori de răzvrătiri", „adînci dureri, ce izvorăsc în taină", „genuni de armonii" etc.), abundînd în locuri comune și contraste specifice psihologiei adolescentine. Într-un singur text, lung și vorbăreț (**Minunatele cărți**), am găsit o idee într-adevăr minunată, exprimată în versurile de început : „Regate de cărți în labirintul bibliotecii / ascultă, în prăvăliri de liniști / agonia tăcută a lucrurilor / Eu pentru ele sînt o carte ciudată / ce-și răsucește singură filele...". Luați-vă mai în serios și acordați mai puțin credit încurajărilor superficiale, — nu veți avea decît de cîștigat.

BOICAN ALEXANDRU, București : Nu știu nimic despre dv., plicul e vechi, adresantul era altul, există însă în cele cîteva texte, dincolo de cuvintele comune, ceva de un incontestabil interes, pe care încă nu știu să-l definesc și care mă face să vă rog să mai trimiteți. Citez deocamdată un fragment : „E o cireașă amară / Sufletul, o undă neclară / Și e fierbinte / Sînt plin de cuvinte / Și fructele s-au coot / Dar nimeni nu le culege" (**Din Vară**), și mai ales acest poem : „Eu, un fir de nisip / Pe o plajă / Merg cu picioarele goale / Pe ale străbunilor oale / Din sîngele lor / Cresc eu, popor / Și din a lor durere / Am slovă de miere / Ei trăiesc prin noi / Prin eu, prin voi / Ei sînt azi norod // Tălpile-mi înnămolite / și cele ale țăranilor din sate / sînt mînjite cu aur / cu lacrimi și sînge / A unei vremi trecute ce plînge" (**Norod**).

DUMITRU PETRICA, Oradea : Încă un plic vechi (din ianuarie !), încă o dată revelația a ceea ce distinge poezia ca gen literar (în sens superior : artă a cuvîntului) de acel ceva pe care-l numim tot „poezie", dar pe care nu știm a-l defini. Cităm, din cele patru scurte texte de aspect ritualic, **această Rostire**, adăugînd că mi se pare o grație și un privilegiu ca un atelier literar destinat „începătorilor" să poată găzdui asemenea unicate : „De graiul azi nu mă satură / Rosti-voi o rostire mută / Rosti-voi ca-ntr-o zbăvire / Numind întrezul din privire // Rosti-voi doar cu ochiul care / N-a plîns-o lacrimă ci-o mare // Cu pleoapa ce-atingînd în doară // Lumea-n cuvînt o încolțoară".

DRAGU TUDOREL (Brăila), LAZĂR DORICA (Deva), VĂTUI ANTONIO LORENTO (București), NEICU MARIA (București), MANOLESCU DANIEL CRISTIAN (Pucioasa), S.A. (Ploiești), ANTONIA IOAN ILIE (Iași) MORARU DANA (București), GHEORGHE TEODOR APETROAE (Sibiu), IOAN POTOP (Alba?), MANOLE ALINA (Iași), TUDOR TUDORA (Călărași), STERE DUMITRU (Pitești) : NU : CORNILĂ MUGUREL (Buzău), ROMEGHE ADRIAN (București), LUCIAN (Tulcea), SIMONA MIHAELA SASS (București), ANDREI PETRESCU (Sinaia), GELU DIACONU (Bacău) : Nu încă : DANA MARIN (Alexandria), SERBAN MATEESCU (București), ION VÎLCELE (Călan), ROTARU GRIGORE (Ploiești) : Mai trimiteți : CRISTI CĂPROIU (Suceava) : De data aceasta nu (improvizații).

Dincolo de viață

Ești singur. Întrebările au și început
să-ți muște mintea.
Cauți răspunsul
dar cînd să dai de el,
observi că are gleznele fracturate
Încet, ca un melc,
destinul își coboară securea
spre sufletul chinuit de întrebări
Cînd în sfîrșit fierul
se umple de sînge și ochii se închid,
liniștea-și pune pecetea
pe gura ta.
Și alții rămîn în urmă.
Întrebările le vor mușca și lor limbile
dar răspunsul va avea veșnic
gleznele fracturate.

Vara ca o întîmplare

Furtuna răstignită pe stîncă...
Unde am ajuns ?
Bolțile se surpă
sub tristețea lui Ovidiu
Adevărul cu timpanele arse
sapă la temelia istoriei
...Vara se luptă să capete un loc
pe solul amintirilor mele
O privesc așa cum privești
evenimentele demult așteptate
„Ce vrei ?"
„Nimic, acum plec.
Mi-am luat tributul
Mă duc în vizită
la Ovidiu".

Cafea neagră

Hai, dă-mi în bobi
să-mi spui cînd se va opri
trecerea.
Hai, ghicește-mi !
Spune-mi tot.
Ce accident mortal
va face timpul să vuiască
pe-un tobogan cioplit în trupul meu
Și tu, arhanghel cu aripi ciobite
la colțuri,
cînd vei veni
să-mi ieși sufletul
și să-l dai umbrelor
să-l bea ?
...Plouă. Cineva
încearcă să dezlege
enigmele lui Oedip
sau să desfacă
legătura de la ochii destinului...

ANNE-MARIE GEORGESCU

Dramaturgia valorilor morale

Urmare din pag. 1

mente istorice — folosite doar ca pretext și nu ca reconstituire realistă a istoriei noastre — s-a convertit în opere remarcabile care au îmbogățit repertoriul teatrului românesc de azi. De altfel, în piesele unor autori ca : Paul Anghel **(Săptămîna patimilor, Viteazul, Regele descult)**, D. R. Popescu **(Muntele, Două ore de pace)**, Marin Sorescu **(Răceala, A treia țeapă)**, Mihnea Gheorghiu **(Capul, Patetica '77)**, Paul Everac **(Constandinestii)**, Alexandru Sever **(Descăpățînarea, Leordenii)**, Romulus Guga **(Speranța nu moare în zori)** etc., întîlnim dialoguri ale eroilor nu numai cu timpul lor, ci și cu lumea noastră de azi, comunicîndu-ne gînduri, idei și provocîndu-ne la meditație, la adoptarea unei poziții deschise față de evenimentele evocate.

S-a vorbit adesea despre excesul de „demitizare", „dezistorizare forțată", dar dramaturgii au tratat istoria națională într-o manieră de detașare și libertate creatoare, atenția lor fiind îndreptată către virtuțile dezbaterii asupra destinului țării, asupra păstrării ființei naționale, aflată adesea în momente de grea cumpănă.

Diversitatea de teme și subiecte „înscrise" în dramaturgia noastră de azi ne oferă prilejul descoperirii unei tipologii a personajelor ce sintetizează o întreagă gamă de relații interindividuale — „comunicate", de altfel, spectatorului prin intermediul scenei — asigurînd astfel permeabilitatea sensurilor, a mesajului operei. De subliniat, în acest context, faptul că multe dintre personajele propuse de autori ca : Ion Băieșu, Romulus Guga, Teodor Mazilu, Iosif Naghiu, D. R. Popescu, Dumitru Solomon s.a., trăiesc într-un spațiu-timp al instrăinării față de valorile și principiile autentice, promovate de comunitatea umană, manifestîndu-și predilecția pentru un limbaj din care au dispărut virtuțile discursului rațional. Un astfel de comportament desemnează, de altfel, pierderea însușirilor specifice ființei umane, personajele transformîndu-se adesea în bufoni sau simple marionete. Structura tipologică a unor eroi „pe dos", care să reorezinte „oglinzi deformate" ale realității, ale condiției umane cunoaște, în opera autorilor menționați, modalități novatoare de creație dramaturgică, deschise dialogului cu arta teatrală contemporană, cu spectatorul de azi.

Ca orice fenomen artistic în continuă dezvoltare, teatrul românesc își reinnoiește structurile și modalitățile de expresie, potențînd virtuțile dialogului și ale comunicării și, prin aceasta, „favorizînd" dezvăluirea „chipului" real al relațiilor interumane. Exprimarea, în forme artistice noi, a adevărurilor vieții asigură dramaturgiei originale viabilitate și competență în „dialogul" cu valorile teatrale contemporane.

CONFABULE

* * *

Mai spune-mi cuvinte
doar cîteva și numai de dragoste
mai spune-mi cum ți se pare lumina
cînd seara singură te plimbi
mai spune-mi că ai visat o fereastră deschisă
prin care privești cum dedesubt
trec corăbii înotite de pescăruși
mai spune-mi că ți-e dor de un drum
de țară spre mare
ori de o plajă pustie și rece
mai spune-mi că a fost adevărat atunci
cînd fruntea ta se rezema de fruntea mea
mai spune-mi
sunt doar atîtea de spus despre nori
și sunt atîtea cuvinte pe care nu ni le-am spus niciodată.

Iulian Neacșu

Poezia candorii

Urmare din pag. 1

Iminoasă : „Venea dragonul, șarpele de mare, / și s-așeza pe pieptul meu. Acum / trebuia să-i îndur privirea străluciitoare / și trupul greu, deși era de fum (...) // Cei care pînă-n seară / trebuiau să moară / căpătau aripi, nădejdi, / vedeau sfinți în odăjdii, / ori cîntau cîte-un cîntec uitat, / îngerul speranței stătea lîngă pat".

Psihanalitic vorbind, în combustiile, în solaritatea și pelmistiile Magdei Isanos durează impulsuri de la înaintași : în linie paternă din „Grecia arsă de soare" — de la Strămunii „putreziți în țărina Heladei, demult..." Autobiografie lirică de vibrantă umanitate, iată ce e **Țara luminii** în totul ! Alte poeme, lăsate în periodice sau în manuscrise, îi țin companie, cheminduse neîncetat unul pe altul. Efigia lui Arghezi, aplecată peste ciclul **Spital**, e vizibilă și în alte texte ; inflexiuni rilkeene transpar în **Deamne, unde-ai să ne-asezi pe noi ?** — dar accente proorii personalizează o operă de mari tensiuni psihice. Contraste, subtile mișcări ascendente și descendente, o crispantă planare peste proorie dramă lasă, după lectura integrală, o impresie durabilă de stilizare în durere, de sublimare în cînt.

Sadoveniene sînt, în esență, alternanțele de la profan la sacru, singurătățile montane afiliate mitului. Dreot corectiv la drama marii treceri, sihastrii sadoveniei provoacă o tăcere compactă, coborîrea în sinele întristat. Feminitatea Magdei Isanos, refractară mușteniei, ermetismului în genere, transpare în proiecții variate, axate pe ideea trecerii demne dincolo. Din psalmii biblici sau din folclorul ritual provin **umbra** și **fumul**, embleme ale efemerității : „sufletul ți se poate risipi ca un fum", umbra lui rătăcește „pesteape-n tremur și potic..." Adîncul somn, „somnul cel bun al morții", e vegheat de îngeri. Ființa care iubise „armonia lumii", ascunsă lege-a cadențelor", care crezuse în „ierburi și vin", dar nu-și isprăvise cîntecul, se desparte de lume în „lumină sonoră", consolatoare : „Întorc capul să mai văd o dată / ceea ce ani în șir am privit ; / ceea ce șiruri lungi de ani n-am să mai văd" **(Frumoase-e cîmpiile vieții...)**. Tristețea sună feminin : „Nu pot pleca. Arborii îmi șoptesc : / fiorile calea-mi ațin și mă ooresc..." **(Doamne, n-am isprăvit !)**. Intervin însă argumente argheziene : „...viețiile viitoare / nu mă minglie că mă duo de-aici, / lăsînd ogoarele, copiii mici. // Aș fi vrut să mai am răgaz, / să mai fac o grădină și-un iaz ; / să zidesc case, să pun livezi, / și vie să cresc, și cirezi." **(Plecînd)**. Dumnezeu e un pom : un om devine rugăciune. Un panteism cu rădăcini în trecutul uitat colorează atitudinea finală ; integrării în matricea naturii, dureroasă în sine, îi urmează regenerarea în forme schimbate. Ni se vorbește deci de metamorfoze, ideeboltă în **Imnuri pentru pămînt**.

În același timp poetă de aspect colocvial — recurgînd la interogații, la exclamații și imperative — și exploratoare a eului profund, contînd pe forța inepuizabilă a senzației dar organizîndu-și sentimentele în texte decantate, dense, de o fluență impecabilă, Magda Isanos excelează în tranzițiile de la „desenul" clar, creator de reliefuri, la vizionarismul **flou**, de penumbre sufletești, adecvat imaginației rafinate. De o parte poeme ale concretului multiplu — **Bărbatul, Ploaia, Oamenii mă uimesc**, de alta **străveziul** din **Călătorie, Țara luminii, Oglinzi** : „Foarte mulți oameni se-neacă-n oglinzi, / femei palide, prunci suferinzi..." În călătoria ultimă : „de soare străvezii, sătui de ploi, / vom adormi cu pleoapele deschise, / prins fiecare-n deita lui de vise..." Admirabilul poem recapitulativ **Copilul meu, să nu mă cauți**, capodopera Magdei Isanos, e o variantă — din perspectivă feminină — la **De-a v-ați ascuns** de Arghezi. Sinteză, altfel spus, a disponibilităților afective și expresive ale unei moraliste patetice. O elegie antologică : „Copilul meu, să nu mă cauți. Toate / îți vor vorbi de mine cu dreptate. / După ce n-am să mai fiu, / să nu spui : „Pentru mama-i tîrziu (..). // Ai să mai știi și-ai să zîmbești dormind. / Eu, cînd am să văd soarele răsărind, / de teamă să nu mă fac rouă și să nu mor / am să-mi iau îngerii și-am să zbor."

Talent viguros, căruia destinul advers i-a grăbit maturizarea, autoarea **Țării luminii** are disponibilități de poetă mare. Nici una dintre contemporanele ei n-o egalează.

Fluturi, zimbri, crapi și alte cele...

Urmare din pag. a 9-a

să-ți citesc cartea da capo al fine, nădăjduiesc ca într-o zi, cînd vei avea și dumneata vreme sau timp, să treci și pe la sediul meu din Calea Victoriei 115 à coté de... prima masă. În acea zi fastă sau nefastă (era să zic nevastă) voi găsi o modalitate de-a reabilita și traseul insignifiant al tramwayului 26 barat ! Există și așa ceva...

Altfel spus : crede în N. Manolescu, fiindcă și subsemnatul a crezut și iată unde am ajuns...

P.S. Mi-a fost dat să revăd cu bucurie expoziția de tablouri miniaturale realizate în broderie de Natalia Deleanu și găzduită la Muzeul Literaturii Române. Farmecul aparte al lucrărilor expuse, nota de duioșă poezie, măiestria autoarei merită toată admirația noastră.

CUMPĂNĂ

Muzică, muzică

De cîte ori aud cum prin ceață se dau
oamenii cu fruntea de ziduri,
sfinții prăbușindu-se descojiți
în inseratele domuri,
de pe trepte nu mă mai ridic...
Noi sîntem afară, muzica-înăuntru,
școală-te, păcătosule, și uită
de ce asemeni unei orgi
către amurguri domul răsună.
Cei care sînt în pîntecul lui,
acel pîntec de piatră,
se vor naște cîndva
cînd durerile frunților izbite de ziduri
vor fi de ajuns pentru durerile facerii.
Dar, pînă-atunci,
vreau să auzim ce frumos răsună
pe pămînt inseratele domuri.

George Alboiu

Din miazănoapte

Urmare din pag. 1

acest pămînt. Încep (și sfîrșesc) prin a gîndi la Eminescu. Semnele trecerii lui sînt firave dar sînt. În cataloagele școlilor mai sînt înscriși Eminovici sau Iminovici dar nu trufii genealogice ne ispitesc : continuăm să trăim **intru** și **cu** și **din** și în Eminescu. Îl cucerim cu supunere ca pe un (fiindcă tot veni vorba) imperiu.

Putem parcurge drumul de simbol al Vitoriei Lipan, așternut sub drumurile de piatră și lut, și întîia oară îmi spun că (tot simbolic) eroina tristei izbînzi din „Baltagul" sadovenian se cheamă chiar Victoria. O Victorie de la Broșteni ori Toance lîngă Victoria din Samotrace, de ce nu ? Și e îngenunchiată în moarte, bărbatul doborît, cum se numește ? Nichifor (de la Nicetas, Biruitorul, Învingătorul) și nu e greu să înțeleg de ce „perechea regală" din „Baltagul" e slujită de un singur nume, cel al Victoriei. Așa am dăinuit. Așa am rămas : biruind. Biruinți mihnite îndeobște, la ceas de praznic, cum e al Victoriei, dar biruinți.

Ale unui neam ales. Ale unui popor pe care istoria nu l-a ferit de dezastre, de împilare, foame, minciună.

Acestea toate îmi vin sub condei aici, în Miazănoaptea slavei (și slovei) și intru cu cap descoperit în ninsoare călcînd sub pas fragila, părelnica țesătură a zăpezii.

Parcă mi-aș scrie numele, apăsat, cu o potcoavă de cal, pe tîmpla Voronețului. Pe șoldul Suceviței. Pe genunchii Arburei...

POEȚI ȘI CENACLURI

gheorghe vințan

Izvorul de dor

La izvorul cu apă de liniști
vin
să mă-nfrupt ;
să simt cum îmi urcă pe mîini
numărul de casă al tatălui meu
neschimbat
ca însuși numele pămîntului românesc

Glasul flăcării

(Olarului de peste Mureș)

Olarule,
buză de lut tăinuită
în firavă melancolie.
Te-am regăsit
ulcele măcinînd, olarule !
— meșteacăn codrului
din care s-a-ndreptat șira spinării
străbunilor mei
Și graiul lor sfînt
Olarule...

Chip de Țară

Țara, descătușată plăsmuire
griu rezemînd palmă aspră țăranul.
M-aș înfășura în ploile ei
cerc magic, nepieritoarelor zodii
Așa cum răsfrîntă glia
în cumpăna amiezii prinde margini
coloane nesfîrșite, țes peste arminden
chip de țară
— regăsite cîntece străbune.

Cuvînt despre somn

Cînd dormi,
iubito trupu-ți odihnește-mi-un picur
de rouă
și uiți că durerea ta doare.

Cum te cunosc acum,
se pare că numai ploile de ceară
ne despart. Sau gîndul
în care-am cuibărit o toamnă —
stea sîngerînd întru eternitate.

O pasăre cunoaște libertatea
prin zbor
de ea se-atinge doar pînza de aer
așa cum de somnul tău,
sufletul meu...

mircea zamfir

Toamnă

Te-am întîlnit, toamnă frumoasă,
Cînd rătăceam uitat pe-o stradă ;
Eram ca frunza stînd să cadă,
Eram ca iarba de sub coasă...

M-ai mîngîiat cu mîini de mamă,
Foșnind din mantia lungă fald
Și mi-ai zîmbit cu ochii, cald ;
Am fost copil și-am fost de-o seamă !

Așa se duse clipa-ntreagă,
Un secol de părere veche ;
În lumea faptei nepereche
E greu ca mintea să-nțeleagă...

Știam arsura, mereu nouă,
Din carnea fremătînd în spasm,
De noaptea ei născută basm
Și moartă giulgiu alb în rouă...

O, cum mă doare tîmpla ! Mută
E dragostea ca o lumină
De ce te-ai mai întors, străină
Mireasă palidă, trecută ?

Aș vrea

Aș vrea să fiu suflarea-ți caldă
Cînd frigul iernii o îngheață,
Să mă așez pe ochi, pe față,
Și buze dulci să-mi cadă pradă...

Aș vrea să fiu oglindă-n ramă,
Să-ți pot privi în tihnă ochii,
Să mă îmbrac cu-a tale rochii
Și nimenea să-mi ceară seamă...

Aș vrea apoi să fiu o floare
La pieptul tău de veghe, albă,
Sau să-nconjor gătită-n salbă
Gingașă frunte ruptă-n soare...

Aș vrea să fiu tot ce-ți stă-n fire —
Părere, somn trecînd în glană
Aș vrea să-ți fiu blîndă dojană
Și șoaptă caldă de iubire...

CRONICA EDIȚIILOR

Biografia necesară

Cîntărirea înaintașilor culturii românești se face și prin cunoașterea tot mai aprofundată a vieții și activității lor. Readucerea în conștiința publicului larg a marilor personalități ar trebui să fie o acțiune permanentă, determinată nu numai de momente aniversare deși, cu deosebire la astfel de date producția editorială și contribuțiile din presă își sporesc numărul. Cu un asemenea prilej, 350 de ani de la nașterea lui Nicolae Spătarul Milescu, Editura „Junimea" din Iași a tipărit biografia cărturarului român din sec. XVII alcătuită în 1925 de P.P. Panaitescu în limba franceză, tradusă în limba română de Silvia P. Panaitescu, în ediția îngrijită, cu studiu introductiv și note de Ștefan S. Gorovei. Elaborată în 1924, în perioada studiilor la Paris, unde a putut afla informația necesară, lucrarea continuă să reprezinte, cu toate completările pe care cercetările de o jumătate de veac le-au adus, biografia de bază a Spătarului. Ceea ce face verosimil demersul unui biograf este accesul la documentul autentic, corelat cu cunoașterea epocii și a implicațiilor istoriei în viața individului. P.P. Panaitescu se dovedește un rafinat cunoscător al secolului XVII și realizează cu precizie și concizie radiografia sa.

Biografia lui Nicolae Spătarul Milescu (1636—1708) este o fascinantă succesiune de situații de excepție, chiar limită, care se ordonează sub zodia propriului temperament și a aspirațiilor sale dar și sub implacabilul timpului. Domestic n-a putut să-și limiteze șederile, deși acestea erau îndelungi la traducerile fără sfîrșit și adevărații sedentari nu reușesc să realizeze mile de pagini pe care el le-a umplut printre călătorii și în timpul lor.

Unul dintre paradoxurile cărturarilor de atunci, în a căror lungă serie se înscrie și el, este că nu au lăsat totdeauna pagini autografe, deși au rămas opere. Se realizau acestea prin dictare unor „scriitori", docili și versați în a pune pe hîrtie cuvîntul. Cărturarul era cel care asimila erudiția, elabora „scrieri", îmbogățind orizontul cultural al țării. „Scriitor" în acel secol XVII avea sensul încă dureros de îngust. Spătarii „Milescu", împătimiți cărturar, și-a rezidat în limbi diferite (în română, slavonă și greacă) transpuneri dintr-un alt sir de limbi. Simultana prezență în spiritul său a sintaxei atîtor limbi îi amalgamau stilul. Redactarea în slavonă poarta urmele unor elemente ale limbii în care își gîndea gîndurile lui intime, în care își făcea socotelile (se spune că numărăm toată viața în limba maternă). A fost această limbă de acasă — limba română, cea în care a făcut celelalte, dintîi traduceri (din greacă) și căreia i-a fost slujitor statornic, prin contribuția la înzestrarea ei cu echipament tipografic dar și asumîndu-și rolul de mediator de pace în frămîntatele relații ale statelor din zonă.

Biografie cu meandre nu ușor de reconstituit, căci documentele sînt răzlețe și luminează laturi de multe ori incongruente ; mai persistă perioade obscure, pentru care lipsesc orice fel de date. Spătarul nu s-a străduit să lase urme despre el. Nici paternitatea scrierilor nu o consemna, de multe ori ea stabilindu-se pe baza altor mărturii.

Dar, „imaginea despre celălalt" se forma atît aperceptiv cît și aprehensiv. Calitățile individului venit din alte zone de civilizație erau apreciate în Europa centrală după criteriul a ceea ce excela, adică erudiția. Multilateralitatea i-a asigurat popularitate cărturarului român, adică rampe de contact cu personalități ale altor culturi cu care găsea un limbaj comun și avea preocupări consonante. Deja opinia publică îl gratula cu felurite atribute, unele perpetuate „din gură în gură", altele contaminate, încît aceleași evenimente din viața sa apar relatate diferit de contemporanii săi.

Luînd în considerație toate informațiile disparate, este meritul lui P.P. Panaitescu de a le fi comparat și de a fi realizat o reconstituire obiectivă și atașantă. Ceea ce s-a aflat ulterior, sintetizat de editor în completări esențiale, îmbogățește substanțial biografia.

De exemplu, abia în 1953 a fost comentată corespondența ambasadorului englez la Constantinopol, Earl Winchelsea, care relata în ian. 1667 despre pedeapsa ce i se aplicase spătarului (i s-a tăiat nasul) „de mai înainte vreme", desfigurare care s-a atenuat printr-o operație. Aceasta ar fi avut loc, deduc Paul Cernovodeanu și Olga Cicanci (**Știri noi...**, 1971) la Berlin, în perioada 1665—1666, iar Șt. Gorovei în ediția de față aduce precizări : „vara 1665 — vara 1666". Se autentifică astfel că Ștefăniță Vodă este cel care l-a însemnat el însuși cu hangerul pe Spătar, ca în versiunea lui Ion Neculce.

Rămînem însă cu o nedumerire : de unde va fi știut Lordul Winchelsea că Spătarul „a izbutit ca în Germania să-și vindece atît de bine această infirmitate, **încît de abia dacă mai poate fi observată**" (subl. n.). El însuși cunoscuse pe Spătar la Constantinopol în 1662, cînd acesta îi adusese daruri din partea lui Grigore Ghica, dar după 1664 nu se mai întîlniseră, după cum și posibilul său informator, Grigore Ghica, aflat la Viena, nu-l mai văzuse pe Spătar de la despărțirea lor din primăvara lui 1665 și plecarea acestuia spre Berlin. Se pare că protagoniștii vieții publice erau atenți pînă și la „semnalmentele" contemporanilor. Se atestă rapida circulație a „știrilor".

Deși ideea acreditată este că pe atunci ritmul evenimentelor era lent, întîmplări din viața Spătarului proiectează alte lumini asupra epocii. Misiunea sa la Paris are o derulare cinematografică : Ludovic XIV se găsea la Tournay, „oraș pe care tocmai îl cucerise de la spanioli și conducea personal operațiunile de război", ministrul de Lionne i-a trimis printr-un curier extraordinar scrisorile aduse de Spătar și Ludovic XIV „a scris în aceeași zi ambasadorului său la Haga, ordonîndu-i să susțină la Constantinopol pe Gheorghe Ștefan vodă" (p. 15).

Decenta muncii de cercetare, constiința că rezultatele ei, care presupun discernămîntul și metodologia adecvate, se impun conștiinței publice prin chiar ponderea de contribuție reală la progresul cunoașterii răzbat din monografia lui P. P. Panaitescu. Exactitatea în apreciere, prudența în fața evenimentelor ce nu au putut fi controlate, permanenta comparare sînt cîteva dintre caracteristicile lucrării.

În aceste condiții, explicațiile suplimentare ale editorului sau emendări sînt minime, datorate numai completărilor ulterioare, unele datorate tot lui P. P. Panaitescu. Istoricul St. S. Gorovei are o substanțială și decisivă contribuție la discuția antroponimului „Milescu", pe care cărturarul nu l-a folosit în timpul vieții sale. El se datorește unei confuzii cu numele fratelui său, provenind de la mosia care a constituit zestrea soției acestuia.

Ediția biografiei **Nicolae Milescu Spătarul** se alătură altor publicații ale lui St. S. Gorovei, preocupat să pună la îndemîna cercetătorilor documente de prima mînă. În ultimii ani el a tipărit o serie de articole de P. P. Panaitescu rămase inedite : **„Bineț" în limba română**, în Limba română, 1985, nr. 5 ; **Un mare istoric despre romanul unui mare scriitor** (un referat despre **Viața lui Ștefan cel Mare** a lui Mihail Sadoveanu, în Almanah **Convorbiri literare**, 1985 ; **Operă de istoric, concluzii de luptător** (recenzia alcătuită în 1945 la lucrarea lui Lucrețiu Pătrășcanu, **Un veac de frămîntări sociale**, 1945), în Almanah **Ateneu**, 1986 și două studii istorice : **Renașterea și Românii și Io în titulatura domnitorilor români**, în Anuarul Institutului de istorie și Arheologie „A. D. Xenopol", 1986, 1987, Iași.

Cu toate că pînă acum ediția în limba franceză **Nicolae Milescu Spătarul** era greu accesibilă, nici un cercetător al biografiei sale nu putea omite sinteza lui P. P. Panaitescu. Astăzi, prin traducerea Silviei Panaitescu, care pune în valoare eleganța frazei autorului, ca este transformată în bestsellers de aviditatea cercului larg de cititori care au astfel posibilitatea să cunoască viața și activitatea unei personalități de frunte a culturii românești. Interesul pentru „biografie" este interesul pentru „viață", de fiecare dată cu unicitatea ei irepetabilă, dar totdeauna posibil model prin implicațiile etice și morale.

Zamfira Mihail

MARIO BENEDETTI

URUGUAY

O întîmplare ireparabilă

Cînd megafoanele anunțară că Liniile Centroamericane de Aviație aminau cu 24 de ore zborul numărul 914, Sergio Rivera schiță un gest de nerăbdare.

Cunoștea desigur argumentul clasic: întotdeauna e mai bine o întîrziere impusă de prudență decît o nenorocire. Oricum, aceasta întîrziere complica destul de mult planurile sale referitoare la prima escală unde avea deja fixate întîlniri pentru a doua zi la prînz.

Decise să-și autoimpună resemnarea. Catifelata voce feminină de la megafon continua să anunțe cum că LCA va da bonuri pasagerilor pentru cină, cazare și micul dejun la Hotelul Internațional de lîngă aeroport. Nu fusese niciodată în această țară și nu i-ar fi displăcut s-o cunoască, dar pentru o singură noapte nu merita să schimbe dolari. Astfel încît se duse la ghișeul LCA, stătu la coadă pentru a primi bonurile și se decise să nu ceară nimic în plus în timpul cinei.

Ningea cînd autobuzul i-a lăsat în fața hotelului. Se gîndi că era a doua oară cînd vedea zăpada. Prima o văzuse la New York, într-o călătorie scurtă pe care a trebuit s-o facă (la fel ca aceasta, pe socoteala Societății Anonime) cu trei ani în urmă. Frigul de minus 18 grade, care la început se năpusti asupra urechilor și apoi îl scutură cu un fior în tot corpul, îl făcu să dorească fularul albastru pe care îl lăsase în avion. Bine, cel puțin, că ușile de sticlă se deschiseseră înainte ca el să le atingă și imediat un val de căldură îl reconforta. Se gîndi că în acea clipă i-ar fi plăcut s-o aibă lîngă el pe Clara, soția sa, și pe Eduardo, băiețelul lor de cinci ani. La urma urmei era un bărbat de casă.

În restaurant văzu că erau mese de două persoane, de patru și de șase. Alese una de două, cu speranța secretă că va minca singur și că astfel va putea citi în liniște. Dar în același timp un alt pasager îl întrebă: „Îmi permiteți?" Și aproape fără să aștepte răspuns se așeză pe locul liber.

Intrusul era argentinian, și avea o teamă cumplită de avion. „Sînt unii care au talismanele lor", spuse, „am un prieten care nu se suie în avion dacă nu are cu el un breloc cu turcoaze. Altul, care călătorește mereu cu o ediție veche din Martin Fierro. Chiar eu am la mine, sînt aici, le vedeți? două monede japoneze pe care le-am cumpărat, nu rîdeți, în Cartierul Chinez din San Francisco. Dar pentru mine nu există talisman care să mă liniștească pe deplin".

Rivera începu prin a-i răspunde monosilabic și mormăit, dar după zece minute renunțase deja la lectură și vorbea de propriile sale talismane. „Uite, superstiția mea tocmai a suferit cea mai mare înfringere. Luam mereu cu mine acest stilou Sheaffer, dar fără cerneală, și aveam două motive: pe de o parte nu riscam să-mi murdăresc haina, pe de alta presimțeam că nu mi se va întîmpla nimic în nici un zbor cît timp îl aveam asupra mea, gol. Dar în această călătorie am uitat să-l golesc și, vezi bine, în ciuda acestui fapt, sînt viu și nevătămat". I se păru că celălalt îl privea fără excesivă complicitate și atunci se simți obligat să adauge: „Adevărul este că, în fond, sînt un fatalist. Dacă unuia i-a sosit ceasul, ori că moare într-un Boeing, ori că-i cade în cap un ghiveci de la etajul șapte, tot una-i". „Da", spuse celălalt, „dar aș prefera ghiveciul. Căci presupunem că omul rămîne idiot, dar viu".

Argentinianul nu termină desertul („cine spune că în Europa știu să facă mousse de ciocolată?") și se retrase în camera sa. Rivera nu mai avea chef să citească și își aprinse o țigară în timp ce lăsase să se așeze cafeaua turcească. Mai rămase puțin în salon, dar cînd văzu că mesele se golesc, se ridică repede pentru a nu rămîne ultimul și se duse în camera sa la etajul doi. Pijamaua se afla în valiza care rămăsese în avion, așa că se culcă în chiloți. Citi cîtava vreme, dar Agatha Christie își dezvălui enigma mult înainte ca pe el să-l fi prins somnul. Ca semn de carte folosea o fotografie a fiului său. De pe o dună îndepărtată din El Pinar, cu o găletușă în mînă și în slip, Eduardo suridea, și el, molipsit, surise, de asemenea. Apoi stinse veioza și deschise radioul, dar vocea emfatică vorbea o limbă îndrăcită așa că-l închise și pe acesta.

Cînd sună telefonul, mîna sa bîjbîi cîteva secunde pînă găsi receptorul. O voce în engleză îi dădu bună ziua și îi spuse că era ora opt și că pasagerii zborului numărul 914 ai LCA vor fi luați din fața hotelului la ora 9,30 pentru că decolarea avionului era anunțată, „în principiu", pentru 11,30. Avea timp deci să se spele și să-și ia micul dejun. Îl deranjă faptul că trebuia să-și pună după duș aceeași rufărie de corp pe care o purta de la Montevideo. În timp ce se bărbierea se gîndea cum să-și aranjeze întîlnirile, neonorate. „Azi e cinci martie", își spuse. Ajunse la concluzia că nu avea altă soluție decît să stabilească o ordine de priorități. Așa și făcu. Își aduse aminte ultimele instrucțiuni ale președintelui Consiliului de Direcție. („Nu uita, Rivera, că următoarea ta avansare depinde de cum tratezi cu cei de la Sapex") și se hotărî să contramandeze alte întîlniri de mai mică importanță pentru a putea dedica în întregime după-amiaza de miercuri amabililor oameni de afaceri de la Sapex, care, seara, poate că-l vor invita la acel cabaret al cărui striptease îl impresionase atît, cu doi ani în urmă, pe slăbănogul de Pereira.

Luă micul dejun singur și la 9,30 punct autobuzul se opri în fața hotelului. Acum ningea mai tare decît în ajun și pe stradă frigul era aproape insuportabil. În aeroport se apropie de una din imensele ferestre și privi, nu fără resentiment, cum avionul companiei LCA era verificat de un grup de oameni în salopete gri. Era 12,15 cînd vocea de la megafon anunță că zborul 914 al companiei LCA suferea o nouă aminare de aproximativ trei ore și compania dădea bonuri pasagerilor săi pentru a dejuna în restaurantul aeroportului.

Rivera simți cum îl cuprinde un val de scepticism. Ca întotdeauna cînd se enerva, sughiță de două ori și simți o apăsare ciudată în maxilare. Apoi se duse la coadă la ghișeul LCA. La 15,30 vocea prevestitoare spuse cu un calm de invidiat că, „datorită unor nereguli tehnice, LCA a hotărît să amîne zborul 914 pînă mîine la ora 12,30". Pentru prima oară se auzi o murmure cu intonații cam agresive. Auzul ascuțit al lui Rivera înregistră cuvinte ca: „intolerabil", „e o rușine", „cu lipsă de considerație". Citiva copii începură să plîngă și un hohot fu brusc întrerupt de o palmă isterică. Argentinianul îl privi de departe pe Rivera și-și mușcă buzele și clătină din cap în sens că: „Ce-mi pasă?". O femeie, în stînga lui, comenta fără speranță: „Dacă ne-ar fi dat măcar bagajele".

Rivera simți că indignarea i se urcase în gît cînd la megafon se anunță că la ghișeul LCA se dădeau bonuri pentru cină, cazare și micul dejun, totul pe seama companiei. Sarmana fată care împărțea bonuri, trebuia să susțină o stupidă și inutilă discuție cu fiecare dintre pasageri. Rivera considerà mai demn să primească bonul cu un surîs de ironic dispreț. I se păru că fata, cu o privire fugară, îi mulțumea pentru stilul său discret de represalii.

Astfel, Rivera ajunse la concluzia că ura sa

Tablou de Nicolae Radu

devenise comunicativă și se așeză să cineze la o masă de patru persoane. „Să-i impuși ar fi prea puțin", spuse, cu mîncarea în gură, o doamnă cu peruca strîmbă. Domnul pe care Rivera îl avea în față desfăcu încet batista ca să-și sufle nasul, apoi luă șervețelul și și șterse mustața. „Cred că ar putea să ne mute la o altă companie", insistă doamna. „Sîntem prea mulți", răspunse bărbatul cu batista și șervețelul.

Rivera îndrăzni o părere marginală: „Acesta e inconvenientul de a zbura iarna", dar imediat își dădu seama că se îndepărtase de subiect. Ea completă: „Din cîte știu eu, compania nu s-a referit la vremea nefavorabilă. Dumneata nu crezi că e vorba de o defecțiune?" Pentru prima dată se auzi vocea (răgușită, cu un puternic accent germanic) celui de-al patrulea comesean: „Una dintre stewardese a explicat că e vorba de o defecțiune la aparatul de radio." „Bine", admise Rivera, „dacă e așa, întîrzierea pare explicabilă, nu?"

În capătul celălalt al restaurantului, argentinianul făcea gesturi largi pe care Rivera le interpreta ca insultătoare pentru companie. După cafea Rivera se duse la lift. În salonul celui de-al șaptelea etaj trebuie să fi fost o petrecere dansantă, odată ce din stradă intra multă lume. După ce-și lăsau la garderobă paltoane, pălării, și fulare, așteptau liftul niște tineri îmbrăcați elegant și niște fete foarte proaspete și îmbrăcate frumos. Citeodată coborau alte perechi pe scări, vorbind și rîzînd și lui Rivera îi păru rău că nu știa ce se sărbătorea. Deodată, se simți stupid de singur, cu dorința ca una din acele perechi să se apropie, să-i ceară un foc, să-l ia peste picior sau să-i adreseze o întrebare absurdă în această limbă imposibilă, care, se pare (cine ar fi crezut) era aptă pentru umor. Dar nu se opri nimeni nici măcar să-l privească. Toți erau prea ocupați cu propriul lor limbaj cifrat, în exaltarea lor deosebită.

Deprimat și supărat, Rivera urcă în cameră, care de data aceasta era la etajul opt. Se dezbrăcă, se băgă în pat și-și pregăti o hîrtie pentru a reface programul întîlnirilor. Notă trei nume: Kornfeld, Brunnel, Fried. Vru să-l noteze și pe al patrulea dar era imposibil. I se șterse de tot din memorie. Își amintea numai că începea cu E. Atît îl necăji acest lapsus încît se hotărî să stingă lumina și să încerce să doarmă. Mult timp fu convins că avea de-a face cu una dintre acele nefaste nopți de insomnie care, cu ani în urmă, îl chinuise cumplit. Și culmea, acum nu putea recurge la lectură. Cea de-a doua, Agatha Christie, rămăsese în avion. Se gîndi o clipă la fiul său și deodată realiză cu stupoare că de cel puțin 24 de ore nu-și amintise de soția lui. Închise ochii ca să adoarmă. Ar fi putut jura că trecuseră doar trei minute, șase ore după aceea, cînd telefonul sună și cineva îl anunță, tot în engleză, că autobuzul pleca la 12,15 pentru a-i duce la aeroport. Se înfurie atît că nu putea să-și schimbe rufăria de corp, încît se hotărî să nu se mai spele. Pe deasupra, trebui să facă un efort pentru a se spăla pe dinți. În schimb își luă bine dispus micul dejun. Simți o plăcere ciudată, total necunoscută, cînd scoase din buzunar bonul companiei și-l lăsă sub zaharnița înfiorată. (...)

„LCA informează", anunța vocea de la megafon, mai puțin plăcută decît cea din ajun, dar creind, oricum, o tăcere plină de așteptări, „că n-a putut rezolva încă defecțiunile tehnice și a decis să amîne zborul numărul 914 pînă mîine, la o oră ce va fi anunțată ulterior".

Rivera se surprinse alergînd spre ghișeu pentru a obține un loc bun la coada aspiranților la bonurile pentru cină, cazare și micul dejun. Totuși, trebui să se consoleze cu locul opt. Cînd funcționara companiei îi înînse deja cunoscuta hîrtioară, Rivera avu senzația că obținuse o avansare, poate ceva asemănător postului promis de la Societatea Anonimă, sau unui examen bun, sau simplei certitudini a adăpostului, protecției, siguranței.

În dimineața următoare, privi aproape cu tandrețe rufăria murdară de-a bineleaș. Se ridică sumar pe față, dar, aproape imediat luă curajoasa hotărîre să nu se spele pe dinți. Se băgă iar în pat cînd telefonul îl alertă, ca de obicei. Apoi, în timp ce se îmbrăca, consoră cîteva minute recunoașterii amabilității Companiei, care finanța atît de generos involuntara întîrziere a pasagerilor săi. „Mereu voi călători cu LCA", murmură și ochii i se umplură de lacrimi. De acea trebui să-i închidă. Și cînd îi deschise privirea-i căzu pe un calendar pe care nu-l observase înainte. În loc de joi 7, arăta miercuri 11. Puse socoteala pe degete și ajunse la concluzia că foaia aceea trebuia să fie din altă lună sau alt an. În acel moment avu o părere deplorabilă despre rutina birocratică din acea țară. Apoi se sculă, luă micul dejun, se urcă în autobuz.

De data aceasta era agitație în aeroport. Două perechi, una din Chile, cealaltă din Spania, protestau gălăgios pentru întîrzierile repetate și susțineau că, din momentul în care și călătoreau cu un băiețel și respectiv cu o fetiță, amîndoi sugari, compania trebuia să le facă rost de scutecele respective sau să le dea valizele care se aflau în avion. Funcționara de la ghișeul LCA răspundea cu o monotonie predominant defensivă că autoritățile companiei vor încerca să soluționeze, în limitele posibilului, problemele particulare generate de întîrzierea involuntară. (...)

Din cînd în cînd o voce, mereu feminină, anunța sosirea unui avion, plecarea altuia. Nicicoada desigur a zborului 914 al LCA, al cărei paralizat, invins avion rămînea în continuare pe pistă, de fiecare dată înconjurat de și mai mulți mecanici în overalls, cu furtunuri lungi, jeeps, care plecau și veneau, ducînd sau aducînd alți muncitori, alte scule, alte ordine.

„Sabotaj, asta e sabotaj", spuse un italian masiv care călătorea pentru prima oară. Rivera își luă măsurile lui de prevedere și se apropie de ghișeul LCA. Astfel, cînd la megafon se va anunța o nouă întîrziere involuntară, el va fi primul la coadă pentru a-și primi bonurile pentru cină, cazare și micul dejun. (...)

Văzu din nou un calendar, dar foaia pe care era înscrisă data (luni 7) era atît de zdrențuită încît se hotărî să nu-i acorde nici o importanță. Chiar în acel moment intrară în vastul hol al aeroportului pasagerii unui avion sosit de curînd. Rivera văzu un tînăr și se simți cuprins de o senzație de veche și cunoscută afecțiune.

Totuși, adolescentul trecu pe lîngă el fără să-l privească măcar. Discuta cu o fată în pantaloni strîmți și verzi. Băiatul se duse la bar și aduse două sucuri de portocale. Rivera, ca hipnotizat, se așeză pe o canapea din apropiere.

„Fratele meu spune că vom sta o oră aici", zise fata. Băiatul se șterse la gură cu batista. „Sînt nerăbdător să ajung". „Și eu la fel", spuse ea. „Să văd dacă o să-mi scrii. Cine știe, poate o să ne vedem. Totuși vom fi aproape". „Să ne notăm adresele", spuse ea.

Tînărul scoase un pix și ea deschise un carnețel roșu. La doi metri de ei Sergio Rivera stătea nemișcat, cu buzele strînse.

„Notează", spuse fata, „Maria Elena Suarez, Koenigsdrasse 21, Nurenberg. Și tu?" „Eduardo Rivera, Lagergasse 9, Viena III". „Și cît o să stai?" „Deocamdată un an", spuse el. „Ce fericire! Și tatăl tău nu zice nimic?"

Băiatul începu să spună ceva. De la locul lui Sergio nu putu înțelege cuvintele pentru că în momentul acela la megafon (tot vocea feminină, dar acum inexplicabil dogită) se anunța: „LCA comunică: Din motive tehnice s-a hotărît amînarea zborului 914 pînă mîine, la o oră ce va fi anunțată ulterior".

Numai cînd anunțul se termină, vocea adolescentului putu fi auzită din nou de Sergio: „Nu e vorba de tatăl meu bun, ci de cel vitreg. Tatăl meu a murit de mult, într-un accident de avion".

În românește de Doina Lincu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Poesia rumana contemporanea

Culegerii „Doinas y baladas populares rumanas" apărute la editura argentiniană Losada în 1963, în traducerea Mariei Teresa León și a lui Rafael Alberti, i-a urmat antologia „44 poetas rumanos" alcătuită și tradusă de Pablo Neruda și tipărită la aceeași editură latino-americană în 1967. În 1972 volumul bilingv „Poesia rumana contemporanea" vede lumina tiparului, de data aceasta în Spania, la editorul Barral din Barcelona, versiunea spaniolă fiind semnată de Darie Novăceanu.

Iată că putem adăuga acestor florilegii apărute în spațiul geografic și lingvistic hispano-american încă unul recent: „Poesia rumana contemporanea", selecția și traducerea aparținînd cunoscutului român Manuel Serrano Pérez, semnatar și al introducerii, al notelor bio-bibliografice și al unor tabele cronologice.

Manuel Serrano Pérez, poet și om de litere argentinan, este autorul, printre altele, al unor volume de versuri originale: „La mordedura de las cañas", „Primera transparencia", „Estado de cosas", „Con el mundo encima", „El alfiler y la mariposa". Din limba română a mai tradus autori ca: Eugen Jebeleanu (La sonrisa Hiroshima) Tudor Vianu (Los problemas de la metafora), Athanase Joja (La logica y las cinecias), Marin Sorescu (La muerte del reloj).

„Poesia rumana contemporanea" apărută în 1987 la editorul Enrique Santiago din Buenos Aires, inglobează un număr masiv de versuri (peste 170 de poeme) și semnătura a peste 90 de poeți; criteriul antologării a fost cel firesc, estetic, și cel cronologic (poeme publicate după 1900 pînă în 1983), astfel încît publicul de limbă spaniolă are posibilitatea de a cunoaște sau aprofunda într-una din cele mai bune traduceri apărute vreodată în străinătate, diversele nivele stilistico-imaginare ale unui secol de poezie ilustrat de autori ca George Coșbuc sau Ion Brad, Al. Macedonski sau Ioan Alexandru, Octavian Goga sau Adrian Păunescu, Dimitrie Anghel sau Nichita Stănescu, Tudor Arghezi sau Ion Horea, etc.

Documentata introducere de istorie literară a lui Manuel Serrano Pérez schițează direcțiile de evoluție ale poeziei în raport de istoria culturii și civilizației românești și universale; secolul XIX este cel al cristalizării constituției naționale și al apărării și ilustrării limbii române ca instrument lingvistic literar și artistic în măsură să creeze original, dar și să recepteze valori europene. Marile „întemeieri" și personalități române ale secolului ce-și propun programatic valorizarea artistică a patrimoniului istoric național și popular își găsesc similitudini în America de Sud în activitatea unor Olmedo, Montalvo sau Domingo Sarmiento, realizatorul epopeii naționale argentiniene.

Sînt trecute în revistă, precis și documentat, meritele poetice ale clasicilor: Vasile Alecsandri, mare cultivator al doinei, gen ce conține definitiv acel sentiment românesc suprasaturat de sens -dorul-; Mihai Eminescu, a cărui poezie de dragoste „dentro de una atmósfera de encantamiento, recuerda muy de cerca al mejor Catulo"; motivul „Luceafărului" (Lucero de la tarde) al „dispersării visului în real" amintește de universul ideatic al unor Lermontov, Vigny sau Gerard de Nerval, Macedonski, Goga figurează alături de Tudor Arghezi, căruia i se acordă un spațiu amplu de prezntare ca poet „al omului" în sensul filozofic și umanist dat de Andre Malraux. Sînt amintiți ca pietre miliare ale lirismului românesc Bacovia, Blaga („mezcla lo concreto con lo fabuloso en desconciertos magicos), Ion Barbu.

De o foarte atentă descriere se bucură fenomenul liric de după război începînd cu Mihai Beniuc Miron Radu Paraschivescu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu și terminînd cu noua generație de poeți ce se revendică din mantaua lui Labiș; pentru aceasta din urmă, traducătorul reproduce o pertinentă pagină de caracterizare aparținînd lui St. Augustin Doinaș.

Concluzia lui Manuel Serrano Pérez despre recolta lirică românească a secolului XX este una de aprecier decisă, izvorîtă din exigență și din dragoste totodată. Tradiția și inovația, precizează traducătorul, fac o simbioză desăvîrșită ce funcționează organic la nivelul fiecărei etape sau generații. Marile modele poetice românești de rezonanță europeană, propuse publicului latino-american prin această antologie, îl determină pe semnatarul traducerii spaniole să creadă că „estamos frente a un país inmensamente poblado, sobre todo, por poetas donde por raro sortilegio, las voces se afinan hasta su expression más certera y universal" (Ne aflăm în fața unei țări abundent populate, mai ales de poeți, în care printr-un rar miracol, vocile se rafinează pînă la expresia lor desăvîrșită și universală).

Geo Vasile

REVISTA STRĂINĂ

● **O CARTE TULBURĂTOARE, CU UN TITLU PUȚIN OBISNUIT,** a publicat recent scriitoarea olandeză Keuls Yvonne. Volumul se numește „Aisma lui David S, născut la 3 iulie 1959" și povestește un caz real petrecut în țara lalelelor și a morilor de vînt, cum i se spune de pe vremea cînd lalelele și morile de vînt erau elementele cele mai caracteristice ale Olandei. Mama lui David S., eroina acestei cărți, încearcă să cunoască, pornind de la cazul fiului său, David, născut la 3 iulie 1959, problematica tragică a tinerilor olandezi căzuți în pauma drogurilor.

Cartea Yvonnei Keuls înfățișează momentele devenirii celor care, încercînd să fugă de realitățile sociale ale societății olandeze de consum, se droghează. Ea caută să ajungă la rădăcinile acestei ciume a secolului al XX-lea, care face ravagii în rîndul tinerilor din țările occidentale, modul în care aceștia ajung dependenți de droguri.

● **UNUL DINTRE EDIFICIILE CELE MAI IMPUNĂTOARE ALE CAPITALEI R.P. CHINEZE,** care îmbină armonios arhitectura tradițională cu structurile moderne, este sediul Bibliotecii Naționale a Chinei. Situată într-o zonă verde, Biblioteca are o suprafață de 140 000 metri pătrați fiind a doua din lume ca dimensiuni, după Biblioteca Congresului S.U.A. și a cincea după fondul de carte. Noua construcție, începută în anul 1983 și care a costat 350 milioane yuani, a fost necesară, întrucît vechea clădire nu mai putea adăposti marele număr de cărți, publicații, ziare, reviste etc.

Biblioteca dispune de 37 săli de lectură cu o capacitate de 3 000 locuri. Un sistem foarte modern de distribuire a cărții asigură rapid accesul la cele 13 milioane de volume pe care le are biblioteca. Pentru sporirea fondului de carte au fost semnate contracte de colaborare cu peste 1 500 biblioteci din străinătate cu care urmează să se realizeze un schimb permanent de cărți și publicații.

Fondul de carte al acestei biblioteci a început să se constituie acum șapte secole, în timpul dinastiei Ming. În ultimele șapte decenii, biblioteca s-a îmbogățit cu peste 300 000 cărți, dintre care multe au fost deja microfilmate. Dintre exemplarele rare aflate în posesia Bibliotecii Naționale a Chinei amintim manuscrisele de la Danhuang din secolul al V-lea, o copie de mînă a „Enciclopediei Yong Le", datînd din secolul al XIV-lea, manuscrise care au aparținut bibliotecii imperiale a dinastiei Song, etc. În anul 1954 în colecția bibliotecii au intrat manuscrise ale marilor clasici ai literaturii chineze Lu Xun și Lao She.

Biblioteca dispune de un număr impresionant de cărți și publicații în 115 limbi.

● **LA SCURT INTERVAL DUPĂ APARITIA ROMANULUI „WATERLAND"** (Ținutul apelor) scriitorul englez Graham Swift a tulburat din nou apele literaturii engleze, odată cu publicarea noului său roman „Out of this World" (În afara acestei lumi). Volumul a apărut în vara acestui an la editura londoneză „Viking". Și în acest roman Swift rămîne credincios istoriei, de data aceasta evenimentelor militare ale secolului al XX-lea, cu urmările lor asupra oamenilor, cu încercările acestora de a fugi de obsesia trecutului.

„Out of this World" este romanul a trei generații: bătrînul tată Robert Beech, magnat englez al industriei de război din primul război mondial; în opoziție cu el apare Harry Beech, fiul lui, fotoreporter de front în cel de al doilea război mondial și în apocalipsul din Vietnam, la a cărui desfășurare o contribuție în armament o are și tatăl său, și în sfîrșit, fiica lui, Sophie Beech. În felul acesta, „Out of this World" este o carte a conflictelor dintre trei generații: tată — fiu, fiică — bunic, tată — fiică, acesta din urmă pînă la înstrăinarea reciprocă totală.

Swift folosește povestirea retrospectivă menținînd tensiunea grație unui iscusit joc cu timpul, ei „ultimă" să spună la momentul oportun lucruri foarte importante. La fel ca în „Waterland", Swift este de părere că lumea este o scenă în care părinții, pentru a scăpa de vină și răspunderea pentru anumite fapte, își țin și își tratează copii ca pe niște ostateci. Mai bine zis, încearcă să-i țină ca pe niște ostateci.

„Nu cred despre mine că scriu cărți care să consoleze și nici nu cred că este de datoria mea sau de datoria oricărui alt scriitor serios de a ușura viața cititorului, spunea Swift. Nu sîntem pe lume pentru a face masaje cititorilor", a conchis el.

Interesant în romanele lui Swift este faptul că autorul este fascinat de relația dintre cunoaștere și necunoaștere, de dilema dacă este mai bine să știi totul sau să nu știi nimic. Iar cînd fascinația se transmite și cititorului, aceasta înseamnă un plus de interes pentru cartea de vizită a autorului.

● **MANUSCRISUL NECUNOSCUT AL PIESEI „LANCEA CARE UCIDE ZECE TIGRI"** și peste o sută de scrisori ale prozatorului și dramaturgului chinez Lao She (1899—1966) au fost descoperite recent în arhivele Universității Columbia din New York, una dintre cele mai importante instituții americane de învățămînt superior.

Acțiunea piesei se desfășoară în timpul dinastiei Ming. Eroul ei este un om bun la suflet, care își slujește cu credință stăpînul. Sub influența ideilor progresiste el devine un luptător hotărît împotriva feudalismului. Autorul a scris această piesă între anii 1946—1949, perioadă cînd a predat cursuri de limba și literatura chineză la diferite universități americane.

Premiera piesei va avea loc la Beijing la începutul anului viitor.

● **CE CITESC OLANDEZII?** Sondajele de opinie demonstrează că locuitorii Olandei citesc mult, dar gusturile lor se îndreaptă în altă direcție decît ar dori critica literară. În afară de patru-cinci scriitori ale căror lucrări dispar repede din librării — între care și Harry Mulisch, autorul volumului „Atentatul" — cu ceilalți scriitori se petrece ceva paradoxal: autorii despre care se scriu recenzii elegioase, ale căror lucrări sînt discutate și analizate în universități și școli și cărora li se acordă premiile literare, sînt citite, de regulă, de un număr foarte redus de... aleși. Mîile, zecile de mii de cititori de rînd cumpără, împrumută și citesc cărțile autorilor despre care se tace.

Care sînt, deci, autorii care se citesc dar despre care nu se scrie? O anchetă realizată în anul 1984 îi indica printre cei mai citiți autori olandezi pe A. Coolen, A. den Doolard, J. de Hartog și A de Vries. Un sondaj efectuat în 1988 prin bibliotecile olandeze pune în evidență faptul că acum olandezii citesc cărți mai puțin literare și anume: romane de familie, lucrări tratînd viața din spitale, romane de aventuri etc.

„S-a încetățenit — la noi ca și aiurea — părerea că o carte care dispare din librării îndată ce apare este bună. Dacă acest lucru nu se întîmplă, cartea este considerată proastă. În Olanda lucrurile nu stau totdeauna chiar așa. De pildă, în anul 1987, cel mai mare premiu literar olandez „Ako-prijs" a fost acordat unui autor în vîrstă de 83 de ani pentru un volum alcătuit din cinci povestiri, volum tipărit în numai 2 500 exemplare și care, nu s-au vîndut toate pînă la data acordării premiului", spunea directorul Bibliotecii Naționale a Olandei.

În afara scriitorilor autohtoni, olandezii manifestă în ultima vreme un interes deosebit pentru cărțile scriitorilor latino-americani.

● **„EROII EI SE CONDUC ÎN VIAȚA DUPĂ CRITERIUL ADEVĂRULUI, AL PURITĂȚII ȘI RESPECTULUI,** în aceasta constă garanția victoriei sale morale..." „Povestirile Nataliei Tarasenko narează despre credința omului în sine, în propriile forțe. Ea este un judecător foarte exact al personajelor sale".

Acestea au fost două dintre opiniile cu care critica literară sovietică a întîmpinat volumul de debut al Nataliei Tarasenko (născută în anul 1928) apărut în anul 1959 cu titlul „Prin pădure". Au urmat apoi o serie de volume de proze scurte, genul predilect al autoarei, între care „Vise străine", „Cum să vă spun...", „Prietenul cel mai apropiat", „Pisica din casa noastră".

Cu prilejul împlinirii vîrstei de șaizeci de ani de la naștere, autorei i-a apărut o nuvelă de largă respirație cu titlul „Weekend pentru Esculap". Eroina acestei nuvele este o doctoriță tînără care și-a ales o specialitate la ordinea zilei în rîndul medicilor sovietici, cea de chirurg. Sub formă de amintiri și cugetări, Natalia Tarasenko realizează aproape un jurnal al acestei femei care, în pofida tuturor problemelor profesionale și sufletești, reușește să privească viața cu mult optimism, chiar cu umor.

● **LA CEI 46 DE ANI, RAQUEL WELCH** se află în culmea gloriei artistice. După treizeci de ani de activitate în lumea filmului și după treizeci de filme, ea este astăzi un star în cel mai deplin înțeles al acestui cuvînt, atît de demonetizat astăzi. Faptul că ea a cîștigat procesul cu Societatea Metro-Goldwin-Mayer, care i-a anulat contractul pentru rolul pe care ea urma să-l interpreteze în filmul „Woman of the Year", pe motiv că rolul ar depăși puterile actriței — rolul fiindu-i încredințat în cele din urmă lui Laureen Bacall — a făcu ca popularitatea ei să crească.

În ultimul ei film „Right to die" (Dreptul de a muri) Raquel Welch face dovada calităților sale de adevărată artistă. „Filmul «Dreptul de a muri» m-a atras de la prima lectură a scenariului, mărturisește Raquel. Am dat, în sfîrșit, peste un rol în care nu mai trebuie să mai apar în postură de sex-păpușă. Muream de dorința de a mă debarasa de un astfel de clișeu pentru a-mi putea demonstra talentul artistic. Cu atît mai mult cu cît filmul abordează o problemă care mă interesează: dreptul omului ajuns la marginea disperării de a muri. Munca la acest film m-a ajutat să mă realizez din toate punctele de vedere..."

De curînd, Raquel Welch a editat primul său disc avînd titlul „The girl is back in town" (O fată se întoarce în oraș) care se bucură de un succes enorm. „Motivul pentru care m-am apucat de cîntat a fost acela de a face ocolul lumii cu cîntecele mele. Concerte dau de mai multă vreme, dar nimeni n-a observat că am voce frumoasă. Acum, după ce am demonstrat că știu să joc, vreau să arăt că știu să și cînt", a declarat ea.

SPORT

Miere roșie pentru lunile de primăvară

În punctul cel mai elevat al iernii, în sanctuarul ei de ger, care e Moscova, Steaua București a învins pe Spartak, campioana Uniunii Sovietice, cu 2—1, prestînd un joc de înaltă clasă, cu schimburi rapide de locuri, (pe un teren înghețat bocnă), cu pase care țin de spontaneitatea anotimpului iubirii, nu al săniilor — un joc fulgerat de bucuria de a dărui bucurii. Avînd totul fixat: țel, drum, timp, cumpănă, Steaua și-a dominat adversarul pe întreg cursul partidei, nelăsîndu-i nici cea mai vagă speranță într-o victorie, anulîndu-i din start șansele prin golul înscris de Marius Lăcătuș. Generalul Iarnă, cel atotputernic, de genunchii căruia s-au frînt atîtea expediții, n-a găsit timp să-și tragă sabia din teacă în fața băieților noștri. Am fi putut învinge la un scor mai categoric, indiferent că în poartă s-a aflat celebrul Dasaev, dar Hagi, cel atît de iubit de tribune, s-a arătat cumplit de egoist cu colegii săi, driblînd la nesfîrșit și netrecîndu-le balonul cînd aceștia se aflau în poziții ideale de a șuta. Dacă n-ar fi fost vorba de acest talent uriaș, aș fi zis că-și dă aere, tălîmbul; fiind vorba despre cel mai bun fotbalist al nostru, spun numai că a încălecat cu sau fără voia lui pe un tigru. În cazul cînd cunoaște proverbul ăsta indian (și sînt convins că-l cunoaște), va înțelege ce pericole îl pîndesc iubindu-se prea mult pe sine. Cînd încaleci un tigru, îți înghiți pintenii. Dar hai s-o las și eu mai moale cu vorbele care-ar putea fi acuzate de fanfaronadă colerică și s-o iau pe coarda razachie, cum zice Matheiu și să mă adun umăr la umăr cu vecinul meu, pictor de meserie, care, după golul înscris de Balint (devenit arma secretă a lui Iordănescu) a ridicat paharul și-a început să cînte:

...dați-i zor,
mai cu spor
cu pocalu'
și cu litru'
c-așa bea mitropolitu'...
Iefteneste, Doamne, băutura...

Dinamo București a scos din cursă pe Dundee United, creîndu-și un culoar prin granit spre mierea lunilor martie și aprilie, dar cine n-a fost la meci și doar a ascultat transmisia lui radio (una din nefericitele plezanterii ale crainicului sportiv: pînă în final, Dinamo va finaliza, totuși) nu-și poate închipui ce viață grea au trăit elevii lui Luceascu. Întîi de toate, pentru că Dundee United este o echipă extraordinar de bună (mă mir cum a pierdut acasă), apoi, fiindcă Dinamo a desfășurat unul din cele mai slabe jocuri din sezonul de toamnă. E bine cînd totul se termină cu bine (se putea termina și cu eliminarea lui Andone, care-și pune în primejdie echipa la fiecare meci internațional), dar trebuie să ținem minte adevărul plin de ghimpi că meciurile de acasă nu mai sînt de mult cîștigate dinainte. Spărgînd bariera peste care se părea sortită să nu treacă, Dinamo se înaltă din stadiul compromisului balcanic în acela al enigmei vitale...

Joi, Victoria București a învins, cu mult mai greu decît credeam, o formație cuprinsă de închipuiri. Lîngă Steaua și Dinamo, Victoria se înscrie pe marile drumuri cuprinse de furtuni. E dreptul ei să se bucure de valsul deschis în cinstea reginei.

Cu mulțumiri,

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII